

Word mediawijs!

Mediawijsheid bevorderen bij onderbouw leerlingen op het praktijkonderwijs van het Calvin College Krabbendijke

Student: Forentine Knulst

Studentnummer: 78472

HZ University of Applied Sciences

Opleiding Pedagogiek

Onderzoeken & Ontwerpen CU41304

1e examiner: Marieta Rosendaal

2e examiner: Petra de Bil

Opdrachtgever: Calvijn College Appelstraat Krabbendijke

Plaats: Stavenisse

Datum: 16 mei 2022

Versionsnummer: 1

Onderwerp - Calvin College Krabbendijke: Mediawijsheid bevorderen op het praktijkonderwijs

Subject - Calvin College Krabbendijke: Promoting media literacy in practical education

Samenvatting

Dit onderzoek is uitgevoerd op het praktijkonderwijs van het Calvin College in Krabbendijke. De aanleiding van dit onderzoek is dat LVB-jongeren op het praktijkonderwijs moeite hebben met het inzien van de mogelijke gevaren van sociale media. Dit kan ervoor zorgen dat de jongeren te maken kunnen krijgen met een verslaving, grooming of sexting. Door de jongeren meer informatie te geven over het voorkomen van de gevolgen van onveilig internetten, kan dit ervoor zorgen dat ze leren om op een veilige manier met sociale media om te gaan. De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt als volgt: *Op welke manier kan de mediawijsheid bevorderd worden bij leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs op het Calvin College Appelstraat in Krabbendijke?*

Om de mediawijsheid te kunnen bevorderen bij de jongeren van het praktijkonderwijs, is er een lessenreeks gemaakt met een handleiding. Voor de laatste les is er een spel gemaakt om de kennis te toetsen en de leerlingen uit te dagen om hun mening te delen over sociale media. In de lessen gaat het over de onderwerpen tijdsbesteding, nepprofielen en nepnieuws, veilig internetten, intieme media en bij het laatste onderwerp worden films en games behandeld. In elke les wordt er een koppeling gemaakt met de Bijbel. Dit wordt in de handleiding het kompas genoemd. Een kompas leidt de mensen op de goede weg. Nadat deze onderwerpen aan bod zijn gekomen in een klas, kan het spel met de vragenkaartjes gespeeld worden. Voordat dit beroepsproduct is ontworpen, heeft er eerst een kwalitatief onderzoek plaatsgevonden. Het is een kwalitatief onderzoek, omdat het kleinschalig is met relatief weinig respondenten. Er zijn vijf leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs geïnterviewd. Daarnaast heeft er ook een interview plaatsgevonden met de mediapedagoog van Driestar Educatief. Deze interviews zijn semigestructureerd afgenomen. Uit de interviews met de leerlingen is naar voren gekomen dat drie van de vijf leerlingen een maximale schermtijd op hun mobiel hebben ingesteld. Verder is naar voren gekomen dat bij drie van de vijf leerlingen thuis geen gesprekken worden gevoerd over het gebruik van media. De andere twee leerlingen hebben verteld dat hun ouders af en toe meekijken als ze achter hun mobiel zitten. Daarnaast is in de interviews naar voren gekomen dat de leerlingen niet kunnen benoemen wat de begrippen sexting en grooming betekenen. Drie leerlingen hebben benoemd wat gevolgen van cyberpesten kunnen zijn. De mediapedagoog heeft aangegeven dat het belangrijk is om op een reformatorische school de onderwerpen te koppelen aan de Bijbelse waarden. Verder heeft ze verteld dat de onderwerpen nepprofielen, films en games ook belangrijk zijn om naar voren te laten komen in de lessen. De leerlingen leren dan om zelf keuzes te maken als het bijvoorbeeld gaat over films en games.

De conclusie die uit dit onderzoek getrokken kan worden, is dat er eerst onderzocht moet worden wat de leerlingen al weten over media. Vervolgens kan er meer informatie gegeven worden over de onderwerpen waar de leerlingen behoefte aan hebben. Op deze manier kan de mediawijsheid bevorderd worden. Daarnaast is naar voren gekomen dat het belangrijk is om de lessen aan te sluiten bij het niveau van de leerlingen. Door de leerlingen van het praktijkonderwijs actief aan de slag te laten gaan met opdrachten, zorgt dit ervoor dat de informatie beter blijft hangen. Als laatste zijn er op basis van dit onderzoek drie aanbevelingen gedaan. In één van de aanbevelingen wordt beschreven dat het belangrijk is om nader onderzoek te doen naar de begeleiding van ouders richting hun kinderen als het gaat om mediaopvoeding. Uit de interviews met drie leerlingen is naar voren gekomen dat deze ouders geen gesprekken voeren met hun kinderen over hun online gedrag. De aanbeveling is daarom dat er nader onderzoek gedaan wordt naar dit probleem. Dit kan bijvoorbeeld uitgevoerd worden door een nieuwe pedagogiek student tijdens praktijkleren. Na dit onderzoek kan de student een voorlichting geven aan de ouders om advies te geven over de begeleiding rondom mediaopvoeding. Als de ouders deze tips overnemen, kan dit ervoor zorgen dat de leerlingen ook meer open zijn over hun online gedrag en kunnen gevolgen van onveilig internetten voorkomen worden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding	5
Hoofdstuk 2 – Theoretisch kader	7
2.1 Jongeren van het praktijkonderwijs	7
2.2 Mediawijsheid	7
2.3 Gevolgen mediagebruik	7
2.3.1 Gevolgen mediagebruik voor jongeren van het praktijkonderwijs	8
2.4 Didactische werkvormen	9
2.4.1 Didactische werkvormen mediawijsheid	10
2.5 Implicaties voor het onderzoek	10
Hoofdstuk 3 – Methode	12
3.1 Onderzoeksopzet	12
3.2 Procedure	12
3.3 Meetinstrument	12
Hoofdstuk 4 - Resultaten.....	14
4.1 Resultaten gesprekken	14
4.2 Beschrijving beroepsproduct.....	15
4.2.1 Uitwerking van de lessenreeks	15
4.3 Resultaten monitoring implementatie beroepsproduct	17
Hoofdstuk 5 - Discussie	19
5.1 Analyse resultaten.....	19
5.2 Analyse evaluatie	20
5.3 Reflectie	21
Hoofdstuk 6 – Conclusies en aanbevelingen.....	23
6.1 Conclusies.....	23
6.1.1 Conclusie onderzoeksvraag.....	23
6.1.2 Conclusie implementatie	23
6.1.3 Conclusie evaluatie	23
6.2 Aanbevelingen	24
6.2.1 Beroepsproduct inzetten	24
6.2.2 Evaluatiemomenten	24
6.2.3 Nader onderzoek.....	24
Referenties.....	25
Bijlage.....	27
Bijlage 1: Operationaliseringstabel.....	27

Bijlage 2: Transcript interviews	31
Bijlage 3: Handleiding lessenreeks	57
Bijlage 4: PowerPoint van de lessenreeks	69
Powerpoint les 1: Tijdsbesteding.....	69
PowerPoint les 2: Echt of nep?	72
PowerPoint les 3: Veilig internetten	78
PowerPoint les 4: Intieme media.....	83
PowerPoint les 5: Games en films	87
Bijlage 5: Vragenkaartjes en spelbord 'Wie is mediawijs'	90

Inleiding

Ongeveer vier op de tien werknemers in de zorg en het onderwijs krijgen te maken met jongeren die online gepest worden of zelf pesten. Het onderzoek van Nikken en Vergeer (2015) is uitgevoerd bij bijna 400 werknemers die te maken hebben met jongeren met een beperking. Ook voor het verspreiden van seksueel getinte video's en foto's, oftewel sexting, zijn jongeren met een IQ tussen de 50 en 85 kwetsbaar. Eén op de zeven zorgprofessionals weet ook dat hun cliënten seksfilmpjes van zichzelf versturen naar anderen (Nikken & Vergeer, 2015). Nikken en collega's (2018) bevestigen dit later nog een keer door aan te geven dat jongeren met een licht verstandelijke beperking vaak te maken krijgen met de gevolgen van verkeerd mediagebruik. Voorbeelden hiervan zijn cyberpesten, sexting en grooming. Volgens Nikken en Vergeer (2015) blijven jongeren met een licht verstandelijke beperking kwetsbaar, omdat er gebrek is aan begeleiding. Ze vinden dat het daarom hoog tijd is om meer aandacht te besteden aan mediawijsheid. In deze tijd horen media erbij en daarnaast bieden ze ook veel voordelen als het gaat om het sociale en creatieve gebied. Maar daarom is het wel belangrijk dat de jongeren met een verstandelijke beperking goed begeleid worden en dat de veiligheid van zichzelf en anderen voorop staat.

Ook op het praktijkonderwijs van het Calvijn College Krabbendijke Appelstraat maken de leerlingen gebruik van sociale media. Voor deze leerlingen met een IQ tussen de 50 en 85 is het lastig om te beseffen wat eventuele gevaren kunnen zijn van sociale media. Daarom is er een beroepsproduct gemaakt, waarbij het bevorderen van de mediawijsheid centraal staat. Door middel van het product leren de jongeren wat eventuele gevolgen kunnen zijn van bepaalde handelingen op sociale media. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het privé houden van foto's of gegevens. Daarnaast leren de jongeren ook van elkaar door als klas of groepje in gesprek te gaan over het onderwerp media. Het Calvijn College (2016) heeft zeven schoollocaties voor het voorgezet onderwijs. Op het Calvijn College Krabbendijke Appelstraat ligt de focus op leerlingenzorg en een sterke zorgstructuur. De kernwaarden van de locatie zijn veilig, vriendelijk en verantwoordelijk. Deze kernwaarden komen terug in de schoolregels en de activiteiten. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in de onderbouw van het praktijkonderwijs op de locatie Krabbendijke Appelstraat. Het praktijkonderwijs biedt voortgezet onderwijs aan jongeren die vanwege hun cognitieve capaciteiten het beste leren in de praktijk (Van der Woude, 2018). Het praktijkonderwijs is voor leerlingen die het fijn vinden om in kleine groepen les te krijgen. Daarnaast worden er vooral praktische vaardigheden aangeleerd. De leerlingen van het praktijkonderwijs worden vaak toegelaten vanwege leerachterstanden, cognitieve capaciteiten en sociaal-emotioneel functioneren. Door aan te sluiten bij de leerwensen en passies van de leerlingen, worden ze gestimuleerd en ondersteund om hun talenten te ontwikkelen (Van der Woude, 2018). Het praktijkonderwijs is een voorbereiding op het werk. Naast deze voorbereiding wordt er ook aandacht gegeven aan zelfredzaamheid in wonen, vrije tijd en burgerschap. De leerlingen hebben de jaren op het praktijkonderwijs een eigen ontwikkelplan waar ze mee aan de slag gaan om zichzelf te verbeteren en te ontwikkelen (Van der Woude, 2018).

De gevolgen van sociale media kunnen groot zijn voor jongeren met een licht verstandelijke beperking. Volgens Vergeer en Nikken (2015) hebben deze jongeren vaak meer moeite om de beelden in de media goed te begrijpen. Hierbij kan gedacht worden aan films, nieuws of games. Daarnaast hebben ze ook meer moeite om het internet op een veilige manier te gebruiken. Vergeer en Nikken (2015) geven aan dat deze jongeren moeite hebben om zich in te leven in de ander en daarnaast zijn ze gemakkelijker te beïnvloeden, omdat ze vatbaarder zijn voor verslaving en gevoeliger voor afwijzing of manipulatie. Volgens Hartman – van der Laan (2019) zijn er verschillende aandachtspunten als het gaat om online gedrag. Online pesten, grooming, sexting en verslavingen zijn hier enkele voorbeelden van. Gevolgen hierbij kunnen een depressie, laag zelfbeeld of verwaarlozing van zichzelf of sociale contacten zijn.

Het doel van dit onderzoek is om de mediawijsheid te bevorderen bij de leerlingen in de onderbouw van het praktijkonderwijs van het Calvijn College. Aan dit doel is gewerkt door middel van een beroepsproduct. Het beroepsproduct is een lessenserie met een handleiding, zodat de

leerlingen onderwijs krijgen over het gebruik van media. In de lessen is er ook gebruik gemaakt van een spel. Door middel van de lessen is het de bedoeling dat de leerlingen zich meer bewust zijn van gevolgen van verkeerd mediagebruik. Deuze (2018, in Hartman- van der Laan, 2019) geeft aan dat we niet mét, maar ín media leven. De vraag is volgens hem wat we met ons leven in de media gaan doen. Dit laat zien dat de mensen zelf beslissingen kunnen maken als het gaat om hun mediagebruik. De hbo-pedagoog kan jongeren met een lager IQ begeleiden om hen helder voor ogen te laten krijgen wat ze met hun leven in media gaan doen. De hbo-pedagoog kan aan de jongeren uitleggen wat de gevolgen kunnen zijn van bijvoorbeeld het chatten met een persoon die de jongere niet kent. De jongeren kunnen dan leren op welke manier ze deze gevolgen kunnen voorkomen. Op deze manier kan er een bijdrage geleverd worden aan het bevorderen van de mediawijsheid bij jongeren met een IQ tussen de 50 en 85. Daarnaast is het een taak van de hbo-pedagoog om in te spelen op de signalen van verkeerd mediagebruik en vroegtijdig hulp in te schakelen.

De onderzoeksvraag die centraal staat luidt als volgt:

Op welke manier kan de mediawijsheid bevorderd worden bij leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs op het Calvin College Appelstraat in Krabbendijke?

In het onderzoeksrapport komt eerst het theoretisch kader naar voren. Hier worden verschillende onderwerpen uitgewerkt, zoals jongeren in het praktijkonderwijs, mediawijsheid, de gevolgen van mediagebruik, didactische werkvormen en de implicaties voor het onderzoek. Dan volgt het hoofdstuk over de methode. Hierbij wordt er dieper ingegaan op het onderzoeksopzet, de procedure en het meetinstrument. Daarna volgt het hoofdstuk met de resultaten van de interviews en de uitwerking en implementatie van het beroepsproduct. Dit hoofdstuk wordt opgevolgd door de discussie en daarna worden de conclusies en aanbevelingen beschreven. Als laatste zijn de referenties en de bijlagen uitgewerkt in het onderzoeksrapport. In de bijlage is ook het beroepsproduct te vinden.

Hoofdstuk 2 – Theoretisch kader

2.1 Jongeren van het praktijkonderwijs

De leerlingen op het praktijkonderwijs hebben over het algemeen moeite met leren. Ze hebben een beneden-gemiddeld IQ (tussen de 55-80) en hebben leerachterstanden van meer dan 3 jaar op tenminste 2 leergebieden. Verder zijn de leerlingen vooral doeners en leren op een praktische manier. Vooral de informatieverwerking, gedragsregulatie en probleemoplossend vermogen ervaren deze leerlingen als lastig. Op het praktijkonderwijs gaat de relatie voor prestatie. Een veilige sfeer is belangrijk voor de leerlingen om te kunnen leren. De leerlingen hebben relatief meer moeite om een realistisch zelfbeeld te creëren. Dit zorgt ervoor dat ze zichzelf overschatten of onderschatten. Dit heeft weer gevolgen voor het leerproces. Een ander kenmerk is dat de executieve functies over het algemeen minder ontwikkeld zijn. En naast de leerproblemen kan het ook zijn dat een leerling te maken heeft met een stoornis, zoals bijvoorbeeld ASS. Het laatste kenmerk voor leerlingen op het praktijkonderwijs kan zijn dat ze uit een gezin komen met een zwakke sociaaleconomische status. Het gevolg hiervan is dat de jongeren niet altijd de steun van thuis krijgen die ze nodig hebben (Van der Woude, 2018).

Het praktijkonderwijs, ingevoerd in 1999, biedt voorgezet onderwijs aan jongeren die door hun beperkte cognitieve capaciteiten het beste leren in de praktijk. In het praktijkonderwijs wordt er aangesloten op hun manier van leren, hierdoor worden de leerlingen gestimuleerd en ondersteund om hun talenten te ontwikkelen. Het praktijkonderwijs is erop gericht dat de leerlingen zo zelfstandig mogelijk zijn, zodat ze zoveel mogelijk mee kunnen doen in de samenleving. Als het over meedoen in de samenleving gaat, is werk van groot belang. Daarom is een goede voorbereiding op het werk een belangrijk onderdeel van het praktijkonderwijs. Naast de voorbereiding op het werk, wordt er ook aandacht besteed aan de zelfredzaamheid in wonen, vrije tijd en burgerschap. De leerlingen van het praktijkonderwijs volgen vijf jaar een eigen ontwikkelplan, zodat ze zichzelf gedurende de jaren kunnen verbeteren en ontwikkelen (Van der Woude, 2018).

2.2 Mediawijsheid

Het is van belang dat een burger mediawijs is om goed te kunnen functioneren in deze digitale samenleving. Mediawijsheid betekent het slim en verantwoord om kunnen gaan met online en offline media. Hierbij is het als persoon belangrijk om door te hebben hoe media het dagelijks leven beïnvloedt en op welke manier iemand het beste eruit kan halen voor zichzelf en voor anderen (Eggink, 2016). Volgens Hartman – van der Laan (2019) is mediawijsheid één van de eenentwintigste vaardigheden. Mediawijsheid heeft weer tien competenties die leerlingen nodig hebben om actief, bewust en kritisch deel te nemen aan de moderne mediasamenleving. Mediawijsheid en mediaopvoeding zijn niet alleen op scholen van toepassing. Bij de opvoeding thuis speelt dit ook een rol. En dan gaat het niet alleen over de kinderen, maar ook over de ouders. In de leefomgeving van een kind blijkt dat er gemiddeld ongeveer elf beeldschermen in huis zijn waar jonge kinderen en ouders gebruik van kunnen maken. Ouders halen die schermen in huis. Op deze manier zijn de kinderen al op jonge leeftijd gewend aan beeldschermen in huis. De schermtijd kan ervoor zorgen dat de relatie tussen ouder en kind verstoord wordt (Nikken, 2017, in Hartman- van der Laan, 2019).

2.3 Gevolgen mediagebruik

Het gebruik van sociale media kan goed zijn voor de sociale ontwikkeling van jongeren. Het is namelijk zo dat gedachten en gevoelens makkelijker geuit kunnen worden via sociale media. Daarnaast kan het een gevoel van vrijheid geven en het zelfvertrouwen vergroten, waardoor de jongeren opgevoelrikt kunnen worden in moeilijke tijden (Valkenbrug et al., 2006). Daarentegen kan het gebruik van sociale media ook voor negatieve gevolgen zorgen bij de jongeren. Veel gebruik van sociale media kan ervoor zorgen dat de zelfwaardering verminderd wordt. Bij zelfwaardering spelen zelfvertrouwen en zelfrespect een belangrijke rol (Jan et al., 2017). Uit een onderzoek van Forest en Wood (2012) blijkt dat jongvolwassenen met een lage zelfwaardering echt het gevoel hebben dat ze

op sociale media hun gevoelens kunnen uiten. Deze berichten zorgen vaak voor negatieve reacties van anderen. Een voorbeeld van een negatief gevolg van mediagebruik is online pesten. Dit wordt ook wel cyberpesten genoemd. Het is in principe hetzelfde als offline pesten, alleen wordt er gebruik gemaakt van internet en sociale media. Dit zorgt ervoor dat het dag en nacht door kan gaan. De gevolgen van cyberpesten kunnen groot zijn. Door het pesten krijgt het slachtoffer het idee dat mensen hem niet mogen. Het slachtoffer hoort niet bij de anderen en wordt door de daders gekleineerd. Dit zorgt ervoor dat het zelfbeeld van het slachtoffer verslechtert. Hij kan gaan twifelen aan zichzelf of zichzelf aanpraten dat het zijn eigen schuld is dat hij gepest wordt. Dit kan ervoor zorgen dat hij hierdoor geen perspectief of toekomst meer ziet voor zichzelf. Dit kan voor angsten, depressies en nachtmerries zorgen (Hartman- van der Laan, 2019).

Een ander negatief gevolg is grooming. Grooming is eigenlijk digitaal kinderlokken. Er wordt van grooming gesproken als een volwassen persoon online contact zoekt met een kind. Het doel hierbij is om af te spreken met het kind en seksueel misbruik te plegen of kinderpornografische afbeeldingen te maken. Voor de ontmoeting heeft de volwassene vaak online contact gehad met de jongere. Het komt regelmatig voor dat bij dit online contact de jongere seksueel getinte handelingen moest verrichten voor de webcam. Dit kan weer als chantagemiddel gebruikt worden om hierin door te gaan of te dwingen tot een echte ontmoeting. Enkele gevolgen van grooming zijn seksuele uitbuiting en isolement. In sommige gevallen is het zelfs nodig dat een slachtoffer in een beschermde en veilige woonsituatie terecht komt (Hartman- van der Laan, 2019). Een ander voorbeeld is sexting. Volgens Hasinoff (2015) is sexting het maken en delen van seksueel getint tekst- en beeldmateriaal van zichzelf via sociale media. De risico's hiervan kunnen zijn dat het beeldmateriaal op sociale media wordt verspreid als bijvoorbeeld een relatie eindigt. Daarnaast kunnen foto's en video's over het internet gaan zwerven en op kinderpornonetwerken terecht komen. Het beeldmateriaal kan ook als chantagemiddel gebruikt worden. Ook de gevolgen van sexting kunnen groot zijn. Een slachtoffer schaamt zich voor wat er is gebeurd, isoleert zich en kan depressief worden. Het is belangrijk om deze gevoelens serieus te nemen en specialistische hulp in te zetten (Hartman- van der Laan, 2019).

Een ander negatief gevolg van mediagebruik is een verslaving. Voor sommige mensen heeft het internet zo'n aantrekkingskracht dat een persoon helemaal opgenomen wordt door het internet en het gebruik hierdoor niet onder controle heeft. Een gevolg kan zijn dat een persoon alleen maar bezig is met bijvoorbeeld gamen en hierdoor geen aandacht meer heeft voor andere onderdelen van het leven. Het kan dan gaan om (huis)werk en het onderhouden van sociale contacten. Daarnaast kan het ervoor zorgen dat een verslaafde minder en slechter slaapt, maaltijden overslaat en niet meer beweegt (Meerkerk, 2007, in Hartman- van der Laan, 2019). Een voorbeeld van een verslaving is een gameverslaving. Naast het feit dat mensen met een gameverslaving zichzelf in gevaar brengen, door bijvoorbeeld vermindering van slaap of het overslaan van maaltijden, kunnen ze ook een gevaar vormen voor hun omgeving. Als ouders hun kind aanspreken op de verslaving, kan het kind boos of agressief reageren (Hartman- van der Laan, 2019). Infobesitas kan ook voorkomen bij jongeren. Dit betekent dat er meer informatie op iemand afkomt dan verwerkt kan worden op een dag. Vooral door het gebruik van de smartphone krijgt iedereen overal informatie binnen. Op deze manier blijft er voor de jongere weinig tijd over om zich echt te verdiepen in het onderwerp (Hartman – van der Laan, 2019). Volgens Nelis en Van Sark (2014, in Hartman- van der Laan, 2019) zijn er verschillende gevolgen van infobesitas. Het kan gaan om slaapproblemen, vermoeidheid, concentratieproblemen en stress.

2.3.1 Gevolgen mediagebruik voor jongeren van het praktijkonderwijs

Veel jongeren van het praktijkonderwijs functioneren op een lager niveau dan hun kalenderleeftijd. Hierdoor is het voor hen lastig om te begrijpen wat er allemaal gezegd wordt via de media. Ze weten soms de betekenis van woorden niet of hebben nog niet de juiste kennis om teksten goed te begrijpen. Ze kunnen bijvoorbeeld uitdrukkingen letterlijk opnemen, waardoor er ruzies of misverstanden kunnen ontstaan. Jongeren met een licht verstandelijke beperking kunnen daarom ook makkelijker ongepaste woorden overnemen, omdat ze denken dat het gewoon is. Daarnaast is het voor dergelijke jongeren van belang om een goede balans te vinden in mediagebruik en andere

activiteiten. De jongeren hebben vaak moeite met zelfcontrole en zelfregulatie, waardoor het vaak verleidelijk is om te lang achter hun scherm te zitten (Vergeer & Nikken, 2015). Een ander voorbeeld is dat de jongeren emotioneel kwetsbaar zijn. Het is vaak lastig het contact met anderen in te schatten. De jongeren zijn gevoeliger voor manipulatie, afwijzing en sociale druk. Ze willen er graag bij horen en gaan daarom soms over de grenzen heen. Door de licht verstandelijke beperking is het lastig om in te schatten of de ander een opmerking echt zo bedoelt of niet (Vergeer & Nikken, 2015). Jongeren met een beneden-gemiddeld IQ hebben namelijk meer moeite om te zien of iets echt of nep is. Vaak wordt er in films een verkeerd beeld gegeven over wat acceptabel en onacceptabel gedrag is. Ook de vage grens tussen sociale contacten, als vrienden op Instagram, en echte contacten kan door deze jongeren verkeerd gezien worden. Verder geven de jongeren zichzelf sneller (letterlijk) bloot. Dit kan leiden tot grote gevolgen. Ze klikken vaak eerder op ongepaste content, zoals porno, geweld en ongewenste mail. De jongeren vinden het lastig om in te zien wat precies de bedoeling is van dergelijke inhoud en welke gevolgen het kan hebben. Jongeren met een beneden-gemiddeld IQ zijn makkelijker te beïnvloeden en kwetsbaar. Ze vinden het lastig om grenzen te stellen en in te schatten of iemand goede of verkeerde bedoelingen heeft. Hierdoor lopen ze groter risico om slachtoffer te worden van loverboys (Vergeer & Nikken, 2015).

2.4 Didactische werkvormen

Er zijn verschillende synoniemen voor didactische werkvormen, zoals onderwijsstrategie, instructietechniek, methodische werkwijze en onderwijsvorm. Een didactische werkvorm is een manier waarop de docent en de leerlingen samen aan de onderwijsdoelen werken. Een didactische werkvorm heeft twee kanten. Er is een activiteit van de docent en een activiteit van de leerlingen. Het is van belang dat deze activiteiten met elkaar samenhangen (Hoogeveen & Winkels, 2005).

Er zijn verschillende soorten werkvormen die ingezet kunnen worden. Er kan gebruik gemaakt worden van activerende werkvormen. Deze werkvormen zorgen ervoor dat de leerlingen uitgedaagd worden om iets te gaan doen, zoals kritisch leren denken en reflecteren. Een ander voorbeeld is redeneren. Leerlingen worden hierbij gevraagd hoe ze aan een bepaald antwoord of bepaalde oplossing zijn gekomen. Een ander voorbeeld is klassikaal problematiseren. Hierbij zijn de vragen van de docent een probleem voor de hele klas. De hele klas moet daarom tot een oplossing komen. Een volgend voorbeeld is de voorkennis toetsen. De leerlingen worden uitgedaagd om te bedenken wat ze al van een bepaald onderwerp weten. Een ander voorbeeld is hersengymnastiek. De leerlingen spelen een spel over de stof die in de lessen aanbod is gekomen (Hoogeveen & Winkels, 2005). Voordat er nagedacht wordt over het inzetten van een goede werkvorm, is het belangrijk om te weten welke werkvormen er allemaal zijn. Een voorbeeld van een werkvorm is de instructievorm. Deze werkvorm is docentgestuurd. Dit betekent niet dat de instructiewerkvorm bij voorbaat minder geschikt is. Het nut van een werkvorm wordt namelijk bepaald door de manier waarop deze werkvorm de doelen probeert te halen. Een andere werkvorm is de interactievorm. Bij een interactiewerkvorm zijn de leerlingen gesprekspartners. Dit kan tussen de leerlingen zijn of met de docent. Het discussiëren en met elkaar praten komt hier vooral naar voren. Deze werkvorm biedt de mogelijkheid om ervaringen, informatie en vragen uit te wisselen (Hoogeveen & Winkels, 2005). Een ander voorbeeld is de werkvorm opdrachtvormen. De leerlingen krijgen hierbij bepaalde taken als opdracht. Hierbij is de kennisverwerking net zo belangrijk als het product. Een ander voorbeeld is de samenwerkingsvorm. Het gaat hierbij om de gezamenlijke kennisontwikkeling. Dus het gaat om leren van, aan en met anderen. Groepjes leerlingen krijgen bijvoorbeeld een duidelijke opdracht en ze bedenken een werkwijze die tot een oplossing van een probleem of het beantwoorden van een vraag leidt. Het is de taak van de docent om dit proces te organiseren en begeleiden. De laatste werkvorm is de spelvorm. Hierbij gaat het om het ervaringsleren. Dus de persoonlijke betrokkenheid, verwerking en toepassing van kennis zijn belangrijke onderdelen. Het is de bedoeling dat bij een spelvorm de kennis, inzicht, vaardigheden en competenties vanuit het spel in het dagelijks leven toegepast worden. Bij het kiezen van een werkvorm is het belangrijk om bij verschillende punten stil te staan, zoals de groepsgrootte, tijdsduur, voorbereidingstijd, hulpmiddelen, sterke en zwakke

kanten van een werkvorm. Op deze manier kan er een bewuste keuze gemaakt worden als het gaat om het inzetten van een werkvorm (Hoogeveen & Winkels, 2005).

2.4.1 Didactische werkvormen mediawijsheid

Naast de algemene didactische werkvormen, zijn er ook werkvormen rondom het onderwerp mediawijsheid. Een voorbeeld daarvan is de Stappmethode. Deze methode is een leerlijn mediawijsheid voor de onder- en bovenbouw van havo/vwo en vmbo, maar ook voor het praktijkonderwijs. Stapp biedt lessenseries aan over verschillende thema's, zoals films, reclame, cyberpesten, intieme media, games en nieuwswijsheid. Daarnaast gaan de leerlingen op een interactieve manier aan de slag. Ze leren over de actuele online media en komen in aanraking met de effecten en dilemma's. Hierbij is het de bedoeling dat ze leren om zelf keuzes te maken op basis van Bijbelse waarden, zoals respect, weerbaarheid en transparantie. Stapp wil een bewuste mediahouding ontwikkelen bij de leerlingen (Jacobse, z.d.). Een andere mogelijkheid is het lespakket Sociale Media voor het praktijkonderwijs. Dit lessenpakket bestaat uit acht lessen. De leerlingen worden zich meer bewust van internet en sociale media. In de lessen zitten praktische online en offline opdrachten. Op deze manier gaan ze gericht aan de slag met het internetten en communiceren via sociale media. Een aantal doelen van dit lessenpakket zijn dat de leerlingen bewust zijn van de mogelijke gevolgen van berichten op sociale media, de leerlingen leren omgaan met ongewenst seksueel contact en ze gaan met elkaar in gesprek over wat wel en niet kan rondom het onderwerp sociale media (Van de Reep & Vonhof, 2011). Daarnaast is het ook mogelijk om een spel in te zetten om de leerlingen meer informatie te geven over sociale media. Volgens van Schrie (2016) leren de jongeren door middel van het ganzenbordspel 'Word mediawijs' op een spelende manier hoe ze veilig kunnen internetten. Er komen verschillende onderwerpen aan bod, zoals phishing, omgaan met wachtwoorden en pincodes, hackers, sexting, schermtijd en internetten voor het slapen. Dit spel is bruikbaar voor leerlingen vanaf tien jaar. Bij de Stappmethode van Jacobse (z.d.) komt naar voren dat de leerlingen keuzes leren maken op basis van de Bijbelse waarden. Bij de andere twee methodes komen wel dezelfde onderwerpen naar voren, zoals ongewenst seksueel contact en de gevolgen van sociale media. Alleen bij het ganzenbordspel van Van Schrie (2016) worden meer onderwerpen behandeld, zoals het internetten voor het slapen en het omgaan met wachtwoorden en pincodes. Dit zorgt ervoor dat de leerlingen door middel van het spel meer informatie krijgen over verschillende onderwerpen rondom media.

2.5 Implicaties voor het onderzoek

Nikken (2017, in Hartman – van der Laan, 2019) geeft aan dat ouders de schermen in huis halen. Op deze manier creëren ze van jongs af aan een omgeving waarin beeldschermen normaal zijn voor het jonge kind. Dit kan ervoor zorgen dat de relatie tussen ouder en kind verstoord wordt. Derksen (2019) is het niet eens met deze laatste zin. Hij geeft juist aan dat de cognitieve ontwikkeling door het gebruik van beeldschermen positief beïnvloed kan worden. Het verbetert de ouder-kind interactie als er samen gekeken wordt naar bijvoorbeeld een video of game. De ouder kan hierbij actief commentaar geven en tegelijkertijd uitleg geven over wat er te zien is.

Hartman – van der Laan (2019) geeft in haar boek aan dat cyberpesten in principe hetzelfde is als pesten in de offline wereld. Er wordt alleen gebruik gemaakt van internet en sociale media. Toch geven Symons en collega's (2017) aan dat dit niet het enige verschil is tussen cyberpesten en offline pesten. Een belangrijk verschil met de echte wereld is dat online pesten vaak anoniem gebeurt. Door een nep-account aan te maken, kunnen daders hun identiteit verbergen. Als een persoon slachtoffer is, weet diegene vaak niet wie er achter zo'n account zit en dit maakt het lastig om actie te ondernemen. Daarnaast is het bij cyberpesten ook minder duidelijk wie het pesten heeft gezien. Hierdoor gebeurt het minder snel dat omstanders ingrijpen. Volgens Volk en collega's (2014) is pesten een vorm van agressief gedrag waarbij een of meerdere personen een ander opzettelijk steeds opnieuw fysiek, emotioneel en/of materiele schade toebrengen. Het slachtoffer kan zich moeilijk verdedigen. Pesten onderscheidt zich onder meer van ander vervelend gedrag, zoals een

ruzie of vechtpartij, doordat het een langere periode herhaaldelijk gebeurt. Volk en collega's (2014) geven aan dat het bij online pesten anders ligt. De impact van online pesten kan groot zijn als één keer een naaktfoto verstuurd en massaal gedeeld wordt. Daarnaast is het vaak zo dat dergelijke foto's voor altijd op het internet terug te vinden zijn. Online pesten kan dus meer geboden zijn aan één specifiek moment dan offline pesten. Dus volgens Volk en collega's (2014) is cyberpesten niet hetzelfde als offline pesten alleen dan via internet of sociale media. Er zijn namelijk wel meer verschillen.

Er is gekozen om eerst meer te beschrijven over de doelgroep. Op deze manier is duidelijk bij welke doelgroep het onderzoek uitgevoerd wordt. Later in het hoofdstuk wordt er ook uitgelegd waarom het bevorderen van de mediawijsheid belangrijk is voor deze doelgroep. De jongeren van het praktijkonderwijs zijn namelijk extra kwetsbaar als het gaat om het gebruik van sociale media. Daarnaast wordt er ook meer uitleg gegeven over het begrip mediawijsheid. Hier draait het namelijk om in het onderzoek. En als laatst wordt er aandacht gegeven aan verschillende didactische werkvormen en werkvormen die ingezet kunnen worden rondom mediawijsheid. Het beroepsproduct is een lessenreeks met handleiding en een spel geworden. Daarom is het van belang dat er meer kennis is opgedaan van verschillende didactische werkvormen rondom mediawijsheid. Van de Reep en Vonhof (2011) beschrijven dat in de methode Sociale Media vooral praktische opdrachten zitten voor het praktijkonderwijs. Daarom zijn er in beroepsproduct ook praktische opdrachten beschreven, zodat de doelgroep zoveel mogelijk zelf aan de slag kan met de opdrachten. Daarnaast beschrijft Jacobse (z.d.) dat de Stappmethode erop gericht is dat de leerlingen zelf keuzes kunnen maken op basis van Bijbelse waarden. Dit komt ook in het beroepsproduct naar voren, omdat het Calvin College een reformatische school is. Bij deze school staan de Bijbelse waarden ook centraal.

Hoofdstuk 3 – Methode

3.1 Onderzoeksopzet

Voordat het beroepsproduct is ontworpen en uitgevoerd, is er eerst een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Het is een kwalitatief onderzoek, omdat het kleinschalig is met weinig respondenten. De meningen en ervaringen over mediawijsheid van de jongeren uit de onderbouw van het praktijkonderwijs van het Calvijn College en van de mediapedagoog hebben centraal gestaan. Volgens Baarda (2014) is een kwalitatief onderzoek geschikt om de meningen en ervaringen te weten te komen van de respondenten. Het onderzoek is verkennend, omdat er verkend wordt welke lessen helpend kunnen zijn bij het bevorderen van de mediawijsheid onder jongeren uit de onderbouw van het praktijkonderwijs. Baarda (2014) geeft aan dat een onderzoek verkennend is als er stilgestaan wordt bij hoe iets beter, sterker, meer of anders kan worden.

Het ontwerp van het onderzoek is een actieonderzoek. Volgens Baarda (2014) is een actieonderzoek bedoeld om verandering tot stand te brengen. Het gaat hierbij om het bedenken van mogelijke oplossingen voor een probleem. Bij dit onderzoek is er nagedacht over het probleem dat jongeren met een licht verstandelijke beperking vaak moeite hebben om sociale media op een goede manier te gebruiken. Door literatuuronderzoek en de interviews is er nagedacht over een oplossing voor dit probleem. Deze oplossing is verwerkt in het beroepsproduct. Na het uitproberen van het beroepsproduct is er geëvalueerd op de lessenreeks, de handleiding en het spel. Aan de hand van deze evaluatie hebben de betrokken docenten aangegeven wat goed is gegaan en wat verbeterd kan worden. Na deze feedback is het beroepsproduct aangepast. Vijf van de drieëntwintig leerlingen van de onderbouw van het praktijkonderwijs zijn geïnterviewd. Naast de leerlingen is er ook een mediapedagoog van Driestar Educatief geïnterviewd. Er is gekozen voor een selecte steekproef bij de leerlingen. Daarnaast is er ook een gesprek gevoerd met de mentor van één van de onderbouwklassen over de medialessen. Volgens Baarda (2014) zijn er verschillende opties voor een selecte steekproef. In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van een gemakssteekproef. Baarda (2014) geeft aan dat bij de gemakssteekproef de respondenten willekeurig worden gevraagd of ze mee willen doen aan een onderzoek.

3.2 Procedure

In januari 2022 zijn er interviews gehouden met vijf jongeren uit de onderbouw van het praktijkonderwijs van het Calvijn College en met de mediapedagoog. De interviews zijn semigestructureerd. Dit houdt in dat er topics zijn die bij alle leerlingen naar voren komen met dezelfde beginvraag. Daarna is er doorgevraagd op de antwoorden. De interviews zijn opgenomen, zodat later is uitgewerkt welke antwoorden er zijn gegeven per topic. Door middel van de resultaten uit het literatuuronderzoek en de resultaten van de interviews is in februari 2022 het beroepsproduct ontworpen. Het beroepsproduct is een lessenserie met handleiding. Daarnaast is er ook een spel ontworpen dat ingezet is tijdens de laatste les om de kennis te toetsen. Bij dit spel zijn er kaartjes met vragen gemaakt. Op deze manier zijn ze actief met de klas of in een groepje bezig met het onderwerp media. Dit spel zorgt ervoor dat ze op een ontspannen manier met elkaar kunnen praten over hun eigen mediagebruik. Het is de bedoeling dat door middel van dit beroepsproduct de mediawijsheid bevorderd kan worden bij de jongeren van het praktijkonderwijs. In april 2022 zijn deze lessen gegeven aan zes leerlingen uit de onderbouw. Daarna zijn de bevindingen gedeeld en besproken met de docenten. Deze feedback is verwerkt en het beroepsproduct is aangepast. Daarnaast is de feedback van een medestudent ook verwerkt.

3.3 Meetinstrument

Voordat de lessenserie over mediawijsheid is ontworpen, is er eerst vastgesteld hoeveel kennis de leerlingen al hebben van de media en de gevolgen van verkeerd mediagebruik. Het gemeten kenmerk is de mediawijsheid bij de leerlingen uit de onderbouw. Er is met vijf van de drieëntwintig leerlingen in gesprek gegaan over media. Het kenmerk is vervolgens weer onderverdeeld in twee

dimensies. Deze dimensies zijn de mogelijkheden en de risico's. Media kan namelijk voor veel gemak en positieve momenten zorgen. Maar daarnaast kunnen de leerlingen ook te maken krijgen met de risico's, zoals de gevolgen van verkeerd mediagebruik en de gevaren hiervan. Deze dimensies zijn vervolgens weer onderverdeeld in sub-dimensies. De sub-dimensies zijn afkomstig van de MediaDiamant. Deze MediaDiamant staat op de site van Mediawijsheid (z.d.). De sub-dimensies zijn plezier, inhoud, begeleiding, risico's voorkomen en de balans in schermtijd. Als eerste is er dus stilgestaan bij het plezier. Het is van belang dat de jongeren in hun vrije tijd kunnen genieten van de mogelijkheden van media. Ze kunnen op zo'n moment even ontspannen. Sociale media zorgt er namelijk ook voor dat de jongeren in contact komen met leeftijdsgenoten. Dan volgt de sub-dimensie inhoud. Volgens Mediawijsheid (z.d.) is het hierbij van belang dat de jongeren weten welke media geschikt zijn. Jongeren moeten zich bewust zijn van misleidende media en wat de gevaren kunnen zijn als iemand verkeerd met bepaalde apps omgaat. Het is belangrijk dat er samen gekeken wordt naar het online leven van een leerling. Daarom de sub-dimensie over begeleiding. Een ouder of leerkracht is misschien niet altijd bekend met bepaalde apps, maar de levenservaring en kennis van sociale normen kunnen de jongeren gebruiken. Hierbij kunnen ook zaken naar voren komen, zoals het omgaan met privacy en het online gedrag. Daarna volgt de sub-dimensie van risico's voorkomen. Volgens Mediawijsheid (z.d.) gebruiken jongeren als ze naar de middelbare school gaan steeds meer sociale media. Dit is een manier om contact te hebben met leeftijdsgenoten. Tegelijkertijd brengt dit ook risico's met zich mee. Hierbij kan gedacht worden aan sexting, grooming en cyberpesten. Daarom is het belangrijk dat er afspraken gemaakt zijn over bijvoorbeeld het privé houden van foto's en gegevens. De laatste sub-dimensie is de balans in schermtijd. Het is belangrijk dat de leerlingen ook momenten hebben dat ze niet achter een scherm zitten. Volgens Mediawijsheid (z.d.) kan teveel mediagebruik een negatief effect hebben op schoolprestaties, het concentratievermogen, de nachtrust en de algemene gezondheid. Het is van belang dat volwassenen hierbij het goede voorbeeld geven en afspraken maken over de schermtijd.

Elke sub-dimensie is weer uitgebreid naar concrete indicatoren. Hierbij zijn er voorbeelden gegeven waaraan gedacht kan worden als het bijvoorbeeld gaat over de sub-dimensie plezier. En als laatst zijn er na de indicatoren interviewvragen bedacht. Deze vragen sluiten aan op de indicatoren. Op deze manier is er gericht gevraagd naar de verschillende sub-dimensies. De interviewvragen zijn voorbeelden van beginvragen die in de interviews gesteld zijn. Na het stellen van zo'n vraag, is hier in het interview weer op doorgevraagd. Op deze manier is de meeste informatie naar voren gekomen als het gaat om de mediawijsheid van een leerling. Tijdens de interviews is het vooral van belang om te weten te komen of de leerlingen weten wat gevolgen kunnen zijn van verkeerd mediagebruik. Daarnaast is het ook belangrijk om te weten welke afspraken leerlingen gemaakt hebben als het gaat om mediagebruik en of ze hierin gesteund worden door ouders of docenten. In Bijlage 1 is de uitgewerkte operationaliseringstabel te vinden. In het interview met de mediapedagoog is er gericht gevraagd naar onderwerpen die belangrijk zijn om terug te laten komen in de lessen en op welke manier de lessen gegeven kunnen worden, zodat ze aansluiten bij de leerlingen.

Hoofdstuk 4 - Resultaten

4.1 Resultaten gesprekken

Om meer te weten te komen over de mediawijsheid van de leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs, zijn er vijf interviews met leerlingen afgenomen. Er is gesproken met twee leerlingen uit de eerste klas en drie leerlingen uit de tweede klas. Daarnaast is er ook een interview gehouden met een mediapedagoog. Als eerst is het begrip plezier naar voren gekomen bij de interviews met de leerlingen. Vier van de vijf respondenten hebben aangegeven dat ze eerst op hun mobiel kijken als ze uit school komen. Alle repondenten hebben in het interview verteld dat ze hun vriendschappen online onderhouden door middel van Whatsapp. Eén van de respondenten heeft aangegeven aan dat ze soms wel op Youtubers zou willen lijken. Ze heeft het volgende gezegd: *'Ja soms heb ik wel dat je bij anderen ziet dat ik dat ook wel zou willen ofzo. Bijvoorbeeld wat Boaz van JumpXL allemaal kan of (...) Gio.'*

Het tweede onderdeel gaat over de inhoud. Naast Whatsapp gebruiken alle respondenten ook apps van spelletjes, zoals Hay Day, Candy Crush, Subway Surf en Farming. Er is in de interviews gevraagd naar de positieve en negatieve kanten van verschillende apps. Drie respondenten hebben negatieve kanten genoemd van Snapchat, zoals het accepteren van verzoeken van onbekende mensen. Verder hebben de vijf respondenten ervaring met meldingen in spelletjes om een bedrag te betalen. Ze hebben allemaal aangegeven dat ze deze melding dan altijd wegklikken. Bij drie van de vijf leerlingen moeten de ouders toestemming geven om nieuwe apps te downloaden. Eén van de leerlingen heeft in het interview aangegeven dat ze bij een verzoek van een onbekend persoon in gesprek zou gaan met die persoon om te vragen wie het is. De andere vier respondenten hebben verteld dat ze het verzoek niet accepteren.

Het derde onderdeel gaat over begeleiding. Bij twee respondenten kijken de ouders af en toe mee als de leerlingen achter hun mobiel zitten. De andere drie respondenten hebben thuis geen gesprekken over het gebruik van media. De drie leerlingen uit de tweede klas hebben verteld dat er op school wel over media is gesproken in de Week van de Media. De twee leerlingen uit de eerste klas hebben aangegeven dat er in de klas niet over media wordt gepraat. Ze hebben wel alle vijf aangegeven dat ze het gevoel hebben dat ze terecht kunnen bij hun ouders of mentor met hun vragen of lastige situaties rondom media. Verder geldt op het Calvijn College de regel dat de docenten en leerlingen onder schooltijd niet op hun telefoon mogen. Vier van de respondenten hebben verteld dat de docenten zich niet altijd aan deze regel houden. Een leerling heeft het volgende gezegd: *'Ik heb het één keer bij meneer X. gezien. Die zat zo achter z'n boek met z'n mobiel. Zo achter z'n Nederlandse boek, dat vond ik niet echt goed.'*

Het vierde onderdeel gaat over risico's voorkomen. Bij drie van de vijf respondenten is er een schermtijd ingesteld op hun mobiel. Daarnaast mogen drie van de vijf leerlingen hun mobiel niet meenemen naar hun kamer als ze gaan slapen. De afspraken zijn bij vier leerlingen door de ouders gemaakt en meegedeeld aan hun kind. Vier respondenten hebben het begrip cyberpesten uitgelegd en één respondent heeft hier zelf mee te maken gehad. De vijf respondenten weten niet uit te leggen wat sexting of grooming is.

Het vijfde onderdeel gaat over de gevaren van internet. Alle respondenten hebben aangegeven dat ze iemand verslaafd vinden als diegene veel achter zijn mobiel zit. Een leerling heeft het volgende gezegd: *'Ja als iemand twee of drie uur erachter zit. Als het één uur is nog niet echt. En je bent dan heel de tijd aan het gamen of achter je mobiel.'*

De respondenten hebben vervolgens gevolgen van cyberpesten genoemd. Eén van de respondenten heeft aangegeven dat iemand uiteindelijk zelfmoord kan plegen. Twee respondenten hebben aangegeven dat iemand onzeker kan worden en niet meer naar school wil.

Het laatste onderdeel gaat over de balans in schermtijd. Drie van de vijf leerlingen hebben dus een maximale schermtijd op hun mobiel. De tijden verschillen van één, anderhalf en tweeënhalve uur. Deze drie leerlingen mogen hun mobiel ook niet meenemen naar boven als ze gaan slapen 's avonds. Bij de andere twee leerlingen zijn er geen regels over schermtijd en het gebruik van hun

mobiel voor het slapen. Deze leerlingen hebben gezegd dat ze meer dan drie uur per dag achter een scherm zitten. Twee respondenten hebben verteld dat je verslaafd kan raken en dat je minder slaapt als je veel achter een scherm zit.

De mediapedagoog heeft in het interview aangegeven dat het belangrijk is om de onderwerpen te koppelen met de Bijbelse waarden. Dit zorgt ervoor dat de leerlingen leren om na te denken over hun handelingen tijdens het mediagebruik. De mediapedagoog heeft het volgende gezegd: *‘Om dan weer het hele spectrum te pakken dan heb je dat je goed aansluit bij het taalveld van het kind enerzijds en anderzijds leg je heel nadrukkelijk die verbinding met de Bijbel. Op deze manier biedt je een beetje tegenwicht aan de huidige cultuur ook, want op sommige punten is dat gewoon nodig bij mediagebruik. Je wilt de leerlingen meegeven dat een stop belangrijk is.’*

De mediapedagoog heeft verder genoemd dat op het praktijkonderwijs belangrijk is om met pictogrammen, filmpjes en praktische opdrachten te werken. Daarnaast is het goed om concrete vragen te stellen, zodat ze beseffen wat de boodschap is. De mediapedagoog heeft aangegeven dat onderwerpen, zoals reclame, nepnieuws, films en games van belang zijn. Reclames en nepnieuws zijn onderwerpen waarmee de leerlingen dagelijks in contact kunnen komen. De mediapedagoog heeft verteld dat het belangrijk is dat de leerlingen goede keuzes kunnen maken als het gaat om films en games. Deze keuzes moeten dan in lijn staan met de Bijbel. Als laatst heeft de mediapedagoog gezegd dat het helpend is om een huiswerkopdracht mee te geven, zodat die verbinding gemaakt kan worden tussen school en thuis.

4.2 Beschrijving beroepsproduct

Naar aanleiding van de gesprekken met de leerlingen en mediapedagoog is er een beroepsproduct ontwikkeld voor de onderbouw van het praktijkonderwijs van het Calvijn College. Naast de interviews is er ook een vergelijking gemaakt met de literatuur. Het beroepsproduct bestaat uit vijf lessen met handleiding en een spel. Er is voor een lessenreeks met handleiding gekozen, omdat de docenten dit in kunnen zetten als bijvoorbeeld een SoVa-les. Daarnaast kan er in elke les een onderwerp behandeld worden. Dit zorgt voor structuur bij de docenten en leerlingen. Verder is er ook voor gekozen om een spel te maken, omdat de leerlingen dan zelf spelenderwijs aan de slag gaan. Volgens Hoogeveen en Winkels (2005) is het goed dat leerlingen aan de slag gaan met een spel, waarbij de stof uit de lessen aanbod komt. De lessen zijn gericht op het bevorderen van de mediawijsheid bij de leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs. Het spel kan ingezet worden om de inhoud van de lessen te toetsen bij de leerlingen. Elke les is opgebouwd in een inleiding, kern en afsluiting. De inhoud van de lessen wordt beschreven in de handleiding voor de docenten. De werkbladen die bij verschillende lessen gebruikt kunnen worden, staan achter in de handleiding als bijlage. Naast deze handleiding is er ook van elke les een Powerpoint gemaakt die ingezet kan worden tijdens de les. Het Calvijn College is een reformatorische school. Dit betekent dat de leerlingen worden opgegroeid met Bijbelse waarden. Volgens Jacobse (z.d.) is het belangrijk om deze leerlingen te leren om zelf keuzes te maken op basis van de Bijbelse waarden. Daarom komt er in elke les terug wat de Bijbel zegt over het onderwerp van die les. In elke les wordt er een figuurlijk kompas meegenomen. De Bijbel wordt gezien als een kompas die de mensen de goede weg laat volgen. Op deze manier leren de leerlingen het onderwerp van de les te koppelen aan de Bijbel.

4.2.1 Uitwerking van de lessenreeks

De onderwerpen van de lessen zijn gebaseerd op de interviews met de leerlingen en de mediapedagoog. De eerste les gaat over het onderwerp tijdsbesteding. Volgens Vergeer en Nikken (2015) is het voor LVB-jongeren belangrijk dat ze een goede balans vinden in mediagebruik en andere activiteiten. Deze jongeren hebben vaak moeite met zelfregulatie en zelfcontrole. Dit kan ervoor zorgen dat het vaak verleidelijk is om te lang achter hun scherm te zitten. Tijdens de interviews is naar voren gekomen dat twee van de vijf leerlingen geen afspraken hebben over hun schermtijd. Deze jongeren zitten ook meer dan drie uur per dag achter een scherm. Daarom is de eerste les erop gericht om te leren om een goede balans te vinden tussen mediagebruik en andere activiteiten. Voordat dit onderwerp behandeld wordt in de les, wordt er eerst een introductie gegeven van de

lessenreeks. Tijdens deze introductie wordt er besproken wat de voordelen van media zijn en dat in elke les het kompas terugkomt. Volgens Valkenbrug en collega's (2006) heeft het gebruik van media ook voordelen, omdat de gedachten en gevoelens makkelijker geuit kunnen worden via sociale media. Daarnaast kan het ook een gevoel van vrijheid geven en het zelfvertrouwen vergroten. De jongeren kunnen ook in moeilijke tijden opgevrolijkt worden door het gebruik van media. Om de leerlingen hier bewust van te maken, is ervoor gekozen om eerst stil te staan bij de voordelen van het gebruik van media. Na de introductie komt het onderwerp tijdsbesteding naar voren. Het doel van deze les is dat de leerlingen zich bewust zijn van hun schermtijd en dat ze weten op welke manier ze hun schermtijd kunnen verminderen.

De tweede les gaat over de onderwerpen nepprofielen en nepnieuws. Het doel van deze les is dat de leerlingen weten wat kenmerken zijn van nepprofielen en nepnieuws en op welke manier ze hier het beste mee om kunnen gaan. Uit de interviews met de leerlingen is naar voren gekomen dat een leerling in zou gaan op een verzoek van een onbekend persoon en een gesprek aan zou gaan om te vragen wie die persoon is. Vergeer en Nikken (2015) geven aan dat jongeren met een licht verstandelijke beperking emotioneel kwetsbaar zijn. Ze vinden het vaak lastig om het contact met anderen in te schatten. De jongeren zijn gevoeliger voor manipulatie, afwijzing en sociale druk. Ze gaan vaak over de grenzen heen, omdat ze er graag bij willen horen. Daarom is ervoor gekozen om een les te ontwikkelen over nepprofielen, zodat ze leren hoe ze om kunnen gaan met de aandacht van onbekende mensen op het internet. Daarnaast is uit het interview met de mediapedagoog naar voren gekomen dat nepnieuws ook een relevant onderwerp is, omdat LVB-jongeren het lastig vinden om onderscheid te maken tussen echt en nep. Daarom wordt er ook aandacht gegeven aan nepnieuws en op welke manier dit te herkennen is.

Het onderwerp van de derde les is veilig internetten. Het doel van deze les is dat de leerlingen weten wat de gevolgen kunnen zijn van onveilig internetten en op welke manier deze gevolgen voorkomen kunnen worden. Vier van de vijf leerlingen hebben in het interview benoemd wat cyberpesten is en wat hier gevolgen van kunnen zijn. Niemand van de leerlingen heeft kunnen benoemen wat er bedoeld wordt met sexting en grooming. Daarom wordt er in de derde les meer aandacht besteed aan de gevolgen van onveilig internetten. De begrippen grooming, cyberpesten en verslaving worden behandeld. Daarnaast wordt er kort aandacht besteed aan het begrip sexting, maar dit wordt in de vierde les verder uitgewerkt. Vergeer en Nikken (2015) geven aan dat LVB-jongeren makkelijker te beïnvloeden zijn. Ze vinden het lastig om grenzen te stellen en in te schatten of iemand goede of verkeerde bedoelingen heeft. Dit zorgt ervoor dat een LVB-jongere een groter risico loopt om bijvoorbeeld een slachtoffer te worden van een loverboy. Daarom wordt er in de derde les aandacht besteed aan de gevolgen van onveilig internetten, zodat de leerlingen leren op welke manier ze deze gevolgen kunnen voorkomen of op welke manier ze kunnen handelen als ze er in hun eigen leven mee te maken krijgen.

De vierde les gaat over intieme media. De vijf leerlingen weten in het interview niet duidelijk te benoemen wat sexting inhoudt. Hartman – van der Laan (2019) geeft aan dat de gevolgen groot kunnen zijn. Het slachtoffer schaamt zich voor wat er is gebeurd, isoleert zich en kan depressief worden. Het is belangrijk om deze gevoelens serieus te nemen. Omdat de gevolgen groot kunnen zijn, is ervoor gekozen om een les stil te staan bij het onderwerp sexting. Vergeer en Nikken (2015) geven aan dat LVB-jongeren het lastig vinden om grenzen te stellen en in te schatten of iemand goede of verkeerde bedoelingen heeft. Dus het kan zijn dat een jongere daarom zonder na te denken over de gevolgen een naaktfoto van zichzelf verstuurd. In de vierde les wordt er dus stilgestaan bij de gevolgen van het versturen van een naaktfoto en wat de Bijbel erover zegt.

In de vijfde les staan de onderwerpen games en films centraal. Het doel van deze les is dat de leerlingen weten waarom games en films verslavend zijn en op welke manier ze een keuze kunnen maken in het spelen van games en kijken van films. Tijdens het interview met de mediapedagoog is gebleken dat het op reformatorische scholen belangrijk is om de leerlingen te leren om keuzes te maken die in lijn staan met de Bijbel. Daarom leren de leerlingen in de vijfde les om bij een aantal games en films te onderbouwen waarom ze wel of niet goed zijn. Deze vaardigheden kunnen dan weer toegepast worden in hun verdere leven. Vergeer en Nikken (2015) geven aan dat er in films

vaak een verkeerd beeld wordt gegeven van wat acceptabel en onacceptabel gedrag is. De leerlingen oefenen in deze les om dit onderscheid te maken.

In de laatste les worden de kennis en vaardigheden uit de voorgaande lessen getoetst door middel van een spel. Volgens Van der Woude (2018) leren leerlingen van het praktijkonderwijs het beste in de praktijk en door tijdens de les echt bezig te zijn. Daarom is ervoor gekozen om als laatst een spel te maken, waarbij de leerlingen antwoord kunnen geven op de vragen uit de lessen. Daarnaast gaan ze met elkaar in gesprek over hun mening en ervaringen als het gaat om media. Op deze manier gaan de leerlingen spelenderwijs aan de slag met de onderwerpen die in de lessen naar voren zijn gekomen. Het spel bestaat uit een bord en vragenkaartjes. Er zijn vier verschillende kleuren kaartjes. De leerlingen gooien met een dobbelsteen en zetten hun pion op het goede getal. Dit getal heeft een kleur van één van de kaartjes. De leerling leest het kaartje voor en beantwoordt de vraag. Bij de moeilijke vragen krijgen de leerlingen bij een goed antwoord een beloning. Ze mogen dan een plaats vooruit. Wie het eerst de getallenreeks is langsgelopen, is de winnaar. Het spel kan ook zonder bord gespeeld worden. De leerlingen stellen dan de vragen op de kaartjes aan elkaar en gaan hierover in gesprek.

4.3 Resultaten monitoring implementatie beroepsproduct

Voor de implementatie van het beroepsproduct zijn zes lesuren uitgetrokken, verdeeld over vier weken. Twee docenten en de stagebegeleider hebben feedback gegeven op de inhoud van de lessen en de handleiding na het implementeren van de lessen met de leerlingen. Bij het implementeren van de eerste les is naar voren gekomen dat er nog een opdracht aan toegevoegd kan worden voor een les van 45 minuten. Daarom is er een filmpje en een opdracht aan toegevoegd over schermtijd voor het slapen. Door deze opdracht zijn de leerlingen ervan bewust dat schermtijd vlak voor het slapen invloed heeft op de nachtrust. Daarnaast is ook tijdens het implementeren naar voren gekomen dat er weinig uitleg in de handleiding staat bij de afsluiting van de les. Daarom zijn er vragen toegevoegd die gesteld kunnen worden aan de leerlingen om de les af te sluiten.

Bij de tweede les over nepprofielen en nepnieuws is tijdens de implementatie duidelijk geworden dat de les ongeveer 45 minuten duurt. De docent heeft als feedback meegegeven dat het goed is dat de leerlingen zelf opdrachten moeten doen tijdens de les. In de tweede les gaan de leerlingen vooral zelf aan de slag met vragen bij filmpjes en met een opdracht rondom nepnieuws. Daarnaast heeft de docent ook aangegeven dat het mooi is dat het doel aan het eind van de les nog een keer terugkomt, zodat er gecontroleerd kan worden of de leerlingen het doel behaald hebben.

De derde les gaat over de veilig internetten. Tijdens de implementatie is weer gebleken dat de les te vol zit voor één lesuur. De docent heeft als feedback meegegeven om het onderwerp sexting apart te behandelen, zodat er wel genoeg aandacht besteed wordt aan de gevolgen van onveilig internetten. Verder heeft de docent aangegeven dat het goed is dat de leerlingen duidelijk voor ogen hebben wat de begrippen grooming, verslaving, sexting en cyberpesten betekenen en op welke manier ze dit kunnen voorkomen. Daarom is de inhoud van deze les zinvol.

In de vierde les wordt er dus dieper ingegaan op het onderwerp sexting. De docent heeft als feedback meegegeven dat er weer een goede afwisseling is van opdrachten en gesprekken. Bij de eerste opdracht in de kern van de les zijn er zes vragen bedacht die de leerlingen moeten beantwoorden na het kijken van een filmpje. Tijdens de implementatie is naar voren gekomen dat zes vragen achter elkaar teveel is voor de leerlingen. Daarom heeft de docent als advies meegegeven om twee vragen weg te laten, zodat er niet te lang stil wordt gestaan bij één opdracht. Daarnaast heeft de docent als opmerking meegegeven dat het mooi is dat ook bij dit onderwerp de koppeling gemaakt wordt met de Bijbel. Sexting komt voor op middelbare scholen. Daarom is het belangrijk dat de leerlingen weten wat het is en wat de Bijbel erover zegt.

Tijdens de implementatie is gebleken dat het onderwerp films en games van de vijfde les vooral speelt onder de jongens. De docent heeft bij deze les als feedback meegegeven dat het leerzaam is dat de leerlingen zelf games en films mogen opzoeken en moeten vertellen welk gevoel het geeft. Op deze manier leren ze om hun gevoel te verwoorden en om te beseffen dat niet alle films en games goed zijn. Daarnaast heeft de docent aangegeven dat het ook nog belangrijk is om uit

te leggen waarom games zo verslavend zijn. Daarom is er een filmpje en een opdracht toegevoegd aan de vijfde les. Tijdens de implementatie van het spel is naar voren gekomen dat de leerlingen het leuk vinden om het spel te spelen. De leerlingen hebben de vragen zo goed mogelijk proberen te beantwoorden. De docent heeft als feedback meegegeven dat het een mooie manier is om de leerlingen in gesprek te laten gaan met elkaar over hun mediagebruik. Ze heeft als tip meegegeven om bij de verschillende kleuren nog een paar vragen toe te voegen, zodat de leerlingen geen dubbele vragen krijgen in een groepje. Daarom zijn er bij elke kleur nog vier vragen aan toegevoegd. De docent heeft aangegeven dat het goed is dat de leerlingen spelenderwijs nog eens nadenken over de vragen uit de lessen.

Hoofdstuk 5 - Discussie

5.1 Analyse resultaten

Uit de interviews met de vijf leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs, is gebleken dat ze niet kunnen benoemen wat de begrippen grooming en sexting precies betekenen en welke handelingen hieraan vooraf kunnen gaan. Vergeer en Nikken (2015) geven aan dat veel jongeren van het praktijkonderwijs op een lager niveau functioneren dan hun kalenderleeftijd. Dit kan ervoor zorgen dat ze het lastig vinden om de betekenissen van woorden te onthouden. Daarom is er een les ontwikkeld over de gevolgen van onveilig internetten. In deze les zijn de begrippen, zoals grooming, sexting, cyberpesten en een verslaving uitgewerkt. Tijdens de les is ook naar voren gekomen dat de leerlingen wel kunnen uitleggen wat cyberpesten en een verslaving is. Volgens Vergeer en Nikken (2015) is het wel belangrijk dat LVB-jongeren weten wat de gevolgen kunnen zijn van onveilig internetten. Deze jongeren hebben namelijk vaak moeite om het contact met anderen in te schatten. Ze zijn gevoeliger voor manipulatie en sociale druk. Daarnaast geven Vergeer en Nikken (2015) aan dat deze jongeren het lastig vinden om grenzen te stellen en in te schatten of iemand goede of verkeerde bedoelingen heeft. Dit kan ervoor zorgen dat ze sneller in aanraking komen met grooming of sexting. Aan het eind van de les hebben de leerlingen kunnen uitleggen wat de begrippen betekenen en op welke manier ze deze gevaren kunnen voorkomen.

Uit de vijf interviews met de leerlingen is naar voren gekomen dat drie leerlingen hun schermtijd ingesteld hebben op hun mobiel. Dit varieert tussen de anderhalf uur tot tweeënhalf uur. Vergeer en Nikken (2015) geven aan dat het voor LVB-jongeren van belang is om een goede balans te vinden in mediagebruik en andere activiteiten. De jongeren hebben vaak moeite met zelfregulatie en zelfcontrole. Hierdoor kan het voorkomen dat ze te lang achter hun scherm zitten. Het kan zijn dat verschillende ouders zich hier al bewust van zijn en hierdoor de regel ingesteld hebben dat hun kind een maximale schermtijd heeft op zijn mobiel. De leerlingen hebben tijdens de les ook aangegeven dat het een oplossing zou kunnen zijn om een maximale schermtijd in te stellen als iemand teveel schermtijd heeft. Daarnaast hebben ze ook als oplossing gegeven dat het belangrijk is om offline activiteiten in te plannen met vrienden.

Verder hebben drie van de vijf leerlingen verteld dat er thuis geen gesprekken worden gevoerd over het gebruik van media. Volgens Hartman – van der Laan (2019) zijn mediawijsheid en mediaopvoeding niet alleen op scholen van toepassing. Het speelt ook een rol bij de opvoeding thuis. De mediapedagoog heeft dit beaamd in het interview. Toch heeft ze ook aangegeven dat de opvoeding van de ouders gerespecteerd moet worden. Ze heeft wel als advies meegegeven om huiswerkopdrachten toe te voegen aan de lessen. Op deze manier gaan de leerlingen thuis nadenken over de stof uit de les en kunnen ze in gesprek gaan met hun ouders of verzorgers over de inhoud van de les. In overleg met de docent is ervoor gekozen om in één les een huiswerkopdracht terug te laten komen. De opdracht is dat de leerlingen thuis moeten uitleggen wat de begrippen grooming, cyberpesten, een verslaving en sexting betekenen. De leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs zijn niet gewend om huiswerk mee te krijgen. Tijdens het bespreken van het huiswerk in de volgende les, is gebleken dat drie van de zes leerlingen de huiswerkopdracht niet hebben uitgevoerd. Het kan zijn dat de leerlingen het zijn vergeten, omdat ze niet gewend zijn om huiswerk mee te krijgen. Van de leerlingen die de opdracht wel uitgevoerd hebben, zijn er ook twee waarbij er geen gesprek heeft plaatsgevonden tussen de ouders en de leerling. Het kan zijn dat de ouders dan niet verder zijn ingegaan op de uitleg van de begrippen. Eén leerling heeft in de les aangegeven dat er wel een gesprek heeft plaatsgevonden tussen haar en de ouders over de begrippen. De mediapedagoog heeft ook in het interview verteld dat films en games een belangrijk onderwerp is om een les over te maken. Voor reformatische leerlingen is het noodzakelijk dat ze beseffen dat niet alle films en games in lijn staan met de Bijbel. Tijdens de implementatie van deze les is naar voren gekomen dat de leerlingen het lastig lijken te vinden om te benoemen wanneer nu iets fout is in een film of game. Door concrete begrippen, zoals geweld en geesten te benoemen, lijken de leerlingen het wel beter te begrijpen. Daarnaast is de opdracht over het gevoel benoemen

bij een trailer of foto van een game of film ook een goede opdracht om de leerlingen meer bewust te maken van hun gevoel. Daarnaast leren ze op deze manier om naar hun gevoel te luisteren en ervoor te kiezen om de game of film niet te spelen of kijken.

Van der Schrie (2016) geeft aan dat leerlingen door middel van een spel op een spelende manier bezig zijn met het onderwerp van de les. Tijdens de implementie van het spel is ook naar voren gekomen dat de leerlingen het leuk lijken te vinden om de vragen zo goed mogelijk te beantwoorden. Daarnaast hebben de leerlingen ook aangegeven dat ze het spel leuk vinden, omdat het ook mogelijk is om winnaar te worden. Dit kan voor een succeservaring zorgen. Maar alle leerlingen die meedoen met het spel, zijn bezig om de onderwerpen van de lessen nog een keer te herhalen.

5.2 Analyse evaluatie

Tijdens de feedbackmomenten hebben de twee collega's van de onderbouw en de stagebegeleider aangegeven dat het belangrijk is om lessen te geven aan de leerlingen rondom het onderwerp media. Ze hebben hierbij verteld dat het vooral helpend is om de lessen goed aan te laten sluiten bij de behoeften en de belevingswereld van de leerlingen. In het feedbackformulier van de opdrachtgever is ook naar voren gekomen dat de het beroepsproduct goed aansluit bij de doelgroep en dat het praktisch toepasbaar is. Het feedbackformulier is te vinden in Bijlage 6. De collega's hebben tijdens een evaluatiemoment aangegeven dat de inhoud van de lessen goed aansluit bij de doelgroep. Dit is te zien aan de verschillende opdrachten bij filmpjes en korte voorbeeldverhalen. Volgens Van der Woude (2018) zijn leerlingen van het praktijkonderwijs ook vooral doeners en leren op een praktische manier. Daarnaast gaat op het praktijkonderwijs relatief voor prestatie. Het is belangrijk dat de leerlingen leren om op een goede manier met elkaar na te denken over bijvoorbeeld een oplossing voor een probleem. Volgens Hoogeveen en Winkels (2015) wordt dit ook wel klassikaal problematiseren genoemd. De collega's hebben tijdens de evaluatie aangegeven dat het voor de leerlingen van het praktijkonderwijs belangrijk is om meer stil te staan bij de gevolgen van verkeerd mediagebruik. De collega's hebben verteld dat ze zich wel zorgen maken om hun leerlingen als het gaat om mediagebruik. En dan gaat het vooral over teveel schermtijd of over het reageren op andere mensen die de leerlingen bijvoorbeeld niet of nauwelijks kennen. Vergeer en Nikken (2015) geven ook aan dat jongeren van het praktijkonderwijs het lastig vinden om te begrijpen wat er allemaal gezegd wordt via de media. Deze doelgroep heeft vaak moeite met zelfcontrole en zelfregulatie. Dit kan ervoor zorgen dat ze lang achter een scherm zitten. Daarnaast zijn deze jongeren vaak emotioneel kwetsbaar. Hierdoor vinden ze het lastig om het contact met anderen in te schatten. Ze zijn gevoeliger voor manipulatie, afwijzing en sociale druk. Ze kunnen dan over de grenzen heengaan, omdat ze er graag bij willen horen. Dit kan voor grote gevolgen zorgen. Verder hebben de collega's verteld dat ze het waardevol vinden dat er in elke les een koppeling gemaakt wordt met de Bijbel. De leerlingen worden christelijk opgevoed en daarom is het belangrijk dat ze ook rondom het onderwerp mediagebruik leren wat de Bijbel erover zegt. Volgens Jakobse (z.d.) is het belangrijk dat de leerlingen leren om zelf keuzes te maken op basis van de Bijbelse waarden. Op deze manier kunnen de leerlingen een bewuste mediahouding ontwikkelen.

De collega's hebben aangegeven dat het goed is om eerst stil te staan bij de het onderwerp tijdsbesteding. In deze les leren de leerlingen op welke manier ze hun schermtijd kunnen verminderen als dit nodig is. Daarnaast leren ze dat het niet goed is om lang achter een scherm te zitten. Na de implementatie van de eerste les, heeft de collega als feedback meegegeven dat er nog een opdracht toegevoegd kan worden om de les vol te maken. Er is dus een opdracht toegevoegd aan de eerste les. Dit heeft ervoor gezorgd dat de leerlingen 45 minuten bezig zijn met het onderwerp tijdsbesteding. Verder hebben de collega's tijdens het evalueren aangegeven dat de feedback goed opgevolgd is van de les over onveilig internetten. Hierbij is naar voren gekomen dat er teveel begrippen uitgelegd worden in één les. Collega's hebben daarom tijdens een evaluatiemoment aangegeven dat het goed zou zijn om sexting in een aparte les te behandelen. Dit advies is opgevolgd en het onderwerp sexting komt na de les van veilig internetten. De collega's hebben hierbij verteld dat het voor leerlingen van het praktijkonderwijs belangrijk is om niet teveel

verschillende onderwerpen in één les te behandelen. Dit kan ervoor zorgen dat ze op het eind niet meer weten wat het allemaal betekent. Het spel aan het eind van de lessenreeks is ook geëvalueerd met de collega's. De collega's hebben aangegeven dat het leuk is dat er ook een spel bedacht is bij de lessen. Dit zorgt ervoor dat de leerlingen op spelende wijze aan de slag kunnen met het onderwerp media. Een collega heeft aangegeven dat het mooi is dat er vragen in het spel naar voren komen over de lessen. Op deze manier kunnen de leerlingen nadenken over de stof die in de lessen naar voren is gekomen. Maar daarnaast zijn er ook vragen waarbij de leerlingen hun mening moeten geven. De collega's hebben verteld dat ze dit een mooie afwisseling vinden. Doordat de leerlingen hun mening moeten geven in het spel, kunnen ze ook met elkaar in gesprek gaan over media. Van Schrie (2016) geeft ook aan dat leerlingen door middel van een spel op een spelende manier kunnen leren hoe ze veilig kunnen internetten. Hoozeveld en Winkels (2005) beschrijven dat een spel een voorbeeld is van de werkvorm hersengymnastiek. De leerlingen proberen door het spel te spelen de kennis uit de lessen weer naar voren te halen.

5.3 Reflectie

Een van de sterke kanten van het onderzoek is dat er een onderwerp gekozen is wat belangrijk is voor de praktijkplaats. Hierdoor zijn de lessen nuttig om in te zetten in de onderbouwklassen van het praktijkonderwijs. Achteraf gezien was het beter geweest om een oudere doelgroep te kiezen. Dus bijvoorbeeld de bovenbouw van het praktijkonderwijs. Want bij de interviews is ook naar voren gekomen dat ongeveer zes van de elf leerlingen uit de eerste klas een mobiel hebben. Dit zorgt ervoor dat niet alle leerlingen uit de eerste klas bezig zijn met (sociale) media. Maar daarnaast is het wel belangrijk dat deze leerlingen zich ook bewust zijn van de gevolgen van sociale media. Want ook deze leerlingen zullen op een later moment meer actief worden op sociale media. Dus het was beter geweest dat de doelgroep in de onderzoeksvraag zou veranderen. De onderzoeksvraag luidt nu als volgt: *Op welke manier kan de mediawijsheid bevorderd worden bij leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs op het Calvin College Appelstraat in Krabbendijke?*

Verder was het ook beter geweest om interviews te houden met de docenten van de onderbouw. Nu is er alleen een gesprek geweest over de manier waarop medialessen eerder zijn gegeven. Door een interview in te plannen met de docenten, wordt er meer tijd vrijgemaakt om dieper in te gaan op de onderwerpen die van belang zijn als het gaat om mediawijsheid. Een sterke kant van het onderzoek is dat na de interviews gelijk de lessen in elkaar zijn gezet. Dit heeft ervoor gezorgd dat er voldoende tijd beschikbaar is geweest om de lessen op een goede manier in elkaar te zetten. Dit heeft er wel voor gezorgd dat er minder tijd beschikbaar is geweest voor de implementatie van de lessen. De feedback van de collega's is na de evaluatiemomenten ook gelijk verwerkt, zodat de verbeterpunten uitgewerkt zijn. Voor de evaluatiemomenten was het achteraf gezien beter geweest dat het hele team hierbij betrokken zou worden. Dit heeft ervoor kunnen zorgen dat de anderen ook tips hebben kunnen aangeven. Door met verschillende mensen te brainstormen kan dit ervoor zorgen dat er verbeterpunten naar boven kunnen komen. Nu zijn alleen de collega's van de klassen en de stagebegeleider betrokken geweest bij het proces. Het beroepsproduct wordt nog wel uitgelegd aan het team, omdat het belangrijk is dat alle collega's weten dat er lessen zijn gemaakt rondom het onderwerp media. Het kan namelijk zijn dat volgend schooljaar weer een andere collega mentor is van een onderbouwklas. En dan is het wel belangrijk dat deze collega de lessen in kan zetten in zijn of haar klas.

Een ander sterk punt is de uitwerking beroepsproduct. De handleiding en het spel kunnen gelijk ingezet worden. De handleiding is op een overzichtelijke manier uitgewerkt, maar hierbij is ook nog creativiteit aan toegevoegd. De lay-out heeft ervoor gezorgd dat de handleiding duidelijk is om te lezen. Daarnaast is ervoor gezorgd dat de lessen volledig beschreven zijn, maar dat er niet meer dan één pagina aan is gewijd. De collega's hebben een drukke agenda en dan is het niet fijn om nog een les voor te bereiden die met veel tekst is uitgeschreven. Daarom is ervoor gezorgd dat les is beschreven in maximaal één pagina.

Achteraf gezien was het beter geweest om eerder te beginnen met het implementeren van het beroepsproduct. Om uiteindelijk het spel goed te kunnen spelen, is het wel belangrijk dat de informatie uit alle lessen naar voren is gekomen. Uiteindelijk is de beslissing genomen om de docenten zelf ook lessen te laten geven, zodat het achteraf geëvalueerd kan worden. Deze beslissing heeft wel eerder genomen kunnen worden, zodat er meer tijd is geweest voor de verwerking van de feedback en de uitwerking van de feedback in het onderzoeksrapport. Daarnaast is er bij het maken van de lessen wel goed nagedacht over de aansluiting bij de doelgroep. Dit heeft ervoor gezorgd dat de lessen praktisch toepasbaar zijn en dat de leerlingen op een goede manier aan het werk kunnen met de opdrachten uit de les.

Hoofdstuk 6 – Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

6.1.1 Conclusie onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag luidt als volgt: *Op welke manier kan de mediawijsheid bevorderd worden bij leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs op het Calvin College Appelstraat in Krabbendijke?* Om de mediawijsheid te bevorderen bij de leerlingen is het eerst van belang om na te gaan wat de leerlingen al weten over het gebruik van (sociale) media. Op deze manier kan er gericht informatie gegeven worden over de onderwerpen waar de leerlingen weinig van weten. Door de lessen en het spel in te zetten in een klas, kan dit ervoor zorgen dat de mediawijsheid bevorderd wordt bij de leerlingen. Het is wel belangrijk om al de lessen aanbod te laten komen, zodat het spel ook volledig gespeeld kan worden aan het eind van de lessenreeks. Door het spel te spelen, herhalen de leerlingen nog een keer de stof uit de lessen. Daarnaast leren ze met elkaar te praten over hun mediagebruik. Verder is het belangrijk dat de lessen op niveau gemaakt worden voor de leerlingen uit de onderbouw van het praktijkonderwijs. Anders komt de informatie niet binnen en kunnen ze het niet onthouden. Daarom kan er gebruik gemaakt worden van pictogrammen, filmpjes, opdrachten en korte voorbeeldverhalen. Dit kan ervoor zorgen dat de leerlingen actief aan de slag gaan en de informatie op deze manier beter onthouden. Dus de mediawijsheid kan bevorderd worden op het praktijkonderwijs door lessen op niveau te geven met onderwerpen waar de leerlingen of docenten behoefte aan hebben.

6.1.2 Conclusie implementatie

Tijdens de implementatie van het beroepsproduct is naar voren gekomen dat de leerlingen het fijn vinden om praktisch aan de slag te gaan. Door met elkaar oplossingen te bedenken voor problemen, zijn de leerlingen actief aan de slag. Daarnaast kunnen deze oplossingen ook ingezet worden als ze zelf tegen het probleem aanlopen. Verder is tijdens de implementatie naar voren gekomen dat de leerlingen nieuwe informatie leren over de onderwerpen die aan bod komen in de lessen. Een voorbeeld hiervan is dat de leerlingen voor de les over veilig internetten niet weten wat grooming betekent, maar aan het eind van de les wel. Daarnaast kunnen ze in de les erna benoemen op welke manier de gevolgen voorkomen kunnen worden. Dit laat zien dat de lessen aansluiten bij de leerlingen en dat ze de lesstof kunnen onthouden. Verder blijkt tijdens de implementatie van het spel ook dat de leerlingen het leuk vinden om het spel te spelen. Dit zorgt ervoor dat de leerlingen spelenderwijs aan de slag gaan met de vragen uit de les en het delen van hun mening over (sociale) media. Daarnaast is wel naar voren gekomen dat het belangrijk is om voldoende tijd vrij te maken voor de implementatie, zodat alle lessen gegeven en bijgesteld kunnen worden.

6.1.3 Conclusie evaluatie

Tijdens de evaluatiemomenten is naar voren gekomen dat de lessen goed aansluiten bij de leerlingen. Daarnaast is ook duidelijk geworden dat het bevordelijk is om deze doelgroep meer uitleg te geven over de gevolgen van onveilig internetten. Tijdens een evaluatiemoment is besproken dat de leerlingen van het praktijkonderwijs toch gevoelig zijn voor aandacht van anderen en hierdoor kwetsbaar zijn. Verder is er ook besproken dat het goed is dat de leerlingen leren om keuzes te maken op basis van Bijbelse waarden. Op deze manier kunnen ze de koppeling maken tussen het onderwerp uit de les en wat de Bijbel erover zegt. Verder is tijdens de evaluatiemomenten gebleken dat sommige lessen nog wat aangepast moeten worden. Dit is gedaan door bijvoorbeeld een opdracht erbij te bedenken of het onderwerp sexting in een aparte les te behandelen. Daarnaast is ook tijdens de evaluatiemomenten naar voren gekomen dat de lessen goed ingezet kunnen worden om op deze manier ervoor te zorgen dat de leerlingen meer te weten komen over het gebruik van media.

6.2 Aanbevelingen

Nadat het onderzoek is uitgevoerd en het beroepsproduct is ingezet om de mediawijsheid te bevorderen op het praktijkonderwijs, is er ook nagedacht over drie aanbevelingen rondom dit onderwerp. Deze aanbevelingen worden hieronder verder uitgewerkt.

6.2.1 Beroepsproduct inzetten

Door elk jaar in de onderbouw de lessenreeks en het spel in te zetten, zorgt dit ervoor dat de leerlingen leren om op een veilige manier met media om te gaan. Het kan de taak van de mentoren zijn om de lessen in te plannen bij hun mentorklas. Er kan een begin gemaakt worden met de lessenreeks in de Week van de Media. In deze week zijn de leerlingen al veel met media bezig en sluit het aan bij het onderwerp van die week. Door in een vaste week te beginnen met de lessen, zorgt dit voor structuur in het lesprogramma. De lessen kunnen gegeven worden tijdens de vakken SoVa of godsdienst. Verder is het wel belangrijk dat de docenten eerst de lessen voorbereiden, zodat ze weten wat er in de les naar voren komt. Dit zorgt ervoor dat de verschillende onderdelen van de les achter elkaar gegeven kunnen worden.

6.2.2 Evaluatiemomenten

Bij dit onderzoek is naar voren gekomen dat evaluatiemomenten helpend zijn om het product te verbeteren en nog meer aan te laten sluiten bij de doelgroep. Daarom is de aanbeveling dat het team van het praktijkonderwijs na het inzetten van de lessenreeks een evaluatiemoment organiseert. Dit kan dus in de periode na de Week van de Media zijn. Op de woensdag komt het team vaak bijeen voor een briefingmoment. Deze momenten kunnen gebruikt worden om te evalueren hoe de lessen zijn verlopen. Het is dan vooral belangrijk om onderwerpen die op dat moment spelen in een klas, toe te voegen aan de lessen. Dit zorgt ervoor dat er uiteindelijk een verzameling is van lessen rondom het onderwerp mediawijsheid. Een mentor kan er dan ook voor kiezen om één les uit de lessenreeks te geven aan de klas als er behoefte is aan een bepaald onderwerp. Voor de mentor scheelt het ook tijd als de lessen al gemaakt zijn. Maar het is daarom wel belangrijk om te evalueren wat goed is aan de lessenreeks, maar ook wat de verbeterpunten zijn. Deze verbeterpunten kunnen dan gelijk aangepakt worden.

6.2.3 Nader onderzoek

Tijdens het onderzoek is naar voren gekomen dat de ouders van de leerlingen wel regels maken rondom mediagebruik, maar uit de interviews blijkt dat er bij drie van de vijf leerlingen thuis niet gesproken wordt over het gebruik van media. Daarom is de aanbeveling dat er een onderzoek plaatsvindt over de betrokkenheid van ouders bij het mediagebruik van hun kinderen. Hierbij kan onderzocht worden waar het aan ligt dat de ouders wel regels opstellen, maar verder geen gesprekken over sociale media voeren. Dit onderzoek kan uitgevoerd worden door een nieuwe pedagogiek student die volgend schooljaar stageloopt binnen het praktijkonderwijs van het Calvin College. Als uiteindelijk naar voren komt waar het probleem ligt bij de ouders, kan er een voorlichting gegeven worden. In deze voorlichting krijgen de ouders handvatten mee om begeleiding te bieden als het gaat over het gebruik van media. Het is belangrijk dat ook de ouders beseffen dat verkeerd mediagebruik voor grote gevolgen kan zorgen. Door een voorlichting te organiseren, waarbij gericht ingespeeld wordt op de behoeften van ouders, kan dit ervoor zorgen dat de leerlingen ook meer open zijn over hun mediagebruik richting hun ouders. En als de ouders meer zicht hebben op het online gedrag van hun kind, kan dit ervoor zorgen dat gevolgen van verkeerd mediagebruik voorkomen kunnen worden.

Referenties

- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek!* Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Calvin College (2016). *Organisatiestructuur*. Calvin College. Geraadpleegd op 5 november 2021, van <https://www.calvincollege.nl/over-onze-school/organisatie/organisatiestructuur>.
- Derksen, J. (2019). *Beeldschermgebruik is bij uitstek een sociaal probleem geworden*. Sociale vraagstukken. Geraadpleegd op 3 december 2021, van <https://www.socialevraagstukken.nl/beeldschermgebruik-is-bij-uitstek-een-sociaal-probleem-geworden/>.
- Deuze, M. (2018). *Leven in media*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Eggink, M. (2016). *Mediawijsheid: Je krijgt meer kansen in het leven*. Geraadpleegd op 19 november 2021, van www.kennisnet.nl/artikel/mediawijsheid-je-krijgt-meer-kansen-in-het-leven.
- Forest, A. L., & Wood, J. V. (2012). *When social networking is not working: Individuals with low self-esteem recognize but do not reap the benefits of self-disclosure on Facebook*. Psychological science, 23(3), 295-302. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0956797611429709>.
- Hartman – van der Laan, M. (2019). *Sociaal werk in de digitale samenleving*. Bussem: Uitgeverij Coutinho.
- Hasinoff, A. (2015). *Sexting panic: Rethinking criminalization, privacy and consent*. Urbana: University of Illinois Press.
- Hoogeveen, P., & Winkels, J. (2005). *Het didactische werkvormenboek*. Uitgeverij van Gorcum. Geraadpleegd op 3 december 2021, van https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=5v9peu5JRfgC&oi=fnd&pg=PA21&dq=didactische+werkvormen&ots=ASMWSLxllC&sig=Yl0MiLbVAYfTaxkrK52LcAn-L8&redir_esc=y#v=onepage&q=didactische%20werkvormen&f=false.
- Jacobse, J.J. (z.d.). *Het doel*. Geraadpleegd op 29 december 2021, van <https://stappmethode.nl/over-stapp/het-doel>.
- Jan, M., Soomro, S., & Ahmad, N. (2017). *Impact of social media on self-esteem*. European Scientific Journal, 13(23), 329-341. <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/9815>.
- Mediawijsheid (z.d.). *Mediadiamant*. Geraadpleegd op 6 december 2021, van <https://www.mediawijsheid.nl/mediadiamant/>.
- Meerkerk, G.J. (2007). *Pwned by Internet: Explorative research into the causes and consequences of compulsive internet use*. Rotterdam: Erasmus University Rotterdam.
- Nelis, H. & van Sark, Y. (2014). *Puberbrein binnenstebuiten: Wat beweegt jongeren van 10 tot 25 jaar?* Utrecht: Kosmos.

- Nikken, P. (2017). Kinderen en (digitale) media. Wat moeten ouders daar nu mee? [lectorale rede]. In M. Senten, *In de ban van het kind. Lectorale redes van Dorien Graas en Peter Nikken, 27 november 2017* (pp. 18-26). Zwolle: Hogeschool Windesheim. Opgevraagd van www.windesheim.nl/.
- Nikken, P., Berns, J., & van Beekhoven, E. (2018). *Mediawijsheid bij kinderen met een lvb: Een verkenning naar ervaringen in de praktijk*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Symons, K., Ponnet, K., Walrave, M., & Heirman, W. (2017). *Cyberpesten met jongeren: Maken ouders het verschil? Kind en Adolescent*. Geraadpleegd op 3 december 2021, van file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/2018Symons_Ponnet_Walrave_Heirman_2018_Cyberpestenbijjongeren.pdf.
- Valkenbrug, P. M., Peter, J., & Schouten, A. P. (2006). *Friend networking sites and their relationship to adolescents' well-being and social self-esteem*. *CyberPsychology & Behavior*, 9(5), 584-590. <https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/cpb.2006.9.584>.
- Van de Reep, T. & Vonhof, L. (2011). *Lespakket sociale media (pro)*. Geraadpleegd op 30 december 2021, van <https://www.socialmediawijs.nl/sociale-media-lessen/lespakket-sociale-media-voor-praktijkonderwijs/>.
- Van der Woude, S.L. (2018). *Praktijkonderwijs biedt jongeren in een kwetsbare positie perspectief op werk*. Strategische visie Sectorraad Praktijkonderwijs. Geraadpleegd op 5 november 2021, van [file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Streefbeeld%20Praktijkonderwijs%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Streefbeeld%20Praktijkonderwijs%20(2).pdf).
- Van Schrie, H. (2016). *Ganzenbord spel 'Word mediawijs'*. Geraadpleegd op 30 december 2021, van <https://ict-idee.myonline.store/a-44852618/producten/ganzenbordspel-word-mediawijs/>.
- Vergeer, M. & Nikken, P. (2015). *Media en kinderen met een LVB: Een analyse van wat er al is en wat nog nodig is om kinderen met een LVB te includeren bij mediawijsheid*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Volk, A., Dane, A., & Marini, Z. (2014). *What is bullying? A theoretical redefinition*. *Developmental Review*, 34, 327-343. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0273229714000379?via%3Dihub>.

Bijlage

Bijlage 1: Operationaliseringstabel

De sub-dimensies zijn uit de Mediadiamant gehaald van Mediawijsheid (z.d.).

De lijst met indicatoren staat er twee keer in. Dit is gedaan omdat de interview-vragen voortkomen uit de indicatoren. Op deze manier is dat gelijk te zien.

Kenmerk: Mediawijsheid bevorderen

Dimensies	Sub-dimensies	Indicatoren
Mogelijkheden	Plezier	- (Educatieve) games - Ontstaan en onderhouden van vriendschappen/familiebanden - Uiten via Blogs, vlogs, websites en filmpjes - Stimuleert spel en fantasie - Zelfvertrouwen opbouwen - Eigen identiteit vinden
	Inhoud	- Passend bij ontwikkelingsfase - Passend bij leeftijd - Kennis over de gevaren van sociale media apps - Bewust van (sluik)reclame in apps en filmpjes. - Het accepteren van mensen die iemand niet kent.
	Begeleiding	- Gesprekken aangaan - Duidelijk zijn - Hulp bij eigen keuzes maken van de leerlingen - Voorbeeldfunctie voor de leerlingen - Uitleg over eventuele gevolgen van handelingen op sociale media. - Hulp bieden als een leerling te maken heeft met een gevolg. (ingrijpen) - Vragen van leerlingen beantwoorden
Risico's	Risico's voorkomen	- Afspraken maken - Hulp bieden bij activiteiten bedenken/meedoen voor de periode van geen schermtijd - Filters voor bepaalde apps - Leerlingen voelen zich gesteund en begrepen door docenten/ouders.
	Gevaren van internet	- Cyberpesten - Grooming

		- Sexting - Verslaving - Infobesitas Deze onderwerpen kunnen weer verschillende gevaren met zich meebrengen. - Depressie - Laag zelfbeeld - Verwaarlozing van zichzelf of van sociale contacten - Slechter slapen - Slechtere (school)prestaties
	Balans in schermtijd	- Afwisseling tussen schermtijd en geen schermtijd - Duidelijkheid over deze afspraak - Leerlingen zijn zich bewust van de (gezondheids)risico's van overmatig schermgebruik. - Geen media vlak voor het slapen.

Indicatoren	Interview-vragen
- (Educatieve) games - Ontstaan en onderhouden van vriendschappen/familiebanden - Uiten via Blogs, vlogs, websites en filmpjes - Stimuleert spel en fantasie - Zelfvertrouwen opbouwen - Eigen identiteit vinden	- Welke films/games kijk/speel jij als je bijvoorbeeld uit school komt? Leg uit wat je bijvoorbeeld in zo'n game moet doen. - Heb je een voorbeeld van hoe je je vriendschappen online onderhoudt? (bijv. via Whatsapp, Snapchat, Instagram) - Welk gevoel geeft het als je een spel hebt gewonnen of je record hebt verbroken? - Volg je een persoon waar je tegenop kijkt? Zo ja, waarom?
- Passend bij ontwikkelingsfase - Passend bij leeftijd - Kennis over de gevaren van sociale media apps - Bewust van (sluik)reclame in apps en filmpjes. - Het accepteren van mensen die je niet kent.	- Kun je een aantal apps noemen die je op je mobiel hebt staan en veel gebruikt in je vrije tijd? Welke gebruik je het meest en wat doe je daar vooral mee? - Welke positieve kanten heeft bijvoorbeeld Snapchat? (Doorvragen met andere apps) - Welke negatieve kanten heeft bijvoorbeeld Snapchat? - Heb jij of iemand in de omgeving weleens te maken gehad met deze gevaren? - Ben je bij bepaalde apps of games weleens tegengekomen dat je moest betalen om verder te kunnen spelen? Doe je dat op zo'n moment? - Betrek je je ouders er op zo'n moment bij? Waarom wel/niet? - Wat doe je als iemand je een verzoek verstuurd die je niet kent?

	-
- Gesprekken aangaan - Duidelijk zijn - Hulp bij eigen keuzes maken van de leerlingen - Voorbeeldfunctie voor de leerlingen - Uitleg over eventuele gevolgen van handelingen op sociale media. - Hulp bieden als een leerling te maken heeft met een gevolg. (ingrijpen) - Vragen van leerlingen beantwoorden	- Heb je weleens gesprekken met je ouders/docenten over het gebruik van media? Zo ja, hoe zien die gesprekken eruit? - Heb je het gevoel dat je terecht kunt bij je ouders of docenten als je zelf online een lastige keuze moet maken? Waar merk je dat aan? - Vind jij dat je ouders en docenten een goed voorbeeld zijn als het gaat om het gebruik van media. Kan je uitleggen waarom wel/niet? - Kun je kort aangeven wat gevolgen kunnen zijn van handelingen op sociale media? Heeft iemand dit aan jou uitgelegd? - Heb je het gevoel dat je bij iemand terecht kunt als je hier zelf mee te maken zou krijgen? - En heb je het gevoel dat je bij iemand terecht kunt als je vragen hebt over sociale media? En waar is dat?
- Afspraken maken - Hulp bieden bij activiteiten bedenken/meedoen voor de periode van geen schermtijd - Filters voor bepaalde apps - Leerlingen voelen zich gesteund en begrepen door docenten/ouders. - Cyberpesten - Grooming - Sexting - Verslaving - Infobesitas Deze onderwerpen kunnen weer verschillende gevaren met zich meebrengen. - Depressie - Laag zelfbeeld - Verwaarlozing van zichzelf of van sociale contacten - Slechter slapen - Slechtere (school)prestaties	- Noem de afspraken die bij jullie thuis gemaakt zijn over het gebruik van media en licht ze toe. Zijn deze afspraken samen met jullie gemaakt? - Vertel eens wat je doet als je niet achter je mobiel/computer zit. - Vind je het lastig om een activiteit te bedenken zonder media? Leg uit waarom. - Voel je je gesteund en begrepen door ouders en docenten? Waaruit blijkt dit? - Heb jij weleens gehoord van de begrippen sexting, grooming en cyberpesten. Zo ja, kun je uitleggen wat hiermee bedoeld wordt? - Heb jij of iemand uit je omgeving weleens te maken gehad met cyberpesten, grooming of sexting? - Wanneer is iemand verslaafd volgens jou? Herken je dat bij jezelf of anderen? - Noem een paar voorbeelden van gevolgen van bijvoorbeeld cyberpesten of een verslaving. - Herken jij het gevaar over een laag zelfbeeld. Zo ja, op welke manier?

- Afwisseling tussen schermtijd en geen schermtijd - Duidelijkheid over deze afspraak - Leerlingen zijn zich bewust van de (gezondheids)risico's van overmatig schermgebruik. - Geen media vlak voor het slapen.	- Vertel eens hoeveel je achter je mobiel/computer zit als je een schooldag hebt en hoeveel het is als je vrij hebt. - Welke afspraken zijn er bij jullie thuis gemaakt als het gaat om schermtijd? Op welke manier wordt dit gecontroleerd? - Welke risico's zijn er als je te veel achter een scherm zit? - Welke afspraken zijn er gemaakt voor het gebruik van je mobiel voordat je gaat slapen 's avonds? - Tot hoelang zit je vaak nog achter je mobiel?
---	--

Bijlage 2: Transcript interviews

Resp.nr.	Transcript
1	Plezier F: Nou, even kijken... zoals ik net al zei wil ik graag wat vragen aan je stellen over media. M: Uhu F: En het is belangrijk dat er geen goed of fout antwoord is. Het is gewoon jouw verhaal. Oke? M: Ja, isgoed. F: Oke, het is verdeeld in verschillende onderdelen, zoals je kunt zien. Zullen we bij de eerste beginnen over plezier? M: Ja, isgoed. F: Want media heeft natuurlijk ook leuke kanten. M: Jazeker. F: Oke, de eerste vraag. Stel je voor je komt uit school. Wat doe je dan als eerst? Ga je dan even op je mobiel of? M: Als ik naar school ga laat ik mijn mobiel meestal thuis. Alleen op ... dinsdag neem ik hem wel mee, want dan moet ik naar stage. F: Ohja, dan is het wel makkelijk. M: En als ik thuiskom ga ik wel even achter mijn mobiel. F: En wat doe je dan meestal? M: Dan ... kijk ik op mijn app en ik kijk foto's of meestal doe ik ook even een spelletje. F: Oke, dat is leuk. En welk spelletje doe je dan bijvoorbeeld? M: ... Vaak Hay day of kleuren. F: Wat is Hay day? Kan je uitleggen wat je dan precies moet doen? M: Dat is een soort van boerderij onderhouden. F: Ohja, gewoon je eigen ding maken. Dat is leuk! En hoe voelt dat als je ziet wat je zelf hebt opgebouwd? M: Ja het is wel een leuk gevoel dat ik dan zie dat ik het gemaakt heb. F: Ja, dat kan ik me wel voorstellen hoor. Oke en de tweede vraag. Kun je een voorbeeld geven van hoe je je vriendschappen online onderhoudt? Dus via welke app praat je met je vriendinnen. M: ... meestal met Whatsapp of soms met videobellen. En soms ook wel via de chat van Hay day. F: En heb je bijvoorbeeld ook apps, zoals Insta of Snapchat? M: Nee, daar ben ik nog niet echt mee bezig. Snapchat ga ik sowieso niet doen. F: En waarom sowieso niet? Kan je dat uitleggen? M: Ja... ik weet niet wat je ermee kan dusja. F: Oke, en Insta? M: Ja misschien als ik 15 of 16 wordt dan ga ik dat doen, want dat heeft mijn zus nu ook. F: Ohja, gewoon als je iets ouder bent. M: Ja. Inhoud F: Oke, dan gaan we naar het tweede stukje. Even kijken.. Kun je een aantal apps noemen die je op je mobiel hebt staan en veel gebruikt in je vrije tijd? M: Ja, ik gebruik vooral Whatsapp, camera, spelletjes en Youtube. F: En wat kijk je dan vooral op Youtube? M: Ik doe dan vaak een leuk muziekje aan of een natuurfilm. F: Ohja, dat is leuk. En welke app gebruik je denk je het meest?

	M: Ja, ik denk wel Whatsapp om een beetje te appen met vriendinnen. F: Ja en even een andere vraag. Stel je voor je bent een spelletje aan het spelen en er komt een melding dat je iets moet betalen om bijvoorbeeld een level hoger te komen. doe je dat op zo'n moment? M: Ja, soms is dat weleens. Als ik iets... moet komen in een spel doe ik dat niet. Soms komt er weleens als ik drie levels hoger wil, moet ik 10 euro ofzo betalen. F: Ja. M: En ik doe het dan niet, want ja wat heb je eraan? F: Ja, precies. Voor sommige mensen kan die verleiding best groot zijn. Want als je dan meer geld krijgt in het spel of levels omhoog gaat. Dat klinkt natuurlijk wel aantrekkelijk. M: Ja, maar ik doe dat niet. F: Oke, ja dat is goed hoor. En de volgende vraag. Stel je voor je krijgt een verzoek van een persoon die je niet kent, hoe reageer je dan? M: Nou, ... bij Hayday kan je zelf mensen toevoegen. En ... er kwam pas wel iemand in onze chat die we niet kenden. F: En wat heb je toen gedaan? M: Toen waren we snel uit onze chat gegaan. Hij had ook wel lelijke woorden gezegd, maar hebben we eigenlijk niet op gereageerd. F: Ja, dat is heel goed van je hoor. Maar die persoon kon dus zelf bij jullie in het spel zegmaar? M: Ja, die zat er opeens in. F: Oke, en het volgende stukje over begeleiding. M: Uhu F: Heb je weleens gesprekken met je ouders of docenten over het gebruik van media? M: ... ja. F: Zullen we even met je ouders beginnen? M: Ja, isgoed. F: Dus je praat weleens met je ouders over media? En hoe zien die gesprekken er dan uit? M: Ja, soms kijkt m'n moeder ook gewoon in mijn chat of ze zegt dan dat kan je bijvoorbeeld beter niet meer zeggen. Ze geeft dan ... tips en dat gaat dan vooral over Whatsapp. En bij spelletjes zegt ze soms weleens dat ik eentje minder moet of ik krijg er eentje bij. F: Ohja, dat houdt ze gewoon een beetje in de gaten van wat je allemaal online doet. M: Ja. F: Oke, en heb je het er ook weleens op school over? M: Ja, soms wel in de klas zegmaar. Toen in de week van de media hebben we het erover gehad hoelang iemand achter zijn telefoon zit. F: Ohja, dat was pas he die week? M: Ja klopt. F: En heb je het buiten die week er ook weleens over op school? M: ... niet zoveel eigenlijk. F: En heb je het gevoel dat je terecht kunt bij je ouders of docenten als je zelf online een lastige keuze moet maken? Dus als er online iets gebeurd is ofzo? M: Ja, dan zou ik wel naar mijn moeder gaan. Die kijkt ... meestal wel één of twee keer in de maand op mijn mobiel. Eigenlijk kijkt ze dan wat ik allemaal doe. F: Ja, dus dan is de drempel ook niet hoog he als je een vraag hebt of situatie? M: Ja, klopt. F: En stel je voor wat je net als voorbeeld gaf over dat die persoon bij jullie in het spel kwam, ga je dan ook naar iemand toe om hulp te vragen of?
--	--

	M: Nee, toen heb ik het gewoon zelf geregeld. Maar als er bijvoorbeeld ja iets niet lukt of er is ruzie dan zeg ik dat vaak wel tegen mijn ouders. F: Ohja, dus je gaat dan als ik het zo hoor denk ik sneller naar je ouders als er iets is dan naar een docent? M: Ja, dat denk ik wel. Ligt er ook aan waar het over gaat. F: Ja, als bijvoorbeeld iets op school is gebeurd, is het misschien sneller en handiger om naar je mentor te gaan. M: Ja precies. F: Oke en vind je dat je ouders een goed voorbeeld zijn als het gaat om het gebruik van media? M: Ja, mijn moeder zit eigenlijk niet vaak achter de laptop of mobiel. Soms zit ze weleens op haar mail of ze moet iets voorbereiden voor JV. F: Ja, gewoon een beetje de dingen die moeten gebeuren. M: Ja. F: En hoe zit dat bij de docenten? M: Ja, eigenlijk zitten ze niet echt op hun mobiel. F: Want we hebben natuurlijk ook dat we niet op ons mobiel mogen binnen de school. Zie dat dat ook echt terug bij de docenten? M: Ja, soms wel als we klaar zijn en we gaan onze tas ophalen dan zitten ze soms wel achter hun mobiel. F: Oke, en wat vind je daar dan van? M: Ja, na schooltijd geef ik er niet zoveel om, want dan zijn wij toch eigenlijk naar huis. F: Ja precies. En dan de laatste vraag van begeleiding. Even kijken... Eigenlijk hebben we die al wel een beetje gehad. Heb je het gevoel dat je bij iemand terecht kunt als je vragen hebt over sociale media? En waar is dat? M: Ja... vaak naar mijn moeder. En als het over school of iets gaat dan zou ik wel naar mijn mentor gaan. F: Ja precies, daar hadden we het net al over he. Heel goed. Oke dan gaan we naar het volgende stukje risico's voorkomen. M: Ja. F: Noem de afspraken die bij jullie thuis gemaakt zijn over het gebruik van media en licht ze toe. M: Ja, er zijn wel afspraken gemaakt. Mijn moeder kijkt dus ongeveer één of twee keer per maand mee. En we hebben ... ja ook een bepaalde tijd dat we erop mogen. F: Ja, een soort schermtijd. En hoelang is dat? M: Anderhalf uur per dag. F: En maak je dat vaak in één keer vol of meer verdeeld? M: Ja meer verspreid over de dag. F: Ja, precies. En zijn er ook afspraken gemaakt over bijvoorbeeld welke apps en spelletjes je mag? M: Ja.... Nou eigenlijk als ik iets wil downloaden, kan ik dat ... niet echt zelf doen. Dat gaat via mijn moeder. F: Ohja, dat hoorde ik ook bij andere leerlingen. Soort toestemming dat je dan moet krijgen. M: Ja, en vaak leg ik dan uit hoe het spel werkt als ik het bijvoorbeeld bij een vriendin heb gezien. F: Ohja, dat je zegt wat je allemaal moet doen. M: Ja. F: En zijn die afspraken die je nu noemt samen met jullie gemaakt of hebben je ouders dat met elkaar beslist? M: Ja die hebben ze met elkaar gemaakt.
--	--

	F: Oke, en toen gewoon meegedeeld aan jullie? M: Ja, toen hebben ze het gewoon verteld. F: Oke, helemaal duidelijk. En de laatste vraag van dit onderdeel. Heb je weleens gehoord van de begrippen sexting, grooming en cyberpesten? Zo ja, kun je dan vertellen wat ermee bedoeld wordt. M: Nee niet echt. F: Nee, geeft helemaal niks. Vind je het fijn dat ik even uitleg wat ermee bedoeld wordt? M: Ja isgoed. F: Nou, sexting is dat je eigenlijk naaktfoto's naar elkaar stuurt. Grooming is soort online kinderlokken. Dan kan je hebben dat je denkt dat je met een leuke jongen van 14 jaar appt of chat en dan ga je afspreken en dan blijkt het een man van 65 jaar te zijn. M: Oohja. F: En cyberpesten is pesten alleen dan via sociale media. M: Ja. F: Oke dan gaan we naar de gevaren van internet. Want dit zijn natuurlijk al gevaren van internet hé, zoals sexting, grooming en cyberpesten. M: Ja, daar moet je echt voor oppassen. F: Ja precies. Wanneer is iemand verslaafd volgens jou? M: ... als hij heel lang achter zijn mobiel zit of heel lang zit te gamen. F: En wat vind je heel lang? M: Ja, iets van vijf uur vind ik wel heel lang. F: Herken je dat ook bij jezelf of anderen? M: Ja, ik ken wel twee vriendinnen die ... zitten best veel achter hun mobiel. F: En wat doen ze dan precies? M: Ja ... gisteren was ik nog bij een van hen aan het spelen en dan gaat ze een halfuur op haar bed liggen en filmpjes kijken. F: En vind je dat ze verslaafd is? M: Nou, ik vind niet echt dat ze ... verslaafd is, maar dat ze veel achter haar mobiel zit. Soms is het wel een beetje verslavend, maar niet echt heel erg. F: Oke, en kan je voorbeelden opnoemen van gevolgen van cyberpesten? M: ... ja dat iemand niet meer naar school wilt en gepest wordt en eigenlijk bang is. F: Ja, precies. Iemand kan ook onzeker worden he. M: Ja. F: Oke, dan gaan we naar het laatste onderdeel over balans in schermtijd. M: Oke F: Stel je voor je bent de hele dag naar school geweest. Hoeveel zit je dan achter je mobiel? M: Ja anderhalf uur meestal of iets minder. F: Ja, daar hebben we het eigenlijk al over gehad he. M: Ja. F: En is dat op een vrije dag minder of maak je dan ook die anderhalf uur wel vol? M: In het weekend mag ik 's avonds vaak wel wat later op mijn mobiel, omdat ik dan ook later naar bed ga. En op zaterdag zit ik eigenlijk wel minder denk ik. Dan heb ik ook altijd JV. F: Ja precies dan heb je misschien dat je er minder op zit dan op een schooldag. M: Ja. F: En welke afspraken zijn er thuis gemaakt als het gaat om schermtijd? Dat is anderhalf uur he? M: Ja. F: Welke risico's zijn er als je teveel achter je scherm zit?
--	--

	M: ... ja dat je 's avonds minder slaapt of niet kan slapen, omdat je net voordat je naar bed bent gegaan op je mobiel bent geweest. F: Ja precies. En welke afspraken zijn er gemaakt voor het gebruik van je mobiel voordat je gaat slapen? M: Mijn mobiel ligt als ik ga slapen in de boekenkast op de overloop. F: Ohja, dus niet op je kamer. M: Nee, ik mag wel nog op mijn mobiel vlak voordat ik naar bed ga. Dan kijk ik meestal nog even of ik een appje heb. F: Ja precies, nog even checken. M: Ja. F: Oke, nou helemaal goed. Dit waren de vragen. M: Oke. F: Want vond je ervan? M: Ik vind het ... wel fijn om er erven over te praten hoor, want sommige zitten soms best veel achter hun mobiel. F: Ja he. Ik denk dat het ook wel goed is om het er met elkaar over te hebben. M: Ja. F: Maar bedankt voor je antwoorden. Je hebt me echt geholpen. Dan mag je nu weer terug naar de les. M: Okee, isgoed doe! F: Doe!, tot morgen hoor.
2	F: Oke, zoals ik net al zei het gaat dus over media. En ik heb het een beetje verdeeld in verschillende onderdelen. E: Oke. F: Hier heb je ook een blaadje. Dan kan je meelezen als je dat fijn vindt. Het is belangrijk om te weten dat het gewoon jouw verhaal en jouw mening is. Dus er is geen goed of fout bij een vraag hoor. E: Oke, is goed. F: Oke, zullen we bij het eerste onderdeel beginnen? Het gaat over plezier. Stel je voor je komt uit school, wat doe je dan vaak als eerst? E: ... ja als ik uit school kom, kijk ik vaak wel eerst even op mijn mobiel. Dan kijk ik of er berichtjes zijn op Whatsapp en Snapchat. Daarna ga ik dan weer naar buiten. F: Oke, en heb je bijvoorbeeld ook games of spelletjes die je weleens speelt? E: Soms speel ik weleens Farming. F: Oh, is dat met een eigen boerderij ofzo? E: Ja, dan heb je dieren en akkerbouw. F: En speel je dat dan alleen. Is die boerderij van jou of kunnen ook anderen met jou spelen? E: Ja, je kan het wel met anderen spelen. Dan help je elkaar gewoon zegmaar. F: Ohja, dat klinkt leuk. Ik had er nog nooit van gehoord. En de volgende vraag. Heb je een voorbeeld van hoe je je vriendschappen online onderhoudt? Dus via welke app praat je met je vrienden? E: ... meestal via Whatsapp. F: Heb jij ook bijvoorbeeld Insta of ja Facebook is al een beetje uit de tijd he? E: Ja klopt ja. Dat heb ik ook niet. Instagram en Tiktok enzo ook niet. F: En waarom heb je bijvoorbeeld geen Insta? E: Ja.. dat mag ik nog niet van mijn ouders. F: Ohjaa, en hebben ze ook gezegd waarom ze dat liever niet willen? E: Nee, hebben ze niet echt gezegd. F: Oke, en kun je een aantal apps noemen die je op je mobiel hebt staan en veel gebruikt in je vrije tijd?

	E: ... ja Whatsapp, Snap en op de computer staat dan Farming. F: Ja, dat zijn dan vooral de apps die je ook gebruikt? E: Ja, en 's avonds zit ik meer op Netflix een film kijken ofzo. F: Ja, en kun aangeven wat positief is aan Snapchat? E: ... dat je kan zien wat anderen aan het doen zijn ofzo. Dan stuur je weer een snapje van ik ben nu dit aan het doen. F: Ja, precies dat is wel leuk he. En wat zou een negatieve kan kunnen zijn? E: ... ja dat je mensen krijgt die je niet kent ofzo. Dat je daar een snap van krijgt. F: Ja precies dat kan. En stel je voor dat gebeurt bij jou, wat doe je dan? E: Dan voeg ik die gewoon niet toe. F: Ohja, je doet het gewoon niet accepteren. E: Ja. F: En heb je ook weleens bij een spel dat je moest betalen om bijvoorbeeld verder te komen? E: Ja. F: En wat doe je dan? E: Ja, dat doe ik dan nooit. Dat moet ook via mijn ouders. F: Ohja, dus dan klik je het gewoon weg. E: Ja. Ik zou wel Farming 22 willen hebben, maar ik mag nu geen spel kopen. F: Ooh, dat is de nieuwe versie zeker van dat spel? E: Ja klopt. F: Oh dat is leuk ja. Is het allemaal weer beter gemaakt natuurlijk. E: Ja. F: Oke, dan gaan we naar het onderdeel begeleiding. Heb je weleens gesprekken met je ouders of docenten over het gebruik van media? E: ... ja soms. F: Zullen we bij je ouders beginnen? E: Ja, met mijn vader en moeder praat ik er eigenlijk nooit over. F: Oke, en hoe is dat op school met docenten? E: Ja af en toe weleens. Met sova ofzo. F: Ja precies, bij zulke soort lessen. En heb je wel het gevoel dat je terecht kunt bij je ouders of docenten als je zelf online een lastige keuze moet maken of als er iets is gebeurd online? E: ... ja als er iets is gebeurd weet ik wel dat ik naar mijn vader of moeder kan. F: Oh oke, ja dat is wel belangrijk he. E: Ja. F: En vind je dat je ouders een goed voorbeeld zijn als het gaat om het gebruik van media? Waarom wel of niet? E: Ja.. mijn moeder zit nog best wel vaak achter haar mail op de computer, maar dat snap ik wel. Verder ja. ... ze zijn niet echt van de telefoons enzo. F: Nee, precies. Misschien alleen voor de dingen die nodig zijn. E: Ja. F: Oke en hoe zit dat met de docenten. Geven die een goed voorbeeld? Want we hebben natuurlijk hier op school dat je geen mobiel mag. E: Ja klopt F: En zie je dat ook terug bij de docenten? E: Ja soms zitten docenten wel achter hun mobiel. F: En zeggen ze dan wat ze aan het doen zijn of... E: Nee, het was een keer bij Nederlands toen zat de leraar gewoon op z'n mobiel terwijl wij aan het werk waren. F: Oh zo, toen hij even niks te doen had. E: Ja.
--	---

	F: En wat vind jij daarvan? E: Ja, vind niet echt goed ofzo... want ja het is wel gewoon een regel op school. F: Ja precies, dat kan ik me wel voorstellen hoor. Oke, dan gaan we naar het onderdeel risico's voorkomen. Even kijken. Noem de afspraken die bij jullie thuis gemaakt zijn over het gebruik van media en licht ze toe. E: Ja er zijn wel afspraken. Ik mag dus geen spel kopen en ... ik mag ook niet alles op mijn telefoon. F: En hoe controleren je ouders dat? E: Ja ze hebben zo'n soort app. Ze kunnen dan zien hoelang ik op welke app zit zegmaar. F: Ohja, soort ouderlijk toezicht. E: Ja. En als ik iets wil ... downloaden zegmaar gaat dat ook via mijn ouders. F: Ohja, dan moeten ze eerst even toestemming geven. E: Ja, dus eigenlijk gaat alles wel langs mijn ouders. F: Oke, helemaal goed. En de volgende vraag. Heb je weleens gehoord van de begrippen sexting, grooming en cyberpesten? E: Ja. F: Kun je één begrip uitleggen wat ermee bedoeld wordt? E: ...ja cyberpesten is toch soort pesten alleen via Whatsapp ofzo? F: Ja, precies. Eigenlijk online pesten. Dus dat iemand elke keer vervelende berichten stuurt. E: Ja. F: En weet je ook wat grooming is? E: Ja, soort overhalen toch. F: Ja, eigenlijk dat bijvoorbeeld een meisje aan het chatten is met een jongen van 15 jaar. Dat denkt ze dan. En dan gaan ze misschien... een keer afspreken en dan blijkt het een man van 65 jaar te zijn. Deze man kan dan dat meisje weer meenemen. Dus dat is best gevaarlijk. E: Ja. F: En sexting is eigenlijk bijvoorbeeld naaktfoto's naar elkaar sturen. E: Ohja. F: Heb je weleens te maken gehad met één van deze begrippen of iemand uit je omgeving? E: ... nee niet echt. F: Heb je het hier weleens bijvoorbeeld thuis of op school over? E: Nee niet echt. F: Denk je dat het wel belangrijk zou zijn of hoeft het van jou niet? E: Ja, kan wel belangrijk zijn. Maar denk dat je vader en moeder dat ook wel moeten zeggen dat denk ik eerder. F: Ja, dat ze het er thuis meer over hebben. Alleen bij sommige ouders hebben soms ... ja geen idee wat hun kinderen doen en weten soms zelf niet wat er nu allemaal voor gevaren aanvast zitten. E: Ja. F: Maar het is wel waar hoor. Het is ook een taak van de ouders om hier naar te kijken. E: Ja F: En kun je gevolgen noemen van bijvoorbeeld cyberpesten? E: ... ja dat iemand niet meer goed over zichzelf denkt. F: Ja inderdaad. Negatief over jezelf denken. Weet je er nog één? E: Misschien dat je niet meer naar school durft of ergens anders naartoe. F: Ja, precies. Dat je bang bent om de pester tegen te komen. E: Ja.
--	---

	F: Oke, en wanneer is iemand verslaafd volgens jou? E: ... ja als iemand twee of drie uur erachter zit. Als het een uur is nog niet echt. En je bent dan heel de tijd aan het gamen of achter je mobiel. F: Ja, en welk gevolg zou dat kunnen hebben? E: Ja.... Dat je minder slaapt denk ik. En ... dat je moe bent als je 's ochtends weer naar school moet ofzo. F: Ja precies. Dan ben je nog niet uitgerust. E: Ja. F: Oke, dan gaan we nog even naar het laatste onderdeel over balans in schermtijd. ... deze hebben we al wel een beetje gehad denk ik. Hoelang zit jij achter je mobiel als je naar school bent geweest? Een uur toch? E: Ja, ik mag een uur achter mijn telefoon. F: En als je bijvoorbeeld nog Netflix kijkt, is dat ook op je telefoon... E: Nee Netflix en Farming doe ik op de computer. F: Oh okee. Daar zit dan niet die schermtijd op. E: Nee, alleen Farming doe ik vaak een halfuur ofzo. F: Ohja. En welke risico's zijn er als je teveel achter een scherm zit? E: F: Welke gevolgen kan dat hebben? E: ... ja dt je er elke keer naar pakt en dat je... verslaafd raakt. F: Ja, precies. En welke afspraken zijn er gemaakt voor het gebruik van je mobiel E: ... ja ik mag heb sowieso niet mee naar boven nemen. F: Ohnee, hij blijft beneden liggen. En mag je wel voordat je naar boven gaat nog even op je mobiel kijken? E: Ja dat wel. Dan kijk ik vaak nog even of ik appjes heb. F: Ja nog even controleren. E: Ja, ik heb ook dat mijn mobiel om 9 uur uitgaat en op zaterdag 10 uur. F: Ohja, dan gaat hij ook slapen. E: Haha ja. F: Dus de laatste vraag is bij jou eigenlijk niet van toepassing over hoelang je nog achter je mobiel zit. Dat is dan door de week tot maximaal 9 uur. E: Ja. F: Oke, helemaal duidelijk. Dan zijn we aan het eind gekomen. E: Oke. F: Bedankt dat je even mee wilde doen. Vond je het meevallen? E: Jahoor. F: Gelukkig, nou dan mag je weer terug naar de les. E: Oke, isgoed.
3	F: Oke, nou leuk dat je me even wilt helpen. E: Ja, ik vind het ook leuk. F: Haha, goedzo. Kijk ik heb hier een papier. Zoals ik net al zei gaat het over media. Er zijn verschillende onderdelen... E: Ja. F: waar.. we het over gaan hebben. En het is van tevoren wel even belangrijk om te weten dat het gewoon jouw antwoorden zijn. Dus er is geen goed of fout. Oke? E: Ja isgoed. F: Okee, dan beginnen we bovenaan. Stel je voor je komt uit school, wat doe je dan vaak eerst? E: Dan ga ik niet op mijn mobiel, maar vaak op de Ipad.

	F: Oke en wat doe je dan vaak? Filmpjes kijken of spelletjes... E: Dan ga ik vaak op Youtube filmpjes kijken. F: Ohja, eerst even relaxen. En welke filmpjes vind je leuk om te kijken? E: Ja vaak kijk ik vlogs van Gio ofzo of kookfilmpjes. F: Oh dat is leuk. Ga je het dan ook zelf maken het eten of dat nog net niet? E: Nee dat meestal niet. F: En hoe zit dat verder in de middag en in de avond. Wat doe je dan vaak? E: ... soms blijf ik wel tot het eten achter mijn Ipad en soms ja ga ik ook nog weleens knutselen ofzo achter mijn bureau. F: Ohja dat is leuk. Iets maken. E: Ja. F: En heb jij ook spelletjes op je mobiel of Ipad of kijk je vaak alleen maar filmpjes? E: Nee, ik heb ook wel spelletjes. F: Kun je wat voorbeelden noemen? E: Ja, soms speel ik weleens Candy Crush of Subway Surf. F: Ohja, dat zijn wel leuke spelletjes he? E: Ja, en soms doe ik ook weleens... ja dat je een huis een soort make-over kan geven. F: Ohja, dat je het zelf helemaal kan inrichten enzo E: Ja. F: Heel leuk. E: Ja, dat vind ik wel leuk om te doen. F: En via welke apps of app praat je vaak met je vriendinnen? E: Eigenlijk altijd met Whatsapp. En soms ook wel Facetime. F: Ohja, maar vooral gewoon via de app. E: Ja. F: En heb jij ook andere apps, zoals Insta? E: Ja, Insta heb ik wel, maar daar doe ik niet zoveel mee. F: En waarom zit je daar minder op? E: Ja, daar heb ik zegmaar.. niet iedereen heeft dat. F: Ohja, wat minder mensen die je kent. E: Ja F: En heb je bijvoorbeeld ook Tiktok? E: Ja dat heb ik ook. Maar daar doe ik niet zelf filmpjes op zetten. Dat is meer dat ik van anderen filmpjes kijk. F: Ohja, meer om gewoon even op te kijken. E: Ja. F: Oke, kun je een aantal apps noemen die je op je mobiel hebt staan en die je veel gebruikt in je vrije tijd? E: ... vooral Whatsapp. En Candy Crush, Home make over en Youtube dan. F: En Whatsapp gebruik je dan het meest? E: Ja, dan app ik gewoon met mijn vriendinnen. F: Ja precies. En ken jij ook Snapchat. E: Ja. F: Wat zou een positieve kant kunnen zijn van Snapchat? E: Ja dat je van die grappige dingetjes hebt. Van die oortjes op je gezicht of dat je ja.. iemand anders op jezelf kan doen. F: Ja, haha dat is wel grappig he. E: Ja dat vind ik wel grappig om te zien. F: En kun je ook negatieve kanten noemen. E: Dat er ook rare dingen zijn, zoals doodshoofden enzo. F: Ja, dus van filters die een beetje apart zijn. E: Ja.
--	--

	F: En wat zou bijvoorbeeld een negatieve kant van Whatsapp zijn? E: ... ja dat je alles binnenkrijgt wat een ander vindt. Dus ja. F: Ja, inderdaad. Iedereen kan gewoon van alles naar je sturen. E: Ja, en soms ook dat het anders overkomt. F: Hoe bedoel je? E: Ja, dat iemand iets typt en de ander denkt dat hij iets anders bedoelt ofzo. F: Ja dat de andere het verkeerd opvat. Ja dat is ook een goede hoor. E: Ja. F: En heb jij ook weleens bij die spelletjes die je net zei van dat je iets moet betalen om verder te komen ofzo? Dat je dan zo'n melding krijgt. E: Ja, soms wel. F: En wat doe je dan. E: Gewoon wegstukjes. F: Ohja, en overleg je op zo'n moment dat ook met je ouders of niet? E: Nee niet echt. Meestal vind ik het gewoon verspilling van mijn geld, want ik ben aan het sparen. F: Ja, dat is goed hoor. Oh echt. Voor wat ben je aan het sparen. E: Voor een nieuw mobiel. F: Oh dat is leuk. Ja die zijn vaak best wel duur he. E: Ja klopt. F: Even kijken. De volgende vraag. Wat doe je als iemand je een verzoek stuurt die je niet kent? E: Ja dat ligt eraan. Soms ja dan weet je gewoon dat iemand een aparte naam heeft ofzo. Dan kan ik wel diegene van dat is die of die en dan volg ik hem wel. F: Ja. E: En soms als het een beetje apart eruit ziet dan doe ik het gewoon niet. F: Nee precies. En hoe zie je dan dat het die persoon is als iemand een andere naam heeft? E: Ja, dan vraag ik het gewoon. Wie het is zegmaar. F: Ohja. Oke. Dan gaan we naar het onderdeel begeleiding. E: Oke F: Even kijken.... Heb je weleens gesprekken met je ouders of docenten over het gebruik van media? E: ... niet echt. F: Zullen we even bij je ouders beginnen? Thuis heb je het er niet echt over? E: Nee, mijn vader zit zelf ook best veel achter zijn telefoon en mijn moeder ook gewoon. F: Oke. E: En we hebben ook niet echt schermtijd ofzo daar doen we niet aan. F: Ohnee die regel is er bij jullie thuis niet. E: Nee F: En hoe zit dat op school? Heb je het er daar weleens over? E: Ja soms. In de week van de media of soms over pesten en dat soort dingen. Maar voor de rest niet. F: Ohja, misschien meer ook onder sova-lessen soms? E: Ja, maar eigenlijk niet veel. F: Oke, en heb je wel het gevoel dat je terecht kunt bij je ouders of docenten als er online iets gebeurd is of je moet een lastige keuze maken? E: ... Ja dat wel hoor. F: Bij allebei wel? E: Ja.
--	--

	F: En vind je dat je ouders een goed voorbeeld geven als het gaat om het mediagebruik? E: Dat ligt eraan. Mijn vader zit er wel heel vaak achter tijdens het eten enzo. En dan zegt hij tegen ons van ja je mag geen telefoon tijdens het eten en dan zit hij er zelf ook gewoon achter. F: Ja, dat is dan lastig soms he. Dan denk je misschien ja zelf doe je het ook. E: Ja precies. F: En hoe vind je dat op school? Vind je dat docenten een goed voorbeeld geven? E: ... ja opzich F: Want we hebben natuurlijk op school dat je niet op je mobiel mag, maar zie dat ook terug bij je docenten? E: Soms zie ik het wel. F: Wanneer is dat dan bijvoorbeeld? E: Als wij aan het werk zijn ofzo. F: En wat vind je daar dan van? E: Ja, Ik vind dat het aan de ene kant wel mag, want ja ze zijn leraar. Maar aan de andere kant moeten ze ook het goede voorbeeld geven. F: Ja precies. E: Dus misschien alleen in de pauze in de lerarenkamer ofzo. F: Ja, dat jullie het minder zien en last van hebben. E: Ja. F: Oke, en heb je het gevoel dat je bij iemand terecht kunt als je vragen hebt over sociale media? E: ... ja. F: Zou je dan eerst naar je ouders gaan of je mentor of.. E: Ja, dat ligt eraan waar ik ben denk ik. F: Ja, hoe de situatie is misschien? E: Ja, als er iets op het plein gebeurt zou ik naar mijn mentor gaan. F: Ja precies. E: En thuis is er ook altijd wel iemand. F: Oke, helemaal goed. Dat is fijn. En... noem de afspraken eens die bij jullie thuis gemaakt zijn als het gaat over het gebruik van media? E: Ja.. er zijn niet perse afspraken. We hebben dat je niet onder het eten op je mobiel mag, omdat het dan een beetje ongezellig is. En ... ja als we bijvoorbeeld iets met het gezin gaan doen net als naar een pretpark dan mag je er ook niet achter. F: Ja, dus gewoon op de gezellige momenten met het gezin niet op je mobiel. E: Ja. F: En zijn er ook afspraken gemaakt over bepaalde apps die je wel of niet mag? E: Nee.. ja dat weten we eigenlijk zelf wel welke apps we mogen gebruiken. Wij zijn niet echt zo media-achtig van achter Instagram... en posten en weet ik wat. F: Ja oke. Meer een beetje van filmpjes en spelletjes enzo. E: Ja. F: Oke, dan gaan we naar de volgende vraag. Heb je weleens gehoord van de begrippen sexting, grooming of cyberpesten. E: Ja vooral cyberpesten F: Kun je ook uitleggen wat ermee bedoeld wordt? E: Ja... eigenlijk is het gewoon ja soort van pesten. Alleen dan met je mobiel. F: Ja precies. Online pesten. Dus via berichtjes, appjes, foto's of lelijke woorden. E: Ja. F: Heb jij daar zelf of iemand uit je omgeving weleens mee te maken gehad? E: ... Nee gelukkig niet. F: Nee, dat is zeker gelukkig. En wanneer is iemand verslaafd volgens jou?
--	--

	E: Ja als je ... iets vraagt ofzo en hij doet het niet. F: Dat diegene je niet hoort bedoel je? E: Ja, dat je drie keer iets moet vragen. Of als je onder het eten erachter zit vind ik ook wel... dat je eigenlijk geen tijd hebt om even te eten. F: Ja precies. Dat je er heel de tijd mee bezig bent. E: Ja. F: En herken je dat bij jezelf of bij anderen? E: Aan tafel zit ik er eigenlijk nooit achter, maar soms 's middags ofzo als iemand een appje doet van kan je spelen ja dan reageer ik er gewoon op. F: Ja, dus alleen als je iets binnenkrijgt. E: Ja. F: Oke, en we hadden het net natuurlijk over die woorden, zoals sexting en cyberpesten. Kun je bijvoorbeeld een gevolg noemen van cyberpesten? E: ... ja dat je zelfmoord wilt plegen, omdat je het niet meer ziet zitten ofzo. F: Ja, dat zou inderdaad een gevolg kunnen zijn. Eigenlijk het ergste gevolg he. E: Ja, daar heb ik pas een documentaire over gezien. F: Oh echt? En wat gebeurde daar precies? E: Ja dat Dat ging over een meisje die ook via internet werd gepest. En die werd achtervolgd enzo. En uiteindelijk was ze van een flat afgesprongen. F: Ja heftig he. Dat je gewoon iemand zoveel pijn kan doen met pesten. E: Ja. F: En kun je misschien nog meer gevolgen noemen? E: ... ja dat je onzeker wordt of je gaat ruzie maken of ... je gaat veranderen ofzo. F: Ja inderdaad. Dat je negatief over jezelf gaat denken en dan maar gaat aanpassen. E: Ja. F: Dat is waar hoor. En wat zou een gevolg van grooming kunnen zijn? E: Ja dat je... met een ouder iemand gaat afspreken. Dan wordt je ontvoerd ofzo. F: Ja en die wil je dan misschien meenemen inderdaad. E: Ja. F: En herken jij het gevolg van als je bijvoorbeeld een vlog kijkt van iemand dat je er wel op zou willen lijken? E: Ja soms heb ik wel dat je bij anderen ziet dat ik dat ook wel zou willen ofzo. F: Ja precies. Kun je een voorbeeld noemen? E: Ja bijvoorbeeld wat Boaz van JumpXL allemaal kan of.... Gio. F: Ja, dat zou je dan ook wel willen misschien? E: Ja. F: Oke, dan gaan we nu naar het laatste onderdeel. Het gaat over balans in schermtijd. E: Oke. F: ... hoeveel zit je achter je mobiel of ... Ipad dan als je een schooldag hebt. E: Een schooldag. F: Ja, dus zeg maar tot het 8^e. E: ... even tellen hoor..... ongeveer 8 uur per dag. F: 8 uur? E: Ja. F: En hoeveel is dat op een vrije dag? Is dat dan meer of juist minder? E: Ja meer. F: Hoeveel dan ongeveer? E: Ja, sowieso een hele dag. Niet onder het eten natuurlijk, maar gewoon als je niks te doen hebt. F: Ja precies. 's Ochtends en 's middags enzo. E: Ja.
--	---

	F: En even kijken. Ohja deze vraag van de afspraken. Er waren geen afspraken gemaakt over schermtijd he? E: Nee, die hebben we niet. F: Oke, en welke risico's zijn er als je teveel achter een scherm zit? E: ... ja dat je verslaafd wordt. En wij zeggen altijd dat je vierkante ogen krijgt. F: Haha ja dat je ogen er gewoon pijn van gaan doen he. E: Ja. En dat je niet meer naar je vrienden gaat. En dat je bijvoorbeeld bij gamen heb je dat vaak. Dat je dan snel naar huis gaat om dat ene level ofzo te halen. F: Ja precies, dat je er heel de tijd mee bezig bent. E: Ja, en als je het dan niet haalt kan je weer... boos zijn. F: Ja goed van je hoor. Of juist verdrietig en ga je dat weer afreageren op anderen. E: Ja inderdaad. F: En zijn er afspraken gemaakt voor het gebruik van je mobiel voordat je gaat slapen 's avonds en welke zijn dat dan? E: ... niet echt. F: Neem je je mobiel altijd mee naar boven? E: Ja, hij ligt altijd op te laden op mijn nachtkastje. F: En zit je er dan vaak nog lang achter? E: Een halfuurtje ofzo. F: Ohja dat valt wel mee. E: Ligt er ook aan welke dag het is, want op een dinsdag ben ik vaak moe dan hebben we stage. F: Ja, dan heb je een drukke dag. E: Ja, en soms heb ik een dag niks uitgevoerd en dan ja dan kijk ik nog een filmpje. F: Ja. E: En dan zie ik weer een filmpje en dan ga ik die weer kijken. F: Ja, dan is de verleiding groot he. E: Ja. F: Want hoelaat ga je vaak naar bed 's avonds. E: ... tussen 10 en 11 uur. F: Oh okee. E: Eigenlijk te laat maar... F: Ja dat is niet heel vroeg. Maar goed. Oke. We zijn aan het eind. E: Oke, ik vond het wel goede vragen. F: Ja? Dat is leuk om te horen. Vond je het leuk om te doen? E: Jahoor.
4	F: Okee, nou ga zitten. Zoals ik ... net al zei, wil ik graag wat vragen aan je stellen over media. Mijn onderzoek gaat daarover. En ... het is sowieso er is geen goed of fout. Het is gewoon jouw verhaal. S: Ja. F: Ik heb verschillende onderwerpen. En zullen we gewoon bovenaan beginnen met plezier? S: Ja, is goed. F: Want media heeft natuurlijk minder fijne kanten, daar gaat het misschien vaak op school over, maar je hebt er ook heel veel plezier aan he? S: Uhu F: En vertel eens van ... je hebt bijvoorbeeld een schooldag gehad en je komt thuis, wat doe je dan? S: Nou, dan ga ik vaak eerst even alles opruimen en dan ga ik meestal eerst nog douchen en dan daarna ga ik pas achter mijn mobiel. F: Ohja. S: Dan kijk ik gewoon even of ik appjes heb.

	F: Okee, dus je doet eerst vaak even settelen en dan kijk je of er iets binnen is gekomen. S: Ja. F: En wat doe je vaak daarna? S: Ja, daarna gaan we weten en daarna ga ik vaak filmpjes kijken op mijn mobiel. F: Ohja, dus 's avonds vooral wel op je mobiel. En dan Youtube ofzo of ... S: Ja. F: Ohja, leuk. En ... de tweede vraag van heb je een voorbeeld van hoe je vriendschappen online onderhoudt, dus via welke app doe jij dat vooral? S: Via Whatsapp. F: Ohja, dat vooral. Heb je bijvoorbeeld ook Insta of Snapchat ofzo? S: Nee... ja Snapchat heb ik wel, maar Insta mag ik pas in de tweede. F: Ohja, dat is de afspraak bij jullie thuis? S: Ja. F: Ohja, ik snap het. En doe je veel met Snapchat? S: Ja, ik doe gewoon elke avond en elke ochtend. F: Ohja voor die vlammetjes hahah? S: Ja, hahah F: Dat is altijd wel leuk he? S: Uhu. F: En de derde vraag over kijk je op tegen een persoon die je volgt is dan misschien minder van toepassing. Heb je Tiktok? S: Nee, dat mag ik niet. Ik doe dat eigenlijk nooit. F: Ohnee, je hebt er misschien ook niet echt interesse in. S: Nee, en van mijn moeder mag het ook niet dusja. F: En heb je ook spelletjes? S: Nee, ik doe eigenlijk nooit spelletjes. F: Meer dus als ik het goed begrijp ... meer Whatsappen en filmpjes kijken. S: Ja. F: En kijk je dan vlogs of ... S: Uhu. Gewoon meiden die vloggen. Dat vindt ik leuk. F: Ohja ja ja. En dan doe je gewoon een beetje kijken wat ze allemaal doen. Leuk hoor. En heb je daar dan bijvoorbeeld iemand ... die je bijvoorbeeld vaak echt kijkt ofzo S: Ja, Eva Rosa F: Ohja, die ken ik niet eens joh. Is dat nog een jonger meisje? S: Ja die is nu volgens mij achttien. Ja en dan gaat ze hardlopen enzo en dat laat ze allemaal zien. Dus dat is wel leuk. F: Ohja ja. En ga je daar zelf ook van hardlopen of dat nog net niet? S: Ja, ik heb het wel een paar keer gedaan. F: Oke, Inhoud gaan we naartoe. Even kijken. Kun je een aantal apps noemen die je op je mobiel hebt staan en veel gebruikt in je vrije tijd? Die hebben we eigenlijk al wel een beetje gehad he. Whatsapp toch... S: Ja en Snapchat en Youtube. F: Ja, dat zijn dan de drie grootste... welk gebruik je het meest en wat doe je daar vooral mee. S: Ja Whatsapp, heel veel appen doe ik haha. F: Ja, en is dat dan vooral met je maten vooral of S: Ja. F: En hebben jullie ook met de klas een app-groep. S: Nee, nog iedereen bij ons heeft een mobiel. F: Ohnee dat is waar ja.
--	--

	S: Dus we hebben wel gewoon iedereen die een mobiel heeft gewoon op Whatsapp gewoon los. F: Ohja, gewoon prive. Ik snap het.... Welke positieve kanten heeft bijvoorbeeld Snapchat? Kan je die benoemen? S: F: Of wat is er leuk aan Snapchat? S: Ja, al die filters. F: Ja, dat is altijd wel grappig he. S: Ja, je krijgt ook altijd nieuwe, dus dan kan je die ook weer proberen. F: Ja, en wat zijn negatieve kanten van Snapchat? S: Ja, dat je wel gewoon allemaal verzoeken krijgt. En ... ik ken iemand die accepteert dat ook allemaal en dan krijgt ze soms ruzie enzo. Die kennen ze allemaal niet en die accepteert ze dan. F: Ja, dat is best wel een dingetje he. Daar komen we later nog op terug. Dat is op social media als je dan verzoeken krijgt dan kan je denken nouja leuk dan heb ik weer een vriend erbij. Maar als het een onbekend iemand is dan kan die ook tegen je gaan praten of inderdaad ruzie of lelijke woorden. Ja, klopt hoor. S: Ja, uhu F: Wat zou bijvoorbeeld positief kunnen zijn aan Whatsapp? S: Ja dat je gewoon leuk kan appen met iedereen. F: Ja, beetje je contacten bijhouden. En wat zou een negatieve kunnen zijn? S: Ja soms doen ze wel teveel appjes en dan ja vind je het eigenlijk niet fijn en dan kan je niet reageren en dan sturen ze allemaal vraagtekens enzo. F: Ja, dat het een beetje teveel is. En heb je dat vooral in groepen of ook wel alleen met mensen? S: Ja, het meest in groepen. Dan ga ik er ook meestal uit, want dan gaan ze helemaal discussie voeren enzo. F: Ja inderdaad dat is lastig..... ohja je hebt natuurlijk niet echt games, maar heb je bij bepaalde apps weleens tegengekomen dat je moest betalen. Dat heb je soms bij spelletjes dat je zo'n melding krijgt. S: Ja, dat heb ik weleens gehad, maar dat heb ik toen gewoon niet gedaan. F: Nee, dan doe je gewoon de ... wegeklikken? S: Ja. F: En soms kost een app ook weleens geld. S: Ja Spotify ook weleens. Maar dat doe ik nooit. Dat kan je ook gewoon gratis doen. F: En betrek je je ouders er dan bij of... S: Nee, dat doe ik eigenlijk gewoon zelf. F: Nou.... Die laatste vraag van inhoud. Wat doe je als iemand je een verzoek stuurt die je niet kent? S: Ja, gewoon niet accepteren. F: Dus eigenlijk je komt op Snapchat en je ziet een naam die je niet herkent dan S: Uhu. F: Okee, top dat is goed. Oke dan gaan we naar begeleiding. Heb je weleens gesprekken met je ouders of docenten over het gebruik van media? S: Nee. F: Zullen we bij je ouders beginnen? Is het dan meer dat jullie je mobiel hebben gekregen en dat je ... S: Ja, als ze muziek ofzo hoort dan wordt ze soms weleens boos. M'n zus zet dat weleens hardop en dan haalt ze het er weleens af. F: Ja, dan is ze het er niet mee eens. Maar het is nooit dat jullie erover praten van wat jullie nu eigenlijk doen? S: Nee.
--	--

	F: Nee, dat komt eigenlijk niet naar voren. En hoe is dat op school met je mentor misschien ofzo? S: Daar gaat het eigenlijk ook niet over media. F: Okee, ... ohja de tweede. Heb je het gevoel dat je terecht kunt bij ouders of docenten als er bijvoorbeeld iets gebeurt online ofzo of je hebt een moeilijke keuze. S: Ja. F: Naar wie zou je dan eerder toe gaan? S: M'n vader en moeder denk ik. F: Ja, je ouders vooral. Vind jij dat je ouders een goed voorbeeld zijn als het gaat om het gebruik van media? S: Ja ik weet niet ja. M'n moeder zit er niet heel veel achter, maar m'n vader wel. En onder het eten dan ook. En m'n vader moet er dan eigenlijk af. En dan ga ik er ook op. F:Ja, dat is dan een beetje lastig he, want ja pa zit er ook op dus ik ga ook lekker m'n ding doen. S: Ja, hahah. F: Ja, dat kan ik me wel voorstellen. Dus dat komt vooral thuis een beetje naar voren? S: Ja. F: Oke en hoe vind je dat bij docenten. Vind je dat die een goed voorbeeld geven? We hebben natuurlijk wel dat je hier op school geen mobiel mag, zie je dat ook niet terug bij docenten? S: Ik heb het één keer bij meneer X. gezien. Die zat zo achter z'n boek met z'n mobiel. Zo achter z'n Nederlandse boek. F: Ooh, en wat vond je daar van? S: Ja, niet echt goed. F: Nee, kan ik me wel voorstellen. Dan is het misschien fijner dat ze het even zeggen wat ze bijvoorbeeld even moeten regelen ofzo? S: Ja. F: Maar over het algemeen over docenten... S: Ja, de meeste zitten niet op hun mobiel hoor. F: ... de laatste heb je al een beetje ... heb je het gevoel dat je bij iemand terecht kunt als je vragen hebt over social media? Dat is vooral bij je ouders he? S: Uhu F: Oke, super. Gaan we naar risico's voorkomen. Noem de afspraken die bij jullie thuis gemaakt zijn over het gebruik van media? Dus ja misschien zijn er afspraken gemaakt over hoelang je ... S: Ja, ik heb ook een tijd op m'n mobiel. F: Ohja, een soort schermtijd. S: Ja, en dan heb ik 2 uur en 30 minuten. Ik had eerst 3 uur en 30 minuten, maar volgens hun zat ik er teveel achter. Dus nu heb ik 2 uur en 30 minuten en ook nog bedtijd, dus om 9 uur gaat hij uit en dan kan ik er niet meer achter. F: Ohja, ja. En Die tijd maak je dan vooral 's avonds ofzo of eeh... S: Ja, en in de bus. Daar moet ik een uur inzitten. F: Ohja ja, en ... zijn er ook bepaalde afspraken over bepaalde apps of games? Dat hoorde ik net al wel een beetje over Insta dat je dat volgend jaar mag. S: Ja en voor de rest eigenlijk niet. Ze moeten wel toestemming geven als ik iets wil dan ... moet het eerst ja dan moeten ze eerst ja klikken en dan kan ik het pas installeren. F: Ohja ja, dat hoorde ik bij de andere leerlingen ook ja. Soort ouderlijk toezicht. S: Ja. F: Dus ze zien eigenlijk gewoon van wat jij wilt downloaden of ... S: Ja.
--	---

	F: En Zijn deze afspraken zijn die samen met jullie gemaakt? Of hebben je ouders dat met z'n tweeën gedaan. S: Ja, hun hebben dat een beetje samen gedaan en toen hebben ze gezegd wat ja dat ... dat we dat willen en toen zeiden we ja. F: Ohja. Dus ze hebben toch uiteindelijk ook wel naar jullie mening gevraagd? S: Ja. F: Ff denken. Vertel eens wat je doet als je niet achter je mobiel of computer zit? S: Ja, dan ga ik soms een rondje fietsen of naar m'n oma of ik ga huiswerk doen boven ofzo. F: Ja. S: Ik heb altijd wel iets te doen. F: Ja, dat is goed. S: M'n zus heeft geen hobby's dus die zit vaak ook de hele tijd achter haar mobiel. F: Ja, dat is dan lastig he. Als je niet echt iets kan bedenken om te gaan doen. S: Uhu. En ze is het ook supersnel beu. Dus als ze iets aan het doen is dan vindt ze het al snel niet meer leuk. En ik heb daar geen last van. Ik ga zo een uur door. F: Ja, ja. Moet je ze een keertje meenemen naar oma ofzo? S: Ja, ze gaat meestal heel vaak naar oma. Ook als ze uit school komt. F: Oh, woont die bij jullie in de buurt? S: Ja, bij ons op het dorp. F: Oh, dat is leuk. Laatste vraag van risico's voorkomen. Heb je weleens gehoord van de begrippen sexting, grooming en cyberpesten? S: ... F: Of misschien van één. S: Ja, wel van een meisje die werk ook bij de AH en die doet van die rare dingen. F: En wat zijn dan bijvoorbeeld van die rare dingen? Kan je een voorbeeld noemen? S: Ja, allemaal seks kijken. F: Ohja, op dr mobiel ofzo of eh? S: Ja. F: Ja, en cyberpesten, kan je dat bedenken wat het is? Waar zou he tmee te maken hebben? S: Ja, pesten. F: Ja precies, eigenlijk is het online pesten. Dus dat er bijvoorbeeld berichtjes naar elkaar gestuurd worden. En dat iemand dan gepest wordt. En grooming is eigenlijk soort online kinderlokken. Dat komt ook weleens voor dan ben je aan het chatten en dan denk je dat het met een jongen is van 14 jaar. En stel je voor je gaat afspreken en dan is het ineens een man van 65 ofzo. Die dan .. allemaal dingen van je wil en misschien wel mee naar huis wilt nemen. Dat is grooming en is ook best wel gevaarlijk eigenlijk S: Ja. F: En sexting is inderdaad bijvoorbeeld naaktfoto's sturen. S: Uhu. F: Oke... en dan de volgende vraag bij gevaren van internet heb je weleens te maken gehad met die dingen? S: F: Dus je herkende het sowieso een beetje bij een collega he die daar mee bezig was? En voor de rest nog een keer mee te maken gehad in de familie of ... S: Nee, niet dat ik weet. F: Nee, nou dat is top. Wanneer is iemand verslaafd volgens jou? S: Ja, als je er de hele dag achter zit en niet meer eraf gaat. F: Ja, ja dat je eigenlijk geen andere dingen meer gaat doen of ... S: Uhu
--	--

	F: En herken je dat bij jezelf of bij anderen? S: Nou, bij mijzelf niet echt. En bij anderen ja soms. F: Ja dat je misschien denkt van oh die zit er misschien wel een beetje lang achter ofzo? S: Ja. F: Ja, en Zeg je daar dan ook wat van of laat je het een beetje doen? S: Ja, ik zeg er niet heel snel wat van, want dan denk ik ja ik weet het ook niet. En als het soms heel lang duurt vraag ik van zullen we wat gaan doen. F: Ohja, dan doe je beetje meevragen of ze iets anders willen gaan doen. S: Uhu. F: Oke, volgende. Noem een paar voorbeelden van gevolgen van cyberpesten. Dus iemand doet online de ander pesten. Kan je die bedenken? S: Ja, je voelt je gewoon niet fijn als dat gebeurt. F: Nee, misschien ook wel spanning ofzo. S: Uhu. F: En wat zouden gevolgen van een verslaving kunnen zijn? S: Ja, dat je niks meer gaat doen. Dat je heel de tijd nooit meer iets anders gaat doen. Dat je er altijd achter zit. F: Ja, dat je eigenlijk niet meer afsprekt met vrienden of vriendinnen ofzo. S: Ja, dat doet m'n zus nu eigenlijk ook al. Die gaat nu ook al niet meer naar JV enzo, omdat ze dat niet meer wilt. F: Ohja, en zit ze dan in die tijd ook achter d'r mobiel of ... S: Uhu F: Ja. S: En daarom heeft ze nu ook bijna geen vrienden bij ons op het dorp. Ze heeft maar één vriendin. F: Ja, dat kan er dan best een beetje onder lijden he dat je ja daar geen aandacht meer aan besteedt. Maar hoe zit dat dan, want jij hebt dan zo'n schermtijd eigenlijk, heeft je zus dat dan ook? S: Ja. F: Oh toch wel. S: Ja, maar ze kan ook op d'r laptop zitten. Dan kan ze gewoon weer verder. F: Ooohja. S: Maar zij heeft wel langer dan ik. F: Ohja, ze is natuurlijk ook iets ouder. S: Ja. F: Oke, gaan we naar het laatste stukje. Houd je het nog vol? S: Ja hoor haha. F: Goedzo... doe je die 2,5 uur vaak volmaken van je schermtijd. S: Ja. F: Ja, je hebt natuurlijk in de bus ook al een uur dat je... En is er ook nog verschil bijvoorbeeld op een zaterdag dat je niet naar school gaat? Zit je dan vaak langer erachter of juist niet? S: Ja dan nee ja dan doe ik gewoon 's ochtends werk en dan ga ik meestal met vriendinnen 's middags iets doen. F: Ohja, dus dan ben je er misschien nog wel minder mee bezig. S: Ja, dan neem ik hem niet eens mee. F: Okee, nou die tweede welke afspraken zijn er bij jullie thuis gemaakt als het gaat om schermtijd dat is eigenlijk dat je ... dat je soort van je mobiel om 9 uur uitgaat he. En die 2,5 uur dan. S: Ja.
--	--

	F: ... even denken hoor sommige zijn al een beetje naar voren gekomen. Ohja welke afspraken zijn er gemaakt voor het gebruik van je mobiel voordat je gaat slapen 's avonds? Ga je ook om 9 uur naar bed. S: Ja, ik moet meestal wel om 9 uur naar bed, omdat ik er 's ochtends om 6 uur uit moet. En dan doe ik meestal boven nog iets voor mezelf en m'n mobiel moet dan altijd beneden blijven. F: Ohja ja die moet je dan wel beneden laten liggen. Okee. Dus de laatste vraag is dan eigenlijk niet van toepassing van hoelang zit je vaak nog achter je mobiel voordat je gaat slapen? Dat is dan max 9 uur. S: Ja. F: Oke, nou top. Dan zijn we klaar. Bedankt voor je verhaaltje. Viel het mee of tegen of ...? S: Mee, het was wel leuk eigenlijk. F: Ja? Nou super
5	F: Vind je het fijn om zelf ook een papiertje voor je neus te hebben? Dan weet je een beetje waar we zijn. Oke, nou. Het gaat dus over media zoals ik net al zei. En er zijn verschillende onderwerpen. We gaan met de eerste beginnen over plezier. Want media heeft negatieve kanten, maar je kan er natuurlijk ook plezier van hebben he. L: Ja F: Oke, stel je voor je hebt een schooldag, je komt thuis, wat ga je dan vaak doen? L: Dan kijk ik even op mijn telefoon of er iets binnen is gekomen. F: Ja.. L: En dan meestal ... naar de dieren even kijken naar de kippen. En dan fietsen ofzo. F: Ja, dan ga je vaak even iets anders doen. En hoe is dat bijvoorbeeld na het eten 's avonds? L: s' avonds zit ik meestal achter m'n telefoon of huiswerk leren. F: Ja, dat heb je natuurlijk soms ook nog wat moet gebeuren. En doe jij ook weleens games? L: Ja, soms. Achter de telefoon. F: Ja, welke games heb jij? L: Ja, ik doe weleens niet van echt geld. F: Ohja gewoon spelletjes L: Ja, ja. Gewoon Car Parking. F: Oh, dat is met een auto rijden ofzo? L: Ja. F: Oh, dat is leuk. L: En Farming. F: Ohja, dan heb je helemaal een eigen boerderij toch? L: Ja, klopt ja. F: Oke, gaan we naar de tweede. Heb je een voorbeeld van hoe je vriendschappen online onderhoudt? Dus je hebt bijvoorbeeld je vrienden en op welke manier doe je daarmee praten via je mobiel? L: Whatsapp en soms ook wel berichten F: Ja, en heb jij ook andere apps, zoals Insta of Snapchat of ... L: Snapchat. Daar doe je meer foto's sturen enzo. F: Ja. Oke, dus vooral Whatsapp als je even met je vrienden wilt praten? L: Ja. F: En misschien is die derde dan niet echt van toepassing. Er staat volg je een persoon waar je tegenop kijkt? Want je hebt geen Insta ofzo... L: Ja, had ik. Maar ik vond daar niks aan dus dat heb ik verwijderd. F: Oh, en kan je uitleggen waarom?

	L: Ja, ik wist niet echt hoe het werkt enzo. F: Ohnee, nog een beetje ingewikkeld. En het is natuurlijk als nog niet veel van jouw vrienden of klasgenoten het hebben. Dan is het misschien ook minder leuk. L: Ja. F: Maar heb je niet dat je bijvoorbeeld vlogs kijken van Youtubers. L: Ja, net als Don de Jong kijk ik weleens. F: Ohja, leuk. Oke dan gaan we naar het tweede kopje. Kun je een aantal apps noemen die je op je mobiel hebt staan en veel gebruikt in je vrije tijd? L: ... Whatsapp en Snapchat. F: Ohja, dat zijn vooral de dingen die je gebruikt. Oh en die spelletjes dan. L: Ja die spelletjes van. Car Parking en Farming. F: ... Welk gebruik je het meest? L: Whatsapp en spelletjes ja. Whatsapp denk ik. F: Ja, dat is waar je ongemerkt wel veel op zit he L: Ja. F: Oke, ... je hebt natuurlijk Snapchat he. Wat zouden daar positieve kanten van kunnen zijn? L: ... ja eerst vond ik het niet zo. Maar nu ja vind ik het wel leuk. Gewoon iedereen een beetje kijken. Ja wat ze doen enzo. F: Ja, precies. Dat je kan zien wat iedereen een beetje aan doen is op dat moment. L: Ja. F: Inderdaad en wat zou een negatieve kant kunnen zijn van Snapchat? L: Ja dat er soms wel rare mensen... F: Ja, misschien onbekende mensen bedoel je? L: Ja, die kunnen dan gewoon zo naar je appen. F: Ja, zonder dat je eigenlijk ... L: Ja, niet toegevoegd hebt. Sommige kunnen dat gewoon. F: Ja, en wat doe jij dan als zo iemand.. L: Nou, meestal gewoon verwijderen gewoon blokkeren. F: Ja, daar ga je gewoon niet op in ... L: Nee. F: Dat is wel goed. En hoe doe je dat stel je voor je krijgt een verzoek ofzo van een naam die je niet kent. Doe je dat ook niet accepteren of.. L: Nee, ik heb eigenlijk alleen mijn vrienden. Dat zijn er helemaal niet veel, dat maakt niet uit. F: Ja precies, oke nou top. ... ben je bij bepaalde apps of games weleens tegengekomen dat je moest betalen om verder te kunnen spelen en doe je dat op zo'n moment? L: Ja, dat heb ik weleens met spelletjes gehad, maar heb ik nog nooit gedaan. F: Nee, dan doe je het gewoon wegstippen. L: Ja. F: Oke dat is goed, dan gaan we naar begeleiding. Heb je weleens gesprekken met je ouders of docenten over het gebruik van media? Bij ouders even beginnen. Heb je weleens gesprekken over wat je bijvoorbeeld allemaal doet op je mobiel of ... L: ... ja soms. Ze kijken er nooit op, maar soms als ik erachter zit, kijken ze even mee ofzo wat ik doe. F: Ohja, dat ze een beetje zien van waar is hij nu eigenlijk mee bezig. L: Ja, want er zit ook geen tijd niks op. F: Oh geen ... schermtijd. L: Ja. F: En heb je met je docent misschien met je mentor ofzo weleens over het gebruik van media of niet?
--	--

	L: Ja soms wel toen ik één keer ruzie had op Whatsapp. F: Ohja toen ging het er een keer over. Maar niet in de les ofzo? L: Nee. F: Nee, oke. Heb je wel het gevoel als er iets lastigst is of er is iets online gebeurd. Heb je dan wel het gevoel dat je bij je ouders en docent terecht kan? L: Ja, bij m'n docent wel en bij m'n ouders ook wel. F: Ja, top. L: Ze vragen ook weleens of het goed gaat. F: Ja, je ouders dan of... L: Ja. F: Ja, dat is wel goed, want zoals ik in het begin al zei media kan soms best groot zijn en er zitten ook gevaren aan vast he. L: Ja. Ik heb ook weleens iets op Marktplaats gezet en toen was er iemand die ging via Whatsapp reageren. Toen zei hij dan moet je dit en dat doen en als het niet lukt met betalen dan moet je het opsturen en dat kost natuurlijk geld weer. En als het niet lukt met betalen dan moet je deze code invoeren. F: Ooh... L: Toen ging ik wel naar m'n vader. F: Ja. L: En toen zei ik moet ik dit wel doen. Toen zei hij nee dat moet je echt niet doen. F: Ja, dat is wel slim dat je toen even naar je ouders gegaan bent. L: Ja, dat was ook echt heel onopvallend gewoon op Whatsapp. F: Ja, echt hoor. Want soms hebben volwassenen het ook gewoon he dat ze daarin trappen. Omdat het dan gewoon zo echt lijkt. L: Ja. F: Oke, waar waren we gebleven? Ohja, over dat je bij je ouders terecht kan... en vind je dat bijvoorbeeld docenten een goed voorbeeld geven als het gaat om het gebruik van hun mobiel. L: Jahoor. F: We hebben natuurlijk hier dat je eigenlijk niet op je mobiel mag he. L: Ja, dat is soms wel jammer, maar ook weer wel gezellig. F: Ja echt he. Heb je echt aandacht voor elkaar. En zie je het ook niet terug bij docenten dat ze op hun mobiel zitten? L: Ja soms wel hoor dan zitten ze achter hun telefoon. F: Ja, en wat vind je daar dan van? L: Ja, wij mogen het ook niet. F: Ja, het is dan misschien ook even fijn dat ze zeggen wat ze even moeten doen. L: Ja. F: En vind je dat je ouders een goed voorbeeld zijn als het gaat om het gebruik van media? L: Ja, ze vinden wel toen ik nog geen telefoon had dat ik toen meer dingen met m'n handen deed. Nu minder. F: Ohja, ja. Nu heb je toch vaak dat je op een vrij moment er even naar pakt he. L: Ja. F: En hoe is dat met je ouders, zitten die vaak achter hun mobiel of ... L: Ja, m'n vader heeft een eigen bedrijf dus die moet dan bellen natuurlijk. 's Avonds zit meestal iedereen wel achter z'n telefoon. Maar dat is ook even een moment dat het even mag ofzo.. F: Ja, even chillen. L: Ja. F: Oke, noem eens een paar afspraken die bij jullie thuis gemaakt zijn over het gebruik
--	--

	van media. L: Op zondag ... geen filmpjes kijken. F: Nee, mag je wel bijvoorbeeld Whatsapp op zondag of ... L: Ja dat wel, maar voor de rest niet. F: En jullie hebben dus niet een regel van hoelang je erachter zit? L: Nee, dat niet. Ja dat moeten we zelf gewoon een beetje.. gewoon niet te lang. Dan zeggen ze er wat van. F: Ohja, dus als ik het goed begrijp zijn er niet echt duidelijke regels, maar als bijvoorbeeld je moeder vindt dat je er te lang achter zit, geeft ze dat aan. L: Ja klopt. F: En zijn de afspraken die er zijn samen met jou gemaakt of hebben ze dat tegen jou gezegd dat ... dit de afspraken zijn? L: ... ja eigenlijk hebben ze het gewoon gezegd. F: Ja, oke dat is goed dan gaan we naar de volgende vraag. Heb je weleens gehoord van de begrippen sexting, grooming en cyberpesten? L: ... ja cyberpesten wel. Heb ik zelf een keer gehad in de klas. F: Oh echt, en dat jij vervelende berichtjes kreeg of... L: Ja, toen waren er een paar leerlingen uit de klas die dat naar mij deden. F: En hoe is dit toen opgelost? Of.. L: Ja, toen ben ik naar mijn mentor gegaan. Toen hebben we erover gepraat. F: Dat is goed van je dat je naar je mentor bent gegaan. En is het nu ook echt over? L: Ja in de klas doen ze wel aardig tegen me. In de pauze niet altijd. F: En heb je in de pauze wel andere vrienden waar je dan bij kan zitten? L: Ja, gewoon andere jongens uit de klas. F: Oke, dat is fijn. ... dus cyberpesten ben je zelf weleens mee in aanraking geweest. En heb je weleens gehoord van sexting en grooming? L: ...nee, eigenlijk niet. F: Oke, sexting is eigenlijk dat je bijvoorbeeld naaktfoto's naar elkaar stuurt. En grooming is soort online kinderlokken. Dan Is bijvoorbeeld een meisje aan het praten met een jongen via haar mobiel. Ze denkt dan dat het een jongen is van 15 jaar. Maar als ze dan ... ja een keer afspreken, blijkt het een man van 65 te zijn. L: Ohja F: Dus dat kan natuurlijk ook best gevaarlijk zijn. L: Ja. F: Oke, dan komen we bij het stukje van ... gevaren van internet. De eerste vraag gaat over of jij of iemand uit je omgeving weleens te maken heeft gehad met cyberpesten, grooming of sexting? En dat zei je net eigenlijk al he? L: Ja, ik zelf met cyberpesten. F: En wanneer is iemand verslaafd volgens jou? L: ... ik denk als iemand de hele tijd erachter zit. Dus heel de tijd zit te gamen ofzo. En niet meer naar anderen gaat. F: Ja, precies he. Dat die persoon eigenlijk zijn .. of haar vrienden daardoor ook minder ziet. Herken je dat bij jezelf of anderen? L: Nee, niet echt eigenlijk. ... er is wel een jongen op het dorp die doet ook ... best veel gamen. En eerst deed hij nog weleens crossen met z'n vrienden. F: Ja, dat zou zo'n voorbeeld kunnen zijn he. Dan is die jongen nu misschien wel ... in z'n hoofd de hele tijd bezig met z'n spel. L: Ja. F: Oke, volgende vraag. ... noem een paar voorbeelden van gevolgen van cyberpesten. L: Niet leuk en ... als ze met meerdere zijn, zijn ze allemaal tegen jou. En dan kan je ook denken dat je zelf niet leuk bent. F: Ja, dat je ... negatief over jezelf gaat denken he. En wat zou een gevolg van een
--	---

	verslaving kunnen zijn? L: Ja, dat je niet meer afspreekt. Dat je ... de hele tijd achter je computer zit. F: Ja, inderdaad. Dan gaan we nu naar het laatste stukje... vertel eens hoeveel je achter je mobiel zit als je een schooldag hebt. L: ... ja is wel verschillend. Iets van.. 2 of 3 uur ofzo. F: Ohja, en dat is dan vooral 's avonds he. L: Ja. F: Oke, en hoe is dat bijvoorbeeld op een zaterdag? Is dat dan meer of juist minder? L: 's ochtends werk ik dan en 's middags en 's avonds ga ik vaak wel wat met vrienden doen. dus denk dat het wel minder is. F: Ja, dan ben je misschien juist weer meer bezig. L: Ja. F: Oke, helemaal goed. De volgende vraag hebben we misschien al een beetje gehad over welke afspraken zijn er gemaakt als het gaat om schermtijd? L: ... ja niet echt eigenlijk. F: Dus alleen als je ouders het teveel vinden dan zeggen ze er iets van he. L: Ja, en op zondag dan minder. F: Ja, en zijn er ook afspraken gemaakt voor het gebruik van je mobiel voordat je gaat slapen? L:... ik mag hem meenemen naar boven voor mijn wekker. F: En hoelang zit je er dan vaak nog op? L: ... ja maar even. Iets van een kwartiertje. F: Ohja, nog even de laatste check. L: Ja. F: Oke, helemaal goed. ... dan zijn we eigenlijk bij het einde gekomen van de vragen. L: Oke. F: Vond je het mee- of tegenvallen? L: Wel meevallen hoor. F: Oke, gelukkig. Je hebt er mij echt mee geholpen. Nou heel erg bedankt voor je gesprek en dan mag je weer naar de klas hoor.
6 (media-peda-goog)	F: Hallo H: Hee Forentine. Nou het gaat er toch echt van komen. F: Ja, het heeft even geduurd. Haha. H: Kun je mij goed horen of niet? F: Jahoor gaat helemaal goed. H: Oke, mooi. F: Vind u het goed dat ik het gesprek even opneem voor het transcript? H: Jahoor dat is prima. F: Top. Nou bedankt dat u heel even tijd wilde vrijmaken. H: Ja. F: Nou, ik ben dus Forentine Knulst. Ik zal me eerst even voorstellen. Ik zit in het laatste jaar van de opleiding Pedagogiek. Dus ja nu vooral bezig met het onderzoek en dat doe ik dan op het praktijkonderwijs over mediawijsheid. H: Leuk, mooi. Hé en op welke hogeschool doe je de opleiding? F: Hogeschool Zeeland in Vlissingen. H: Ohja, in Vlissingen is dat. Leuk. F: Ja zeker weten. Maar zullen we maar beginnen? H: Helemaal goed. F: Ja, wilt u eerst even iets over uzelf vertellen? Wat is precies uw functie?

	H: Ja, ik ben bij Driestar educatief werkzaam als mediapedagoog. En ... daarnaast als docent pedagogiek. Dus ik geef aan dezelfde studenten als jou les. F: Oh echt. Dat is leuk. H: Ja haha. En ook afstudeerbegeleider en afstudeercoördinator. Dus ik vind het leuk om te horen hoe jullie het afstuderen vormgeven. F: Ja dat snap ik. Dan weet je precies waar het over gaat haha. H: Ja, en ... als mediapedagoog ben ik vooral bezig met scholen. Dus ... teamscholing verzorgen ook wel ouderavonden rond het thema. ... ook wel projectmatig zijn we bezig. F: Ja. H: En eigenlijk is nu de grootste tak van sport eigenlijk nu de Stappmethode. F: Ohja, die zag ik voorbijkomen inderdaad. H: Ja, die staat nu voor het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en de verschillende varianten van het voortgezet onderwijs. En dit jaar ben ik bezig met de SBO tak. F: Ohja. H: Dus we zijn hem echt voor alle doelgroepen zegmaar aan het toespitsen. Dus dat is mooi om te doen. F: Ja, want ik zit te denken. Waar ik het over doe is natuurlijk praktijkonderwijs. En dat is eigenlijk dezelfde doelgroep alleen dan ja iets ouder. H: Ja klopt ja. F: Want veel komen er van het SBO natuurlijk. H: Ja, want we hebben tijdens het overleg van vorige week eigenlijk gezegd dat het soort van een scheiding wordt tussen SBO en VSO. Dus dat raakt dan echt jouw doelgroep ja. F: Maar ik wilde aan u vragen, u heeft daar waarschijnlijk meer ervaring mee. Wat is nu echt een onderwerp zegmaar wat voor de onderbouw van het praktijkonderwijs echt belangrijk is als het gaat om mediawijsheid. H: Ja, nou wij hebben eerst gekeken van wat is mediawijs. Wanneer ben je dat? Wij zijn eigenlijk gekomen op waarden, omdat waarden heel duidelijk een Bijbelse oorsprong hebben. Maar ook heel mooi de verbinden maken naar het dagelijks leven. En ja als het ware eigenlijk een Bijbels kompas zijn bij wat je doet. F: Ja. H: En dan merk je ook dat er in de Bijbel een heleboel waarden staan die eigenlijk niet zo populair meer zijn. Zoals ... matig zijn en jezelf beheersen, maar er zijn ook heel veel waarden die juist wel in deze tijd terug komen, zoals respect hebben en naastenliefde. F: Ja precies en dat pas je dan weer toe in de lessen... H: Ja, en om dan weer het hele spectrum te pakken dan heb je dat je goed aansluit bij het taalveld van het kind enerzijds en anderzijds leg je heel nadrukkelijk die verbinding met de Bijbel. Op deze manier biedt je een beetje tegenwicht aan de huidige cultuur ook, want op sommige punten is dat gewoon nodig bij mediagebruik. F: Ja precies, dus dan meer bewust maken van wat zegt de Bijbel ervan. H: Ja, je wilt de leerlingen meegeven dat een stop belangrijk is. F: Ja, dus eigenlijk een doel voor jezelf... H: Ja ja eigenlijk zou alle mediagebruik doelgericht moeten zijn. F: Ja precies dat het helder is. En als we het dan hebben over eventuele gevolgen, zoals cyberpesten en grooming enzo. Zijn dat ook onderwerpen die jullie in de lessen naar voren laten komen? H: Ja juist. En dat is wel iets moeilijks, want jouw doelgroep daarbij zijn hun hersenen nog niet zo ontwikkeld dat ze de gevolgen van een handeling kunnen overzien. F: Nee precies.
--	---

	H: En dat blijft iets ingewikkelds, maar je kunt het wel op een basaal niveau meegeven natuurlijk. Bijvoorbeeld met een voorbeeld dat ze straks gaan werken in de dierenwinkel ofzo en dat jouw baas dan gaat zoeken op jouw naam en die komt een foto tegen waarop jij bloot staat. F: Ja ja. Gewoon met een duidelijk voorbeeld. H: Ja, zulke letterlijke vragen moet je ook wel meegeven, omdat dat besef geeft van ohja wat ik nu online zet, staat er voor altijd. F: Ja precies. H: En ook bij jouw doelgroep denk ik veel met pictogrammen en werkvormen, zodat ze echt iets moeten doen. Daar steken ze denk ik meer van op. F: Ja gewoon meer praktisch aan de slag. En ik heb ook wel dat ik moet nadenken dat ik niet teveel in een les wil. H: Nee precies. Ik denk dat het ook wel helpt dat je bij elke les bepaalde dingen hetzelfde naar voren laat komen. Dus bijvoorbeeld een casus ofzo. F: Ja dan is het ook meer één geheel. H: Ja ja precies. Want gaat jouw stageplaats ook echt zelf aan de slag met de lessen zegmaar? F: Ja, dat is wel de bedoeling. Er is nu nog niet echt een vaste module. Er staan wel lessen op de site over verschillende onderwerpen die ze dan kunnen gebruiken. Maar de leraren bedenken nu vaak zelf gewoon waar ze het over gaan hebben. H: Ja ja. F: En het viel me ook best wel tegen hoeveel aandacht eraan gegeven wordt. Pas was het de Week van de Media dan gaat het er natuurlijk wel over. En in de tweede klas ook wel meer dan in de eerste klas. H: Ja ja. F: En het is natuurlijk wel dat de leerlingen er dagelijks mee in aanraking komen. H: Ja ja zeker. En kijk ook eens rond in het Stappmethodemateriaal. Er staan ook verschillende thematieken die in de lessen langskomen en ook hoe die waarden weer een plek krijgen in de les. Dat is ook weer een inspiratiebron misschien. F: Ja absoluut. Vooral ook welke onderwerpen echt belangrijk zijn. H: Ja, wij hebben ook wel net als over nepnieuws en reclame en zo. Daar krijgen de leerlingen natuurlijk ook veel mee te maken. En dat ze dan bijvoorbeeld bij reclame leren om niet overal op in te gaan. En bij nepnieuws van ... om te onderscheiden van wat is nu echt en wat is nep. Of om ze te laten kiezen van wat zijn goede films en games. Ook weer in lijn met de Bijbel. F: Ja, want dat is ook weer iets wat bij de doelgroep ook best lastig zal zijn net als echt en nep onderscheiden. H: Ja precies. En films en games is ook altijd een belangrijke. Want leerlingen op reformatorische scholen maken ook keuzes daarin. En dan is het denk ik belangrijk om ook weer te kijken van hoe denkt ... ja de Bijbel erover. F: En ik denk dat het inderdaad ook wel goed is om de Bijbel erbij te betrekken. Dus wat vindt de Bijbel van een bepaald onderwerp... H: Ja, want wat ik merk is dat jongeren en kinderen vaak denken van hier ben ik in de echte wereld en hier is God ook. Maar in de online wereld mag ik alles doen. F: Ja precies daar zit meer een scheiding in. En dan meer toch die koppeling maken. H: Ja. F: En hoe doen jullie dat met bijvoorbeeld ouders die weinig of eigenlijk niet met hun kinderen over media praten en ook weinig regels hebben. Hoe gaan jullie daarmee om? Of wat adviseren jullie aan docenten? H: Ja, want je hebt natuurlijk de thuissituatie die echt de eerste opvoedkundige situatie is van de .. de leerling. Dus daar heb je in die zin respect voor. Tegelijkertijd probeer je die ouders mee te krijgen. Dus mijn voorstel zou zijn, zorg dat ide lessen
--	---

	doorsijpelen naar huis. Dus zorg met een huiswerkopdracht of zorg dat ze thuis ook moeten gaan nadenken over wat ze in de klas hebben bedacht. Dus als je bijvoorbeeld regels opstelt met de klas wat hun helpt om bijvoorbeeld minder op hun mobiel te zitten dat ze dat dan aan hun ouders moeten vertellen. F: Ja precies. En dan zijn de ouders daarvan op de hoogte en kunnen daar dan ook misschien ... ja rekening mee houden. H: Ja precies. Zo leg je eigenlijk een beetje die verbinding met school en thuis. F: Ja dat is wel een goeie. H: Ja, ik zal eens even kijken of ik die Stappmethode van het VSO even straks naar je kan mailen. Dan kan je eens kijken. F: Ja dat vind ik heel interresant. Bedankt! En ook bedankt dat je even tijd had om wat vragen te beantwoorden. H: Ja geen probleem hoor. F: Ik heb er echt wat aan. Goede tips ook over de onderwerpen. H: Ja, ik wens je veel succes met het maken en het geven van de lessen. F: Ja dankjewel hoor. En u ook succes verder. H: En als je nog vragen hebt, kan je gerust mailen he. F: Ja super, komt goed. Dankjewel hoor! H: Joeie, Dag hoor. F: Doei.

Uitwerking van vijf lessen en een spel over het bevorderen van de mediawijsheid

Gemaakt door Forentine Knulst
Student Pedagogiek

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	Bladzijde 2
Les 1: Tijdsbesteding	Bladzijde 3
Les 2: Echt of nep?	Bladzijde 4
Les 3: Veilig internet- ten	Bladzijde 5
Les 4: Intieme media	Bladzijde 6
Les 5: Games en films	Bladzijde 7
Uitwerking spel: Wie is mediawijs?	Bladzijde 8
Bijlage 1: Werkblad 1	Bladzijde 9
Bijlage 2: Werkblad 2	Bladzijde 10
Bijlage 3: Werkblad 3	Bladzijde 11

VOORWOORD

In deze handleiding wordt de uitwerking beschreven van vijf lessen en een spel over het bevorderen van de mediawijsheid bij jongeren van de onderbouw van het praktijkonderwijs. Uit de resultaten van de interviews met vijf leerlingen en de mediapedagoog is naar voren gekomen dat er nog meer aandacht besteed kan worden aan verschillende onderwerpen rondom media. In de eerste vijf lessen worden er onderwerpen behandeld. In de zesde les kan er door middel van een spel de kennis van de leerlingen getoetst worden. Elke les bestaat uit een inleiding, kern en afsluiting. In deze handleiding staat beschreven wat er in de les gedaan moet worden om het doel te kunnen behalen. Daarnaast is er ook van elke les een PowerPoint beschikbaar.

Uit het interview met de mediapedagoog is naar voren gekomen dat het belangrijk is om een koppeling te maken tussen het onderwerp van de les en wat de Bijbel daarover zegt. Deze koppeling komt bij elke afsluiting van de les naar voren. De Bijbel wordt in deze lessenreeks ook wel een kompas genoemd. Een kompas wijst ons de goede weg. Dus bij elk onderwerp van de les wordt behandeld wat de goede manier is om met dit onderwerp om te gaan. Door de lessen in te zetten, leren de leerlingen om zich meer bewust te zijn van de gevolgen van onveilig internetten. Daarnaast leren ze op welke manier deze gevolgen voorkomen kunnen worden, zodat ze op een goede en veilige manier gebruik kunnen maken van sociale media.

Veel plezier met het inzetten van de lessen!

Pictogram opdracht

Pictogram filmpje

Pictogram Bijbellezen

2

MEDIAWIJSHEID PRAKTIJKONDERWIJS

Onderbouw

LES 1: TIJDSBESTEDING

Introductie (5 minuten)

Aan het begin van deze lessenserie is het belangrijk om eerst in gesprek te gaan over media. Media zorgen voor veel voordelen, maar er kunnen ook gevaren bij komen kijken. We nemen elke les ons kompas mee. Dit is een figuurlijk kompas en zien we als de Bijbel. Op deze manier komt het bij de verschillende onderwerpen naar voren wat de Bijbel er over zegt

Vraag: Wat zijn de voordelen van media?

Les 1: Tijdsbesteding

Doelen: - Aan het eind van de les weet ik wat mijn schermtijd is.

- Aan het eind van de les weet ik op welke manier ik mijn schermtijd kan verminderen.

Inleiding (5 minuten)

In gesprek: Wat wordt er bedoeld met tijdsbesteding?

Kern (25 minuten)

Bekijk het filmpje

<https://www.youtube.com/watch?v=LP3EdOiE9ss>.

Laat de leerlingen de vragen op van werkblad 1. (Zie bijlage 1)

Bespreek de antwoorden klassikaal en ga in gesprek over de regels die thuis gelden als het gaat om schermtijd.

Lees vervolgens samen de casus over schermtijd. Jasper is 14 jaar en zit in de tweede klas van het voortgezet onderwijs. Hij woont samen met zijn vader, moeder en twee zusjes. Zijn zusje Inge van 12 jaar komt net uit school en vertelt vrolijk dat ze een les over media heeft gehad op school. Ze moesten van de meester op hun telefoon kijken hoeveel schermtijd ze gisteren hadden. Inge zegt: Ik had 1 uur en 30 minuten, maar sommige hadden wel 3 uur. Jasper vraagt aan zijn zusje hoe hij ook kan zien hoelang hij achter zijn mobiel heeft gezeten. Inge legt het uit en er komt tevoorschijn dat hij gisteren 4 uur en 45 minuten schermtijd had.

Jasper schrikt er een beetje van, want hij had dit niet verwacht. Hij is van plan om morgen minder achter zijn mobiel te zitten.

Bedenk een oplossing op welke manier Jasper ervoor kan zorgen dat hij de volgende dagen minder schermtijd heeft. (ongeveer 2 uur)

Laat de leerlingen in tweetallen oplossingen bedenken voor Jasper, zodat hij minder schermtijd heeft op een dag.

Bespreek de oplossingen en geef aan dat ze deze oplossingen ook zelf kunnen toepassen.

Bekijk daarna samen het filmpje over schermtijd voor het slapen.

In gesprek: - Wie mag zijn mobiel mee naar zijn slaapkamer nemen als hij gaat slapen?

- Tot hoelang zit je er dan vaak op?

- Merk je dat ook aan je nachtrust?

Laat de klas gezamenlijk een oplossing bedenken als dit probleem speelt.

Afsluiting (10 minuten)

Vraag: Ben je tevreden over de verdeling tussen online en offline tijd?

Waarom is het belangrijk om je tijd goed in te delen en niet teveel schermtijd te hebben?

Wat zegt ons kompas (Bijbel) over het indelen van de tijd?

Lees samen Efeze 5:15 en 16

In gesprek:

- Wie willen er bekeerd worden?

- Hoeveel tijd besteed je aan bidden of lezen?

- Van Wie hebben wij onze tijd gekregen? Hoe moeten wij met deze tijd omgaan?

Leg aan de leerlingen uit dat wij veel bezig zijn met de dingen van de wereld, maar het is juist zo belangrijk om onze tijd te besteden aan God.

MEDIAWIJSHEID PRAKTIJKONDERWIJS

Onderbouw

LES 2: ECHT OF NEP?

Doelen: - Aan het eind van de les weet ik wat kenmerken zijn van nepprofielen en nepnieuws
- Aan het eind van de les weet ik wat ik moet doen als een onbekend persoon online tegen me praat.

Inleiding (5 minuten)

Maak twee woordwebben op het bord. Eén met vrienden en één met schermvrienden (vrienden in games bijvoorbeeld). Laat de leerlingen zelf opschrijven wat ze bij de woordweb vinden passen.

Kern (30 minuten)

Nepprofielen

Vraag: Veel mensen hebben een profiel op internet bijvoorbeeld op sociale media of online spelletjes, wie ook?

Zelfs de koning heeft een profiel. (Zie ppt dia 13)

Er zijn ook profielen waarbij je minder goed kunt zien of ze echt of nep zijn. Bekijk het filmpje over nepprofielen herkennen.

Laat na het kijken van het filmpje de leerlingen op post-its schrijven op welke manier je nepprofielen kunt herkennen. Plak de post-its op het bord en ga erover in gesprek.

Nepnieuws

Ga in gesprek over nieuws.

Vragen:

- Wat is nieuws?
- Welke nieuwssites zijn er allemaal?
- Welke site gebruiken jullie/ouders om het nieuws bij te houden?

Nepnieuws heeft twee kenmerken.

- Het is niet waar
- Het heeft de vorm van een echt nieuwsbericht.

Maar hoe zie je dan of het bericht echt is of nep? Bekijk samen het filmpje. In het filmpje komen er vragen naar voren die beantwoord moeten worden.

<http://marduq.herokuapp.com/embed/5b8543423033370010000002>.

Opdracht: Ga op zoek naar een nieuwsbericht en bedenk waarom het een echt of nep bericht is. Koppel dit klassikaal terug.

Bespreek hierbij gelijk wat de conclusie is over nepnieuws. Het is belangrijk om nieuws van betrouwbare bronnen te geloven en niet zomaar alles aan te nemen wat er op het internet staat.

Afsluiting (10 minuten)

Waar/niet waar: Nepnieuws is iets wat de laatste jaren pas naar voren komt.

Antwoord: Niet waar.

Wat zegt ons kompas?

Lees samen Ezechiël 13:1-4 en leg uit dat er in de tijd van de Bijbel ook al nepnieuws was door nepprofeten.

Kom als laatst nog even terug op het doel van deze les en bespreek hoe de leerlingen om kunnen gaan met nepnieuws of nepprofielen

MEDIAWIJSHEID PRAKTIJKONDERWIJS

Onderbouw

LES 3: VEILIG INTERNETTEN

Doel: Aan het eind van de les weet ik minimaal twee gevolgen te noemen van onveilig internetten.

Inleiding (5 minuten)

In gesprek:

- Noem eens voorbeelden van onveilig internetten?
- Hoe reageren jullie als je een volgverzoek krijgt van een onbekend persoon?

Kern (30 minuten)

Gevolgen van onveilig internetten

1. Grooming

Bekijk het filmpje en de nieuwsartikelen over grooming.

Vraag: Wat betekent grooming?

Antwoord: Als een volwassene een minderjarige online probeert over te halen tot seks. (online kinderlokken)

Opdracht: Bedenk in tweetallen wat je zou kunnen doen om grooming te voorkomen

Bijvoorbeeld niet reageren op mensen die je niet kent of vragen om te videobellen, zodat je zeker weet dat die persoon het echt is. Bespreek de opdracht klassikaal en haal de informatie uit de les over nepprofielen herkennen naar voren.

2. Cyberpesten

Vraag: Wat is cyberpesten?

Internet en sociale media worden ook gebruikt om te pesten. Hier worden echte profielen of nepprofielen voor gebruikt.

Bekijk samen het filmpje over ervaringen met cyberpesten.

<https://www.youtube.com/watch?v=2RN8kYoM1GY&t=3s>.

Vraag: Heb jij of iemand uit je omgeving weleens te maken gehad met cyberpesten?

Opdracht: Laat de leerlingen op de site van pestweb.nl zoeken naar drie tips over wat je kunt doen als je online gepest wordt.

Vragen:

- Welke tip is het belangrijkste?
- Naar wie zou je kunnen gaan als je gepest wordt?

3. Verslaving

Vraag: Wanneer is iemand verslaafd volgens jullie?

- A. Als je je slecht kunt concentreren
- B. Als je schoolprestaties minder goed worden
- C. Als je slecht in slaap kunt komen
- D. Alle antwoorden zijn goed

Laat de leerlingen opschrijven wat zou kunnen helpen om te voorkomen dat je verslaafd raakt.

Herhaal de informatie uit les 1 over tijdsbesteding.

Maak duidelijk dat het belangrijk is dat de leerlingen hun grens weten als het gaat om schermtijd.

4. Sexting

Vraag: Wat wordt er bedoeld met sexting?

Leg vervolgens uit dat hier in een andere les dieper op ingegaan wordt.

Vraag: Dus welke gevolgen zijn er allemaal van onveilig internetten?

Afsluiting (10 minuten)

Wat zegt ons kompas?

Lees samen de gelijkenis over de barmhartige Samaritaan.
Lukas 10: 25-37

- Hoe wil God dat wij met onze naasten omgaan?

Vertel dat bijvoorbeeld anderen online pesten geen goed voorbeeld is van onze naasten liefhebben.

Huiswerkopdracht: Laat de leerlingen thuis aan de ouders/verzorgers vragen wat bijvoorbeeld grooming betekent. Geef mee dat de leerlingen daarna kunnen aanvullen wat ze in de les hebben geleerd.

In de volgende les wordt er besproken hoe dit is gegaan.

5

MEDIAWIJSHEID PRAKTIJKONDERWIJS

Onderbouw

LES 4: INTIEME MEDIA

Doel: Aan het eind van de les kan ik uitleggen wat sexting is.

Bespreek eerst de huiswerkopdracht van de vorige keer en ontdek of er thuis gesprekken zijn ontstaan over de gevolgen van onveilig internetten.

Inleiding (5 minuten)

Onderzoek of de leerlingen weten wat sexting is en wat daar allemaal bij hoort. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een woordweb.

Sexting: Het versturen van seksueel getinte berichten, foto's en video's via de mobiele telefoon.

Kern (30 minuten)

Bekijk samen het filmpje waarin jongeren hun mening geven over sociale media en sexting.

Film 1:

<https://langlevedeliefde.nl/docenten/voortgezet-speciaal-onderwijs/extra-modules/toolkit-love-online>.

(Naar beneden scrollen op de site)

Laat de leerlingen daarna in tweetallen nadenken over de volgende vragen:

- Welke mening hebben deze jongeren over sexting?
- Wat is jullie mening over sexting?
- Stel je voor iemand vraagt om een naaktfoto, hoe zou je reageren?
- Wat vinden jullie van het doorsturen van naaktfoto's?

Bespreek daarna de antwoorden klassikaal.

Casus

Sven en Mieke hebben bijna een jaar verkering. Ze zijn op een avond met elkaar aan het appen. Opeens vraagt Sven of Mieke een naaktfoto van haarzelf wil sturen. Mieke schrikt even als het appje binnenkomt en typt snel terug dat ze dat liever niet doet. Sven reageert gelijk en zegt dat ze hem echt kan vertrouwen en dat ze toch verkering hebben. Hij belooft dat het echt niet doorgestuurd wordt naar anderen. Mieke bedenkt bij zichzelf dat er inderdaad weinig fout kan gaan, want ze vertrouwt Sven helemaal. Ze besluit om een foto te sturen, want ze wilt liever geen ruzie maar haar vriend. Een paar weken later geeft Mieke aan dat ze een beetje twijfels heeft over hun relatie. Sven wordt boos en dreigt dat hij de naaktfoto van Mieke zal doorsturen naar anderen als ze het nu uitmaakt. Mieke weet niet meer wat ze moet doen. Welk advies zou jij aan Mieke geven?

Laat de leerlingen de volgende vragen van werkblad 2 (bijlage 2) beantwoorden.

- Welk advies zou jij aan Mieke geven?
- Wat had Mieke kunnen doen om dit te voorkomen?
- Wat had Sven kunnen doen om dit te voorkomen?
- Bij wie zou jij om advies vragen als je in dezelfde situatie terecht zou komen?

Bespreek daarna de antwoorden klassikaal en leg uit dat het doorsturen van naaktfoto's strafbaar is.

Bekijk daarna het filmpje over het doorsturen van een naaktfoto tot minuut 2.26.

<https://www.schoolnveiligheid.nl/kennisbank/sexting-en-ongewenste-verspreiding-van-beelden/>.

Afsluiting (10 minuten)

Wat zegt ons kompas?

Vraag eerst aan de leerlingen of ze zelf al een idee hebben wat God van sexting zou vinden.

Lees samen 1 Korinthe 6: 18-20

Bespreek klassikaal deze verzen. Leg hierbij uit dat seksuele zonden ons hele lichaam raakt. Met hoererij in het 18e vers wordt elke vorm van seks buiten het huwelijk bedoeld.

Vraag: Zou sexting daar ook onder vallen?

In vers 19 en 20 wordt duidelijk gemaakt dat het lichaam een tempel is van de Heilige Geest. Leg hierbij uit dat wij op een goede manier met ons lichaam om moeten gaan.

Geef de leerlingen aan het eind van de les mee dat je beseft dat het sturen van naaktfoto's veel gebeurt. De leerlingen kunnen hier zelf ook mee te maken krijgen. Maak duidelijk dat ze met zulke problemen altijd terecht kunnen bij de docenten.

MEDIAWIJSHEID PRAKTIJKONDERWIJS

Onderbouw

LES 5: GAMES EN FILMS

Doelen: - Aan het eind van de les weet ik waarom games en films verslavend zijn.
- Aan het eind van de les kan ik benoemen welke soort games en films niet goed zijn.

Inleiding (10 minuten)

In gesprek over games en films

Vragen:

- Welke games/films spelen of kijken jullie?
- Weten jullie waarom games/films verslavend kunnen zijn?

Bekijk samen het filmpje waarin uitgelegd wordt waarom games verslavend kunnen zijn. <https://www.youtube.com/watch?v=WGPn6c7L-Us>

Bespreek daarna het antwoord en vraag of de leerlingen dit herkennen bij bepaalde games.

Kern (30 minuten)

Bekijk samen de trailers van de games Call of Duty en Clash of Clans.

<https://www.youtube.com/watch?v=ib0Iw6HHiUg>

<https://www.youtube.com/watch?v=dgMnSXHThYk>

In gesprek

Vraag:

- Wat zou God hiervan vinden?

Benoem dat games/films met geweld, geesten en seks tegen Gods Woord is.

Opdracht: Maak (in Word) een poster met plaatjes van verschillende games en films en type erbij welk gevoel deze film of game je geeft.

Bespreek vervolgens de posters en ga in gesprek over het gevoel wat de leerlingen hebben bij een bepaalde game of film.

Na het maken van de poster kunnen de leerlingen de vragen beantwoorden van werkblad 3 (Zie bijlage 3)

Bespreek achteraf de antwoorden van de leerlingen en ga in gesprek over hun ervaring met gamen.

Afsluiting (5 minuten)

Wat geeft ons kompas mee?

Lees samen Psalm 25: 4 en 5

Geef de leerlingen mee dat ze bij het maken van de keuzes altijd mogen bidden om de goede keuze te maken.

Daarnaast is het weer belangrijk om mee te geven dat wij onze tijd vaak besteden aan de wereld, maar het is juist zo belangrijk om onze tijd te besteden aan God. Daar maken we vaak te weinig tijd voor vrij.

Bespreek hoe de leerlingen ervoor kunnen zorgen dat ze niet te lang met een film of game bezig zijn.

MEDIAWIJSHEID PRAKTIJKONDERWIJS

Onderbouw

SPEL: WIE IS MEDIAWIJS?

Doel: Na het spelen van het spel deel ik mijn mening en ervaringen over mijn mediagebruik met mijn klasgenoten.

Optie 1

Benodigdheden

- Pionnen
- Dobbelsteen
- Bordspel
- Vragenkaartjes in vier kleuren

Uitleg spel: Wie is mediawijs?

Het spel kan gespeeld worden met twee tot vier personen. De klas kan verdeeld worden in twee groepen, want het spel is twee keer gemaakt. De kaartjes worden per kleur gesorteerd en op een stapel op de tafel neergelegd.

De leerlingen beginnen met hun pion bij start. De jongste speler mag beginnen en gooit de dobbelsteen. De speler komt op een getal met een kleur en pakt een kaartje van de stapel van de desbetreffende kleur. De vraag wordt voorgelezen en beantwoord. Andere spelers mogen hierbij ook hun mening geven. Bij moeilijke vragen staat er op het kaartje dat de speler bij een goed antwoord bijvoorbeeld twee stappen vooruit mag als beloning. Als de vraag beantwoord is, wordt het kaartje weer onderop de stapel gelegd. De leerling die het eerst bij nummer 63 is aangekomen, heeft gewonnen.

De vragen op de kaartjes kunnen vragen zijn die in de lessen zijn behandeld. Daarnaast kan er ook gevraagd worden naar meningen en ervaringen rondom sociale media.

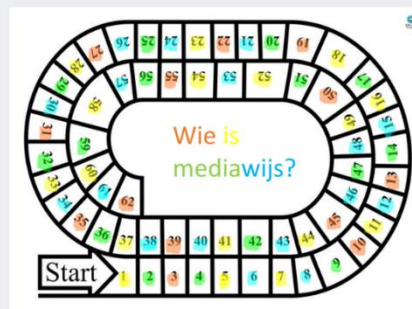
Optie 2

Benodigdheden

- Vragenkaartjes

Het spel kan ook gespeeld worden zonder het bordspel. De leerlingen kunnen verdeeld worden in groepjes van drie of vier personen. De kaartjes worden verdeeld onder de groepjes en de leerlingen stellen elkaar om de beurt een vraag van het kaartje. Als de leerling een vraag goed beantwoord heeft, krijgt diegene het kaartje.

Bij een fout antwoord of als een leerling het niet weet, wordt dezelfde vraag gesteld aan de leerling ernaast. Degene met de meeste kaartjes aan het eind van het spel heeft gewonnen. Het is de taak van de docent om rond te lopen en door te vragen bij de vragen.

Werkblad 1

Naam:

Weet je van jezelf hoelang je per dag achter een scherm zit? Zo ja, hoelang denk je?

.....
.....
.....

Wat doe je in die tijd meestal achter je mobiel/computer? (apps, spelletjes)

.....
.....
.....

Wanneer kan je zeggen dat je verslaafd bent?

.....
.....
.....

Kan jij je een leven zonder mobiel voorstellen? Waarom wel/niet?

.....
.....
.....

Werkblad 2

Naam:

Welk advies zou jij aan Mieke geven?

.....

.....

.....

Wat had Mieke kunnen doen om dit te voorkomen?

.....

.....

.....

Wat had Sven kunnen doen om dit te voorkomen?

.....

.....

.....

Bij wie zou jij om advies vragen als je in dezelfde situatie terecht zou komen?

.....

.....

.....

Werkblad 3

Naam:

Wat vind je echt niet kunnen in een film of game? En waarom vind je dat?

.....
.....
.....

Noem een game/spelletje wat jij weleens speelt en hoeveel tijd je daar per dag aan besteedt.

.....
.....
.....

Wat zorgt ervoor dat je de game/het spelletje blijft spelen?

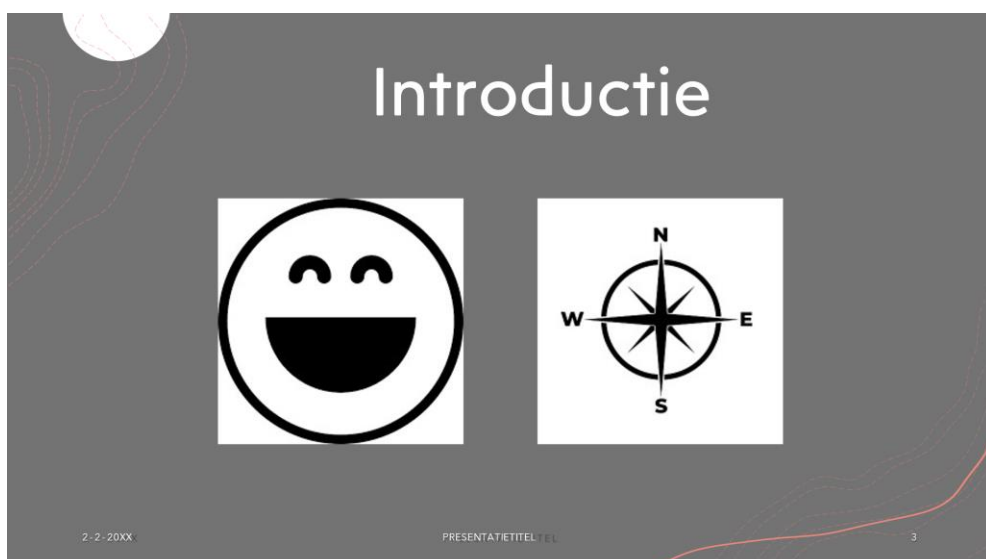
.....
.....
.....

Zou je jouw films/games kunnen en durven uitleggen aan je ouders en God?

.....
.....
.....

Bijlage 4: PowerPoint van de lessenreeks

Powerpoint les 1: Tijdsbesteding

Les 1: Tijdsbesteding

Doel: Aan het eind van de les ben ik bewust van mijn schermtijd en weet ik op welke manier ik dit kan verminderen.

Filmpje

<https://www.youtube.com/watch?v=LP3EdOiE9ss>

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

5

Oplossing bedenken

Jasper is 14 jaar en zit in de tweede klas van het voortgezet onderwijs. Hij woont samen met zijn vader, moeder en twee zusjes. Zijn zusje Inge van 12 jaar komt net uit school en vertelt vrolijk dat ze een les over media heeft gehad op school. Ze moesten van de meester op hun telefoon kijken hoeveel schermtijd ze gisteren hadden. Inge zegt: 'Ik had 1 uur en 30 minuten, maar sommige hadden wel 3 uur.' Jasper vraagt aan zijn zusje hoe hij ook kan zien hoelang hij achter zijn mobiel heeft gezeten. Inge legt het uit en er komt tevoorschijn dat hij gisteren 4 uur en 45 minuten schermtijd had. Jasper schrikt er een beetje van, want hij had dit niet verwacht. Hij is van plan om morgen minder achter zijn mobiel te zitten. Bedenk oplossingen op welke manier Jasper ervoor kan zorgen dat hij de volgende dagen minder schermtijd heeft. (ongeveer 2 uur)

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

6

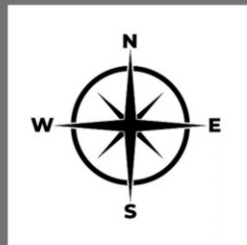
Schermtijd voor het slapen

<https://www.youtube.com/watch?v=a4ZL5WUDmEA>.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

Afsluiting

Efeze 5: 15 en 16

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

Mediawijsheid

Les 2: Echt of nep?

Deze les

- + Doel
- + Woordwebben
- + Nepprofielen herkennen
- + Nepnieuws
- + Filmpje
- + Opdracht
- + Afsluiting

2 - 2 - 20XX PRESENTATIE TITEL 10

Doel: Aan het eind van de les weet ik
wat kenmerken zijn van nepprofielen
en nepnieuws en weet ik op welke
manier ik hier het beste mee om kan
gaan.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

11

Woordwebben

Het verschil tussen echte vrienden en schermvrienden

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

12

Waar of niet waar?

Dit profiel is van koning Willem Alexander.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

13

Nepprofielen herkennen

Tips voor herkennen fakers

Tip 1 Check het profiel

Klinkt het geloofwaardig of staan er dingen of foto's die nooit kunnen kloppen? Hoeveel vrienden heeft hij/zij en wat voor vrienden zijn dat? Wat voor berichten heeft hij/zelf gepost op zijn timeline?

Tip 2 Check bij 'gezamenlijke vrienden'

Hebben jullie gemeenschappelijke vrienden? Vraag dan of hij/zij deze persoon (echt) kent. Geen gemeenschappelijke vrienden? Kijk dan goed uit.

Tip 3 Check de (profiel)foto's

Is er maar één foto? Is het te perfect? Een goede foto of een bewerkte foto zou kunnen betekenen dat iemand een foto van Google heeft gehaald om een fake profiel te creëren.

Tip:

Upload de profelfoto bij Google Images en kijk of de foto uniek is. Is het een faker, dan komt de foto bij andere sites vandaan.

2-2-20XX

01:28

14

Op welke manier kun je nepprofielen herkennen?

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

15

Nepnieuws

Denk in tweetallen na over de volgende vragen:

1. Wat is nieuws?
2. Welke nieuwssites zijn er allemaal?
3. Welke sites gebruiken jullie of je ouders om het nieuws bij te houden?

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

16

Kenmerken nepnieuws

- Het is niet waar
- Het heeft de vorm van een echt nieuwsbericht

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

17

Filmpje

<http://marduq.herokuapp.com/embed/5b8543423033370010000002>

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

18

Opdracht

Zoek op internet naar een nieuwsbericht en bedenk waarom het een echt of nep bericht is.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

19

Afsluiting

Waar of niet waar?

Nepnieuws is iets wat de laatste jaren pas naar voren komt.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

Wat zegt ons kompas?

Ezechiël 13: 1-4

- 1** En des HEEREN woord geschiedde tot mij, zeggende:
- 2** Mensenkind, profeteer tegen de profeten Israëls, die profeteren, en zeg tot degenen, die uit hun hart profeteren: Hoort des HEEREN woord.
- 3** Zo zegt de Heere HEERE: Wee over die dwaze profeten, die hun geest nawandelen, en hetgeen zij niet gezien hebben!
- 4** Uw profeten, o Israël, zijn als vossen in de woeste plaatsen.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

21

Doel: Aan het eind van de les weet ik wat kenmerken zijn van nepprofielen en nepnieuws en weet ik op welke manier ik hier het beste mee om kan gaan.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

22

Deze les

- + Doel
- + Onveilig internetten
- + Gevolgen onveilig internetten
- + Opdracht
- + Cyberpesten
- + verslaving
- + Sexting
- + Afsluiting
- + Huiswerkopdracht

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

24

Doel: Aan het eind van de les weet ik wat de gevolgen zijn van onveilig internetten en weet ik op welke manier ik deze gevolgen kan voorkomen.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

25

Onveilig internetten

- + Voorbeelden
- + Volgverzoek onbekend persoon

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

26

de Gelderlander

Regio Algemeen Sport Video Koken & Eten

Arnhem e.o. Nijmegen e.o. Achterhoek Betuwe De Vallei Liemers Maasland Maas en Wa

'Digitale kinderlokker': „Ik was op zoek naar spanning.“

ARNHEM/ LUNTEREN - Volwassen vrouwen zeiden nee. „Dus probeerde ik het maar bij minderjarige meisjes“ verzuchte de 43-jarige man uit Lunteren woensdag in de Arnhemse rechtbank. „Ik was op zoek naar spanning. Meer niet.“

Redactie 01-11-17, 10:17 Laatste update: 10:49 Bron: De Gelderlander

f t e 0 Reacties

Justitie denkt daar anders over: volgens het OM heeft de man zich in het voorjaar van 2015 schuldig gemaakt aan grooming - digitaal kinderlokken - van een destijds 15-jarig meisje. De officier van justitie eiste een werkstraf van 100 uur en een voorwaardelijke celstraf van vier maanden.

Ontmoeting

De man reageerde op een Facebook-profielfoto van het meisje, waarna de twee over en weer berichtjes naar elkaar verstuurden. Daarbij deed de verdachte zich voor als een jongen van 18. Hij stuurde naar zijn jonge gesprekspartner zelfs een foto van een jongeman van die leeftijd, om zijn leugen kracht bij te zetten. Steeds vaker gaan de gesprekken over seks.

NOS 209 km 20°

Politie waarschuwt meisjes in Almelo voor 'modellenbureau'

13-04-2016, 22:08 AANGEPAST 13-04-2016, 22:31 REGIO

De politie in Almelo waarschuwt meisjes uit de omgeving om niet in te gaan op verzoeken van een persoon die zich uitteef als een medewerker van een modellenbureau.

In een bericht op Facebook schrijft de politie dat ze van meerdere scholen berichten kregen dat meisjes via dat medium worden benaderd door een modellenbureau. In de berichten wordt gevraagd of de meisjes betaald model willen worden en of ze foto's willen sturen. Foto's in onderbroek of bh zouden goed zijn om de maat op te kunnen nemen.

De politie vermoedt dat de persoon de foto's voor andere doeleinden wil gebruiken. Er zijn nog geen strafbare feiten gepleegd, maar de politie wil meisjes en ouders alert maken, schrijft RTV Oost.

Gevolgen onveilig internetten

<https://www.youtube.com/watch?v=SJTCrCwYell>

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

27

Opdracht

Schrijf in tweetallen op hoe je grooming zou kunnen voorkomen.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

29

Cyberpesten

<https://www.youtube.com/watch?v=2RN8kYoM1GY&t=3s>

Opdracht:
Ga naar de site www.pestweb.nl
Zoek 3 tips die je kunt doen als je online gepest wordt.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

30

Verslaving

Wanneer is iemand verslaafd?

- A. Als je je slecht kunt concentreren
- B. Als je schoolprestaties minder goed worden
- C. Als je slecht in slaap kunt komen
- D. Alle antwoorden zijn goed

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

31

Sexting

Wat is sexting?

Welke gevolgen zijn er allemaal van onveilig internetten?

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

32

Afsluiting

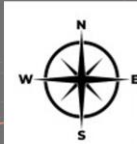
De barmhartige Samaritaan

Lukas 10: 25-37

<https://www.statenvertaling.net/bijbel/luca/10.html>

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

Huiswerkopdracht

Vertel thuis wat grooming, cyberpesten, een verslaving en sexting is.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

34

Huiswerkopdracht

Vertel thuis wat grooming, cyberpesten, een verslaving en sexting is.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

36

Deze les

- + Doel
- + Wat is sexting?
- + Filmpje
- + Opdracht: Casus
- + Afsluiting

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

37

Doel: Aan het eind van de les weet ik wat sexting is en op welke manier ik kan handelen als ik hiermee te maken krijg.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

38

Wat is sexting?

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

39

Filmpje

<https://langlevedeliefde.nl/docenten/voortgezet-speciaal-onderwijs/extra-modules/toolkitlove-online>.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

40

Filmpje

1. Welke mening hebben deze jongeren over sexting?
2. Wat is jullie mening over sexting?
3. Stel je voor iemand vraagt om een naaktfoto, hoe zou je reageren?
4. Wat vinden jullie van het doorsturen van naaktfoto's?

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

41

Opdracht: Casus

Sven en Mieke hebben bijna een jaar verking. Ze zijn op een avond met elkaar aan het appen. Opeens vraagt Sven of Mieke een naaktfoto van haarzelf wil sturen. Mieke schrikt even als het appje binnenkomt en typt snel terug dat ze dat liever niet doet. Sven reageert gelijk en zegt dat ze hem echt kan vertrouwen en dat ze toch verking hebben. Hij belooft dat het echt niet doorgestuurd wordt naar anderen. Mieke bedenkt bij zichzelf dat er inderdaad weinig fout kan gaan, want ze vertrouwt Sven helemaal. Ze besluit om een foto te sturen, want ze wilt liever geen ruzie maar haar vriend. Een paar weken later geeft Mieke aan dat ze een beetje twijfels heeft over hun relatie. Sven wordt boos en dreigt dat hij de naaktfoto van Mieke zal doorsturen naar anderen als ze het nu uitmaakt. Mieke weet niet meer wat ze moet doen. Welk advies zou jij aan Mieke geven?

Maak de vragen van werkblad 2

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

42

Filmpje

Tot minuut 2:26

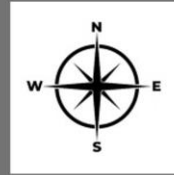
<https://www.schoolenveiligheid.nl/kennisbank/sexting-en-ongewenste-verspreiding-van-beelden/>

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

43

Afsluiting

1 Korinthe 6:18-20

18 Vliedt de hoererij. Alle zonde, die de mens doet, is buiten het lichaam, maar die hoererij bedrijft, zondigt tegen zijn eigen lichaam.

19 Of weet gij niet, dat ulieder lichaam een tempel is van den Heiligen Geest, Die in u is, Dien gij van God hebt, en dat gij uws zelfs niet zijt?

20 Want gij zijt duur gekocht: zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn.

Deze les

- + Doel
- + Filmpje
- + Trailers van games
- + Opdracht: poster maken
- + Werkblad
- + Afsluiting

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

46

Doel: Aan het eind van de les weet ik waarom games en films verslavend zijn en op welke manier ik een keuze kan maken in het spelen/kijken van games en films

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

47

Filmpje

Waarom zijn games vaak zo verslavend?

<https://www.youtube.com/watch?v=WGPn6c7LUs>

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

48

Trailers van games

Call of Duty: <https://www.youtube.com/watch?v=ib0lw6HhiUg>

Clash of Clans: <https://www.youtube.com/watch?v=dgMnSXHTHyk>

Wat zou God hiervan vinden?

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

49

Opdracht: poster maken

Maak (in Word) een poster met plaatjes van verschillende games en films en type erbij welk gevoel deze film of game je geeft.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

50

Werkblad

Beantwoord de vier vragen op het werkblad

Let op: Er is geen goed of fout! Het is jouw mening.

2-2-20XX

PRESENTATIE TITEL

51

Afsluiting

Wat geeft ons kompas mee?

Psalm 25: 4 en 5

4 HEERE! maak mij Uw wegen bekend, leer mij Uw paden.

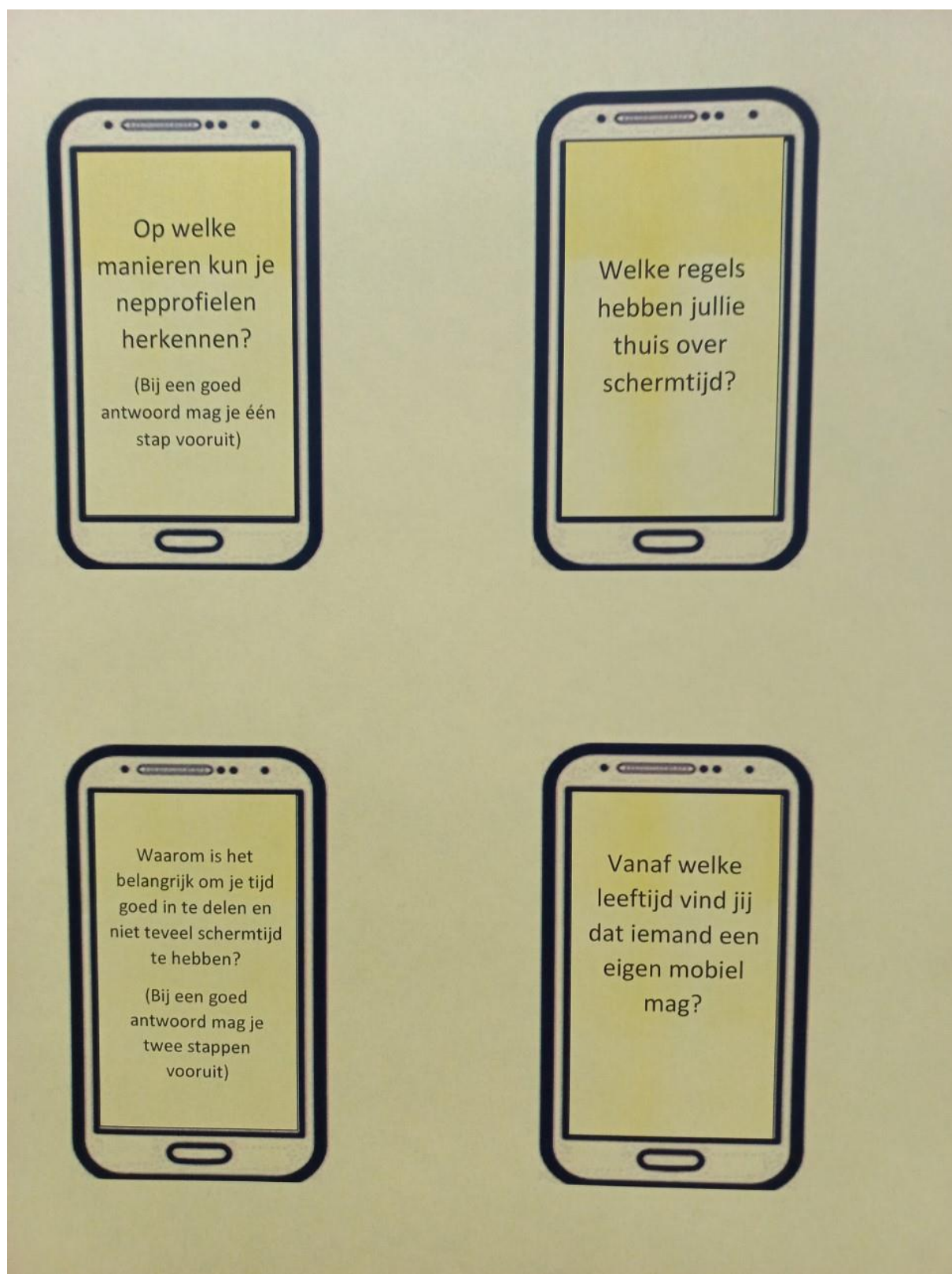
5 Leid mij in Uw waarheid, en leer mij, want Gij zijt de God mijns heils; U verwacht ik den gansen dag.

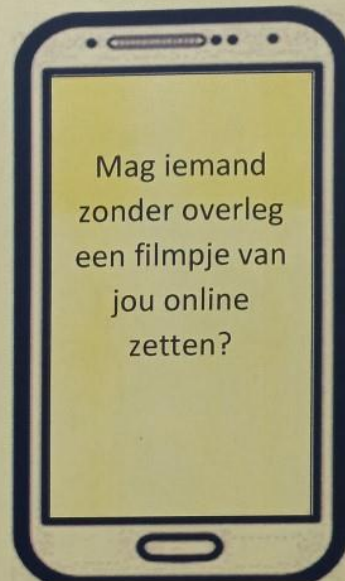
2-2-20XX

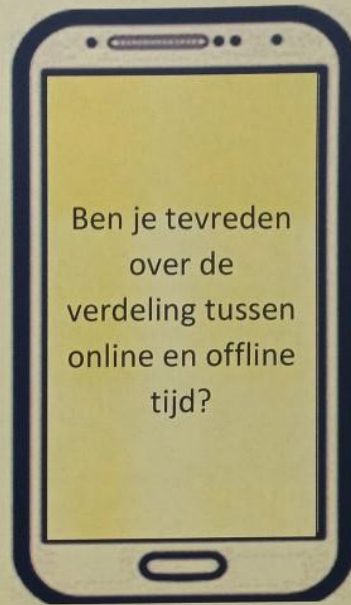
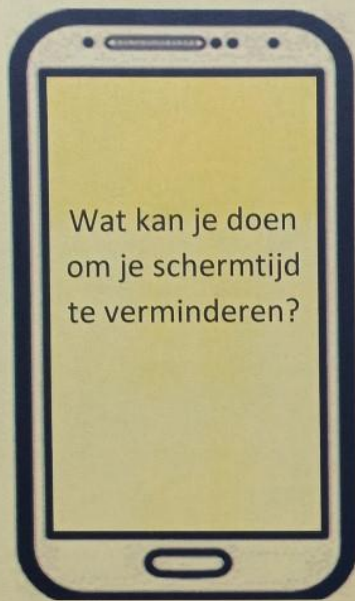
PRESENTATIE TITEL

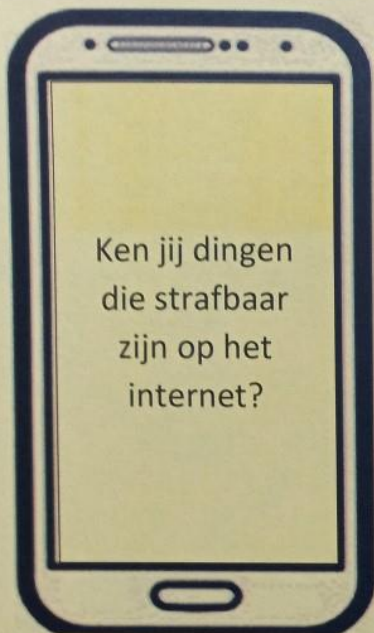
52

Bijlage 5: Vragenkaartjes en spelbord 'Wie is mediawijs'

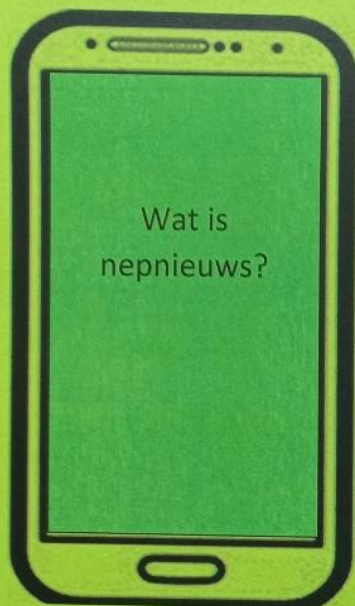

Vind jij het
belangrijk om
over sociale
media te
praten?

Wat kun je leren
van sociale
media?

Welke app zou
jij nooit
gebruiken?

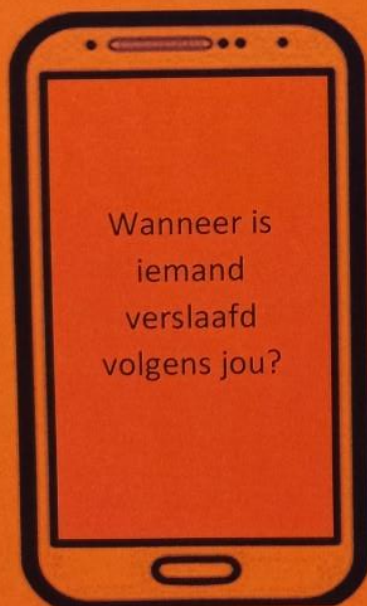
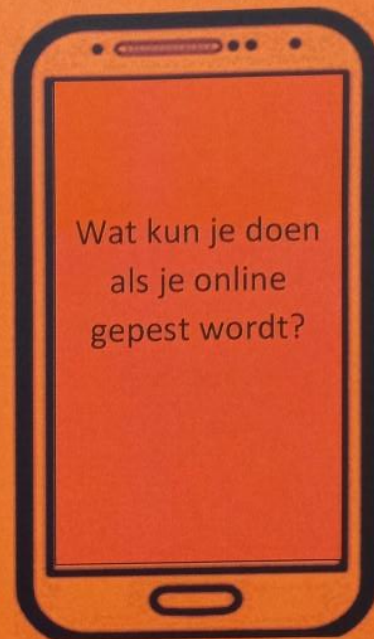
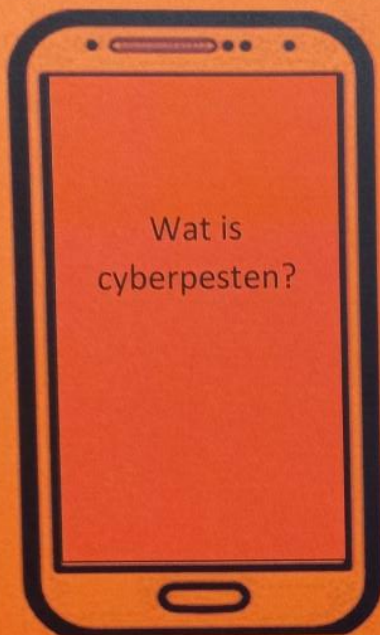

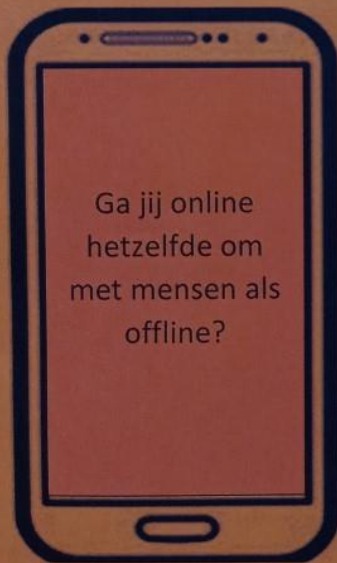
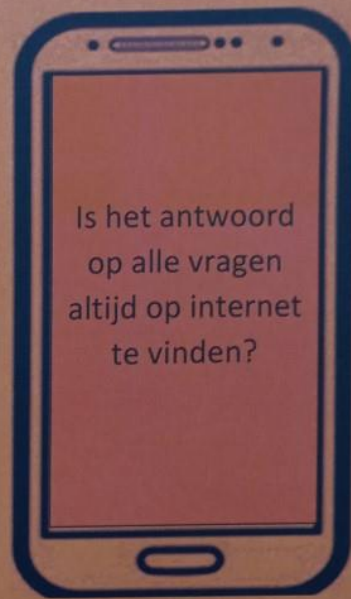
Wat vind jij van
influencers?

Schrik jij
weleens van
iemand zijn
taalgebruik
online?

Stel je voor
iemand vraagt
om een
naaktfoto, hoe
zou je reageren?

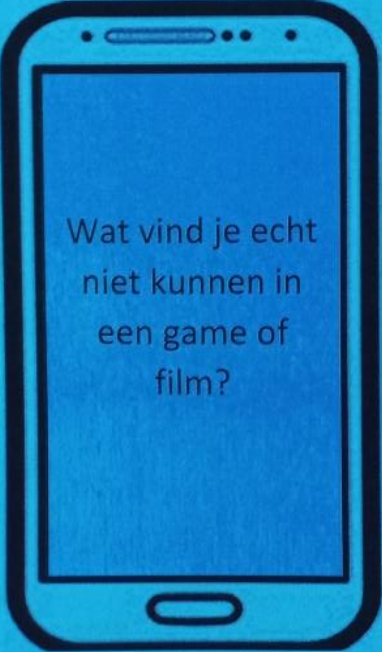

Wat zorgt
er voor dat
games
verslavend zijn?

(Bij een goed
antwoord mag je
twee stappen vooruit)

Wat vind jij van
leeftijdsgrenzen
voor games en
films?

Wat vind je echt
niet kunnen in
een game of
film?

Heb je thuis
weleens
gesprekken over
het gebruik van
sociale media?

